

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_202044

UNIVERSAL
LIBRARY

ಕಲೋಪಾಸಕ

ಮತ್ತು

ಇತರ ನೀಳ್ಗವಿತೆಗಳು

ವಿನಾಯಕ

೧೯೩೪

ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಟನ ಮಂದಿರ

— ಧಾರವಾಡ —

ಮುದ್ರಕರು:
ಬಳವಂತ ನಾಯಣ ಬಾಗಲವಾಡಿ
ಮೋಹನ ಮುದ್ರಣಾಲಯ
ಧಾರವಾಡ

Checked 1963

ಎಲ: ೧-೦-೦

ಮುದ್ರಕರು:
ಗೋವಿಂದ ವೆಂಕಟೇಶ ಚುಳಿಕಿ
ಸಾಧನಕೆರೆ, ಧಾರವಾಡ

ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ

ಪೂರ್ವಾರ್ಥ

(ಶ್ರೀ ವ. ರಾ. ಚಂದ್ರಯನರು ಬರೆದುದು)

ನಮಗೆ ನೋಡುವ ಶಕ್ತಿಯು ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಇರುವದೋ ಆ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಮಗೆ ಕಾಣಿಸುವದು: ದೃಷ್ಟಿಯಂತೆ ಸೃಷ್ಟಿ. ಎತ್ತರದಲ್ಲಿರುವವನಿಗೆ ಕಾಣುವದು ಹೆಚ್ಚು, ಆದರೆ ಅಸ್ಪಷ್ಟವೂ ಹೆಚ್ಚು. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಣ್ಣು ಕಾಣುವದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುವಂತೆ ತೀರ ಹತ್ತಿರದ ಒಡವೆ ಕಾಣಲಾರದು; ಅದರಂತೆಯೇ ತೀರ ದೂರದ ಒಡವೆ. ಮುಗಿಲಂಥ ಅತಿ ದೊಡ್ಡ ವಸ್ತುವಿನಂತೆಯೇ ವಿದ್ಯುದಣುರೇಣುಗಳಂಥ ಅತಿ ಸಣ್ಣ ವಸ್ತುಗಳೂ ಕಾಣುವು. ಮಾನವದೃಷ್ಟಿಯು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿಯೇ ಎಶ್ವಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತುತ್ತುಮಾಡಲಿರುವ ಸಣ್ಣ ಬಾಯಿ. ಆದರೆ ಅವನ ಅಂತಃಪ್ರಜ್ಞೆಯ ಆವೇಶವು ಯಾವ ಸೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ ಮಿಕ್ಕಿ ನಿಲ್ಲುವ ಪಾರುಷವುಳ್ಳದ್ದು. ಅಂತೆಯೇ ಕನ್ನಡಿ ಕನ್ನಡಕ, ಸೂಕ್ಷ್ಮದರ್ಶಕ, ದೂರದರ್ಶಕಯಂತ್ರಗಳು, ತರ್ಕದೃಷ್ಟಿ ಯೋಗದೃಷ್ಟಿ.

ನಮಗೆ ಸಹಜವಾಗಿಯೇ ತೋರುವ ಸೃಷ್ಟಿಯ ಮೈಕಾಲ್ಯವೂ ಅಷ್ಟಿಷ್ಟಲ್ಲ. ಚರ್ವೇಂದ್ರಿಯಗಳಿಗೆ ಗೋಚರಿಸುವ ಮಹಾಭೌತಿಕ ಸೃಷ್ಟಿ; ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ಸೂಚಿತವಾಗುವ ಸಾಹಿತ್ಯಸೃಷ್ಟಿ; ಮನಸ್ಸಿಗೇ ಹೊಳೆಯುವ ಕಲ್ಪನಾಸೃಷ್ಟಿ; ಚಿತ್ರಲೇಪಾದಿಗಳಲ್ಲಿ ಸುಳಿದಾಡುವ ಕಲಾಸೃಷ್ಟಿ; ದೃಗ್ಮಾತ್ರವಾಗಿ ಬಿದ್ದುಕೊಂಡ ಸುಪ್ತಜೀವದಿವರು ಸುಳಿದಾಡುವ ಸ್ವಪ್ನ

ಸೃಷ್ಟಿ; ರೋಗವೇ ಬೇವಕ್ಕೆ ಭಾಸವಾಗುವ ಮಂಕುಸೃಷ್ಟಿ; ನಮ್ಮ ಆಶಕ್ತ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕೂಸಾಡಿಸುವ ಎಂದ್ರಜಾಲಿಕಸೃಷ್ಟಿ; ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೂ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುವ ಈ ಸೃಷ್ಟಿಗಳೆಲ್ಲದೆ ಸಿದ್ಧ ಸಾಧ್ಯವಾದ ಗಾಂಧರ್ವಸೃಷ್ಟಿ; ಋಷಿಗಳಿಗೆ ಮೈದೊರುವ ಸತ್ಸೃಷ್ಟಿ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಇರುವವಂತೆ. ಅಂತೂ ಏನು, ನಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯಂತೆ ನಮ್ಮ ಸೃಷ್ಟಿಯಿರುವದಾದರೂ ನಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯಷ್ಟೆ ನಮಗೆ ದರ್ಶನವೆಂಬ ಮಾತೂ ಸುಳ್ಳಲ್ಲ.

ದರ್ಶನವು ಶಾಬ್ದಿಕ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಪಡೆದು ಸಾಹಿತ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಸೇರುವದು. ಈ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿ ಕೀಳು-ಮೇಲು ತರಗತಿಗಳು ಇವೆ. ತೋರುವದಕ್ಕಿಂತ ದೆಚ್ಚು ಕಾಣುವ ಹಾಗೆ ಮಾಡುವದು ಶಬ್ದದೊಳಗಿನ ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿ-ದೃಶ್ಯಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಚಾಗೃತಗೊಳಿಸುವ ಮಂತ್ರಶಕ್ತಿಯು ನಾಲಿಗೆಯಿಂದೊಡಸುದಿಯಬೇಕಾದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಆಡುವವನಲ್ಲಿ ಬೇಕು. ಕಾಣಬೇಕೆಂಬ ಕುತೂಹಲಸಿದ್ಧ ನೋಡುವವನಲ್ಲಿ ಬೇಕು. ತೋರಿಸುವ ಹಾಗೂ ನೋಡಬಲ್ಲ ಪ್ರಜ್ಞೆಗಳೆರಡೂ ಪ್ರತಿಫಿಯ ಪ್ರಕಾರಗಳು. ಮೊದಲನೆಯವ ಕವಿ, ಎರಡನೆಯವ ಸಹೃದಯ.

ಗೆ| ಗೋಕಾಕರವರ ನೀಳ್ಗವನಗಳನ್ನು ಒಂದು ಕನಸಿನಮಾಯೆ ಆವರಿಸಿಕೊಂಡಿದೆ. ಕನಸಿಗೆ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಡೆದೊರೆಯಬೇಕೇ, ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾನವಿದೆಯೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯೇ ಹುಟ್ಟಬಾರದು. ಮಾನವ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೂ ತೆರೆದೊಡ್ಡಿದ ಸೃಷ್ಟಿಯದೊಂದು. ಬ್ಲೇಕ್, ಕಾಲೆರಿಜ ಮೊದಲುಮಾಡಿಕೊಂಡು ಯೀಟ್ಸ್, 'ಏ, ಈ' ಯವರ ವರೆಗೂ ಅನೇಕ ಕವಿಗಳು ತಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯರಂಗವನ್ನು ತಮ್ಮ ಸ್ವಪ್ನಗಳಿಗೆ ಒಡ್ಡಿದ್ಧಾರೆ. ಅದರಿಂದ ಆಂಗ್ಲವಾಚ್ಛಿಯವು ಹೊಸ ಹಾದಿಯನ್ನೂ ಕಂಡಿದೆ. ನಮ್ಮ ಜೈನ ಜಂವೂ ಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕನಸಿನ ಮಹತ್ತ್ವವಿಲ್ಲದ ಕಾವ್ಯವಿಲ್ಲ. ಕಾವ್ಯಸೃಷ್ಟಿಯೇ ಒಂದು ಬಗೆಯ ಶಾಬ್ದಿಕ ಸ್ವಪ್ನಸೃಷ್ಟಿಯಿದ್ದಂತೆ. ಇವೆರಡರಲ್ಲಿಯೂ ವಾಚ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಧ್ವನಿಗೆ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯ ಹೆಚ್ಚು. ಮನುಷ್ಯನ ಅಂತಃಪ್ರಜ್ಞೆಯನ್ನು ಎಚ್ಚರಿಸಿ, ಸುಳಿದಾಡಿಸುವದು ಅವೆರಡರ ಸೃಷ್ಟಿ

ಪರಿಣಾಮ. ಯೋಗಿಗಳು ಹೇಳುವ ಋತಂಭರಪ್ರಜ್ಞೆಗೆ ಹಾದಿಮಾಡಿ ಕೊಡುವ ನವನವೋನ್ಮೇಷಶಾಲಿಯಾದ ಪ್ರತಿಭೆಯ ರಂಗಸ್ಥಳವು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಈ ಪ್ರಾತಿಭದ್ರಸ್ವಿಯನ್ನು ನೆಲೆಯಾಗಿಸುವದು ಇಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕಾರದ ಹೆಚ್ಚಿನ ಹವಣಿಕೆ. ಇದರಿಂದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಆಳವಾಗುವುದು, ಹರುವಾಗುವದು. Deepening of consciousness ಎಂದು ಇಂದಿನ ಆಂಗ್ಲ ಸಾಹಿತಿಗಳು ಈ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಹೇಳುತ್ತಿರುವರು.

ಕವಿಯು ತನ್ನ ಕನಸನ್ನೇ ಹೇಳಲಿ ಮನಸನ್ನೇ ಮೂಡಿಸಲಿ ಅದು ರಸಿಕರ ಎದೆಯ ಒಳಹೊಗಬೇಕಲ್ಲವೇ? ಎಂದು ಕೇಳುವದು ಉಚಿತವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆ. ತಮ್ಮ ಸುಖವೇ ಸುಖ; ತಮ್ಮ ದುಃಖವೇ ದುಃಖ; ತಮಗೆ ಕಂಡಿದ್ದೇ ನಿಜ ಎಂದು— ಹೆರವರದೆಂದರೆ ತನಗೆ ಹೊರತು ಎಂಬ ವಿಷಮಭಾವದಲ್ಲಿ ನಮ್ಮ ಅಹಂಕಾರದ ವ್ಯಾಪಾರವು ಸಾಗಿರುವದು. ಎಲ್ಲ ಕಲೆಯಂತೆ ಸಾಹಿತ್ಯವೂ ನಮ್ಮ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಸೆಳೆದುಕೊಳ್ಳುವದು ಮೊದಲನೆಯ ಮೆಟ್ಟಿಲು; ತನ್ನ ನುಳಿದು ಉಳಿದುದನ್ನು ಮರೆತಂತೆ ಮಾಡುವದು ಎರಡನೆಯದು; ಇದಕ್ಕೆ ನಿವೃತ್ತಿ ಎನ್ನುವರು. ಭಾವುಕನ ಹೃದಯ ಕವಿಹೃದಯದೊಡನೆ ಒಂದಾಗುವಾಗ ಇವನ ಮೈಷಮ್ಯವಳಿಯುವದು; ತಗ್ಗು ದಿನ್ನೆ ಹೋಗಿ ಮನಸ್ಸು ಕರಗಿ ಸೆಳೆದತ್ತ ಹರಿಯುವದು; ಇದಕ್ಕೆ ದ್ರತಿ ಎನ್ನುವರು. ಆಗಿನ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅದು ಜೀವದರಿಕೆಯಾಗಿ ಪರಾಂತಃಕರಣ ಪ್ರವೇಶ ದೊರೆತ ಸತ್ತ್ವವು ಹಾಗೆ ಸಂಸ್ಕಾರರೂಪವಾಗಿ ನಿಲ್ಲುವದು; ಇದಕ್ಕೆ ವಿಶ್ರಾಂತಿ ಎನ್ನುವರು. ಈ ಮೂರು ಶಕ್ತಿಗಳು ಯಾವ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚೋ ಅದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಾಹಿತ್ಯ. ಆ ಒರೆಗಲ್ಲಿನಲ್ಲಿ ಈ ನೀಳವನಗಳ ಬಣ್ಣವೂ ತೋರಬೇಕು. ಅದು ಸಾಹಿತ್ಯಸಿದ್ಧಿ.

ವೃತ್ತ ಧಾಟಿಗಳ ಹೆಸರು ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಕವನವನ್ನು ಹೇಳಲೇ ಬರುವದಿಲ್ಲವೆನ್ನುವ ಒಂದು ಪರಿಣಾಠದಂತೆ, ರೂಢಿಯ ರಸಭಾವಗಳನ್ನು ಕಾಗಾದೇ ತಾವು ಓದುವ ವಾಙ್ಮಯವು ಕಾವ್ಯವಹುದೋ ಅಲ್ಲವೋ ಎಂಬ ಸಂಶಯಾಕುಲಿತವಾಗುವ ಪ್ರವೃತ್ತಿಯೂ ಒಂದಿದೆ. ಗೆ! ಗೋಕಾಕರವರ

ಕವನಗಳಲ್ಲಿ ಒಡಮೂಡಿದುದು ರತಿಕೇಂದ್ರಿತವಾದ ಅಷ್ಟರಸ ಸೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲ. ಹೀಗೆಂದಷ್ಟಕ್ಕೆ ಅಗಮ್ಯತೆಯ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯು ಯಾವ ಬಗೆಯಲ್ಲಾದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಇದೆ ಎಂದು ಹೇಳುವ ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲ ನನಗೆ. ಮಾನವನ ಸ್ಥಾಯಿಭಾವಗಳು ಎಂಟೆ ಇಲ್ಲ. ಈ ನೀಳವನಗಳಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಸುಳಿವೂ ಇದೆ. ಆದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಧಾನ್ಯವಿರುವದು ಬೇರೆ ಭಾವಗಳಿಗೆ. ವಿಸ್ಮಯವು ಎಲ್ಲ ಕಥಾವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೇ ತುಂಬಿದೆ; ' ಕಲೋಪಾಸಕ ' ' ತೀರದ ದಾರಿ ' ' ಸೆಳವು ' ಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಸಾಹಕ್ಕೆ ನೆಲೆಯಿದೆ. ' ಪತನ ' ' ತಾಯವ್ವನ ಸಮಾಧಿ ' ಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಧದ ಕಾರುಣ್ಯವು ಹಬ್ಬಿಕೊಂಡಿದೆ. ಆದರೆ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಯಿಯಾಗಿರುವದು ಜೀವನದ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ. ಕೂಸು ಮೊದಲು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಜ್ಞಾನಿಗಳವರೆಗೂ ಜಿಜ್ಞಾಸೆ-ತಿಳಿಯಬೇಕೆಂಬಾಸೆ-ತಪ್ಪಿಲ್ಲ. ಈ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಬೇಕಾದುದು ಬರಿ ಬುದ್ಧಿಗಲ್ಲ. ಹೃದಯಕ್ಕೂ ಒಂದು ಮಹಾಜೀವನಸಂಸ್ಕರ್ತದ ಅನುಭವಬೇಕು. ಆ ಸ್ಪರ್ಶಾನುಭವದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶ್ರಾಂತಿಯಿದೆ. ಅದರ ಸಂಸ್ಕರಣದಲ್ಲಿ ಸುಖವಿದೆ. ಅದರ ವರ್ಣನೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಸಾಧನವಿದೆ. ಯುಕ್ತಚಿತ್ತದಿಂದಿದ್ದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೂ ಇದರಲ್ಲಿ ಗಮ್ಯವಿದೆ.

ಹೊರಗಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಣುವ ಸೃಷ್ಟಿಯು ಮೂಕವಾಗಿದೆ. ಒಳಗಣ್ಣು ಇದಿರು ಕುಣಿದಾಡುವ ಕನಸು ವಿಕೃಷ್ಟಸೃಷ್ಟಿಯಂತೆ ತೋರುವದು ಹೊಳೆಗಣ್ಣಿಗೆ ನಮ್ಮ ಸ್ವಂತದ ಕರ್ಮಜಾಲವೆಲ್ಲ ದೈವಲೀಲೆಯಾಗಿ ತೋರಿ ನಮ್ಮ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯೂ ಗಾಢನಿದ್ರೆಯಂತೆ ಭಾಸವಾಗುವದು. ತಿಳಿಗಣ್ಣಿಗೆ ಎಲ್ಲ ಜೀವನವು ಧಸಮಯವಾದ ನಾಟಕವಾಗಿ ಅನುಭವಕ್ಕೆ ಬರುವದು. ಈ ಚತುರ್ಮುಖವಾದ ಪ್ರಜ್ಞೆಯು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇದೆ. ವಿವೇಕಿಸಿ ನೋಡಿದಾಗ ಎಂಥ ಮೂಢನಿಗೂ ಇದು ಹೊಳೆಯದೆ ಹೋಗುವದಿಲ್ಲ. ಬರಿ ಹೊಳೆದು ಫಲವಿಲ್ಲ, ಹೊಳೆಯಾಗಿ ಹೊಮ್ಮಬೇಕು. ಇಂದಿನ ಸಾಹಿತ್ಯವು ಆ ಹಂಚಿಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಈ ಹವಣಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಜೀವನವು ಸಮಸ್ಯೆಯಾಗಿ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯು ಹೆಚ್ಚಿದೆ; ಸಂಶಯ, ವಿಕಲ್ಪ, ಭ್ರಮೆ ಮೊದಲಾದ ಸಂಚಾರಿಭಾವಗಳು ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ವುಟಗೊಡುತ್ತಿವೆ.

' ಸೆಳವು ' ನಲ್ಲಿ ದ್ವಿಧಾವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸುಳಿದು ಮಿಂಚುವ ಉತ್ಸಾಹ,

‘ తీరధ దారి ’ య క్షణగణన రీతియల్ల అక్షరములన్నియు శ్రద్ధ; ‘ పతన ’ ద అశక్తతయల్ల తలెత్తియును సంకల్ప ఇష్ట బంధు జీవన పథమును రేఖింపిరి, ‘ కలీలవాసక ’ ‘ తాయవ్వన సమాధి ’ గలల్ల అపూర్వానుభవకృష్ట నవీన జీవనబీజము— ఎందు వణున ఇది. ‘ కలీలవాసక ’ న మనదరికియైన కణవరికియు జిజ్ఞాసేయింద జీవనకృత్య జీవగమము; తాయవ్వన కరుణ సింహిత చాత్యువు ఒకజూరగిన ప్రకృతియ ముచ్చిద కదగలన్న తీరయు వదు. ఆదరే ఎల్ల కవనగళల్ల ‘ జీవన ’ ‘ మహాజీవన ’ ఎంబకూగు, కనవరికే, ముంబరేంద్రసింహాసనము వరల్లయు ఈ బగియ జిజ్ఞాసేయు హాసుపట్టణదంతే ముగియకొంది. గతించి సంస్కృతిగలు మానవజాతిగే కొట్ట వరవదు. ముందిన దివ్య జీవనదల్ల జీవన జిజ్ఞాసేయిందు సాధ్యుభావ.

మహాశ్వేతయ ‘ అసువినిలయ ’ యు రతియ జాతిగే నేరి దుదల్ల. స్నేహసాధ్యుభావవాద ప్రేమరసవదు. భవభూతి మోదలాదవరు ఇదన్న కందిదరు. మృత్యువ కవిగళ ‘ మధుర ’ భావకృ, శ్రీవర ‘ సతిపతి ’ భావకృ, హళయ రతియ సేకే తాకదే హోగల్ల. స్వతః రతియే వాఙ్మయ. సూక్ష్మవాదాగ బీరే మిరుగన్న పడెయవదు. స్నేహపు పురుష ప్రకృతి భావదోందు నేరి. మృత్యుయ ఒందు విధాన.

మేలిసంతే బరేయవదేందరే సణ్ణ విచారగళన్న దోడ్డ శబ్దగళల్ల తుంబలు మనసిందంతే ఎందు ఆపాతతః కాణమదు. ఆదరే దోడ్డ శబ్దగళల్ల సూచితవాగువ బగియు సణ్ణదేందు తోరువ జీవనదల్ల హేగే మించి మాయవాగుత్తిదే, అదన్న నేరిగే తరబీ కాద అగత్యవస్థదే, ఎంబుదే ఈ దిగ్భావవరణయ అపేక్ష.

పుణి

౧౨-౧౧-౪౪

ನನ್ನ ಮಾತುಗಳು

ಉತ್ತರಾರ್ಧ

೧

ಇಲ್ಲಿಯ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ನಾನು ನೀಳ್ಗವಿತೆಗಳೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದೇನೆ. ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವಾದರೂ ಇದೆ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕವಿತೆಯೂ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಭಾವನೆಯ ಸುತ್ತ ಬಿಡಿದ ಒಂದ ದೇಹವೆನ್ನಬಹುದು. ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಈ ಭಾವನೆಯನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದರೆ ಕವಿತೆಯು ಒಂದು ಮೈಣಿಕ ಗೀತೆಯಾಗುವದು. ಆದರೆ ಭಾವನೆಯು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗುವದಿರೂ ಅದು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಜಿಂಜಿರಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಅನೇಕ ಹಾದಿಗಳಿವೆ. ಭಾವನೆಯನ್ನು ಸರಳವಾಗಿ (ಅಲಂಕಾರಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದರೂ) ನಿರೂಪಿಸದೆ ಅದನ್ನು ಒಂದು ಕಥೆಯೊಳಗಿಂದ ಹಾಯಿಸಿ ತರಬಹುದು; ದೃಶ್ಯರೂಪವಾಗಿ ಅದನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಬಹುದು; ಇಲ್ಲವೆ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಚಾರಗಳ ಜಿಂಬಲವನ್ನು ಕೊಡಬಹುದು. ಇದರಲ್ಲಿಯ ಯಾವ ರೀತಿಯನ್ನು ಆನುಸರಿಸಿದರೂ ಕವಿತೆಯು ನೀಳ್ಗವಿತೆಯಾಗುವದು. 'ಸೆಳವಿ'ನಲ್ಲಿಯ ಸಂವಾದ ವಿಧಾನ (ದೃಶ್ಯದ ಒಂದು ರೀತಿ) ಹಾಗೂ ವಿಚಾರಸರಣಿ; 'ಪತನ'ದಲ್ಲಿಯ ವಿಚಾರಸರಣಿ ಹಾಗೂ ದೃಶ್ಯರೂಪ; 'ತೀರದ ದಾರಿ'ಯಲ್ಲಿಯ ದೃಶ್ಯಮಯತೆ; 'ಮಹಾಶ್ವೇತೆ'ಯಲ್ಲಿರುವ ನಾಟಕದ ಮೊಳಕು; 'ತಾಯೆವ್ವನ ಸಮಾಧಿ' ಯಲ್ಲಿಯ ಕಥೆ; ಹಾಗೂ 'ಕಲೋಪಾಸಕ'ದಲ್ಲಿಯ ಕಥೆ, ವಿಚಾರಸರಣಿ, ಮತ್ತು ಸಂವಾದ ಕ್ರಮಗಳು, - ಇವೆಲ್ಲ ಆಯಾ ಕವಿತೆಯನ್ನು ನೀಳ್ಗವಿತೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿದ ಅಂಗಗಳು.

ಆದರೆ ಒಂದು ಅಂಗವಾಗಿ ಬಂದ ಕ್ರಮವು ಸರ್ವಾಂಗವನ್ನೂ ವ್ಯಾಪಿಸಿದರೆ ಕವಿತೆಯು ನೀಳ್ಗವಿತೆಯಾಗುವುದು; ಅದೊಂದು ಪದ್ಯಕಥೆ (Narrative poem) ಪದ್ಯಪ್ರಬಂಧ (Argument in verse) ಇಲ್ಲವೆ ದೃಶ್ಯಕಾವ್ಯವಾಗಬಹುದು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ನೋಡಿದಲ್ಲಿ 'ಮಹಾಶ್ವೇತೆ'ಯನ್ನು ಒಂದು ನೀಳ್ಗವಿತೆಯೆಂದು ಕರೆಯುವವಕ್ಕಿಂತ ದೃಶ್ಯವೆಂದು ಕರೆದರೆ ಒಳ್ಳೆಯದಾಗಬಹುದು. ಈ ಮಾತು ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆ 'ಶೀರಡ ವಾರಿ'ಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವದು. ಇದೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ 'ತಾಯವ್ವನ ಸಮಾಧಿ' ಯು ಒಂದು ಪದ್ಯಕಥೆಯನ್ನೊಳಗೊಂಡಿದೆ. ಆದರೆ ನನಗೆ ತೋಚಿದಂತೆ ಈ ಕ್ರಮಗಳಿಗಿಂತ ಮೂಲಭಾವನೆಯೇ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಲವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಇವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ನೀಳ್ಗವಿತೆಗಳೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದೇನೆ.

ಕಾವ್ಯಸೂತ್ರಿಯು ಏಕಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಹೊತ್ತಿನ ವರೆಗೆ ಕೆಲಸ ಮಾಡಲಾರದು; ಕಾರಣ ಪ್ರಿಯೊಂದು ನೀಳ್ಗವಿತೆಯೂ ಕೆಲವು ಲಘು ನೀತಿಗಳ ಒಂದು ಮಾಲೆಯೆಂದು ವಿಮರ್ಶೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಾದವಿದೆ. ಈ ವಾದಕ್ಕೆ 'ತಾಯವ್ವನ ಸಮಾಧಿ' ಹಾಗೂ 'ಮಹಾಶ್ವೇತೆ'ಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಅಸ್ಪದವು ಸಿಕ್ಕಬಹುದು. ಇದನ್ನು ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಬಯಸುವುದಿಲ್ಲ. ಒಂದೇ ಮಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ನನಗೆ ನೀಳ್ಗವಿತೆಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲು ಶಕ್ಯವಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿ ಬಿಡಬಹುದು. ವಾದವನ್ನು ಒಪ್ಪಿದರೂ ಕೂಡ ನೀಳ್ಗವಿತೆಯ ರಚನಾ ಕ್ರಮಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅಭ್ಯಂತರವೂ ಇಲ್ಲ. ಒಂದೇ ಒಂದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಕಲ್ಪನೆಯು ಅಲ್ಲಿ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ವಿರಾಜಮಾನವಾಗಿರುವನಕ ಅದು ನೀಳ್ಗವಿತೆಯೇ.

ಒಟ್ಟಾರೆ ಕಾವ್ಯದ ವಿಷಯಕ್ಕೆ ಇಷ್ಟು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ನನಗೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಅನೇಕ ಮುಖವಾದ ಅನುಭವವನ್ನು ಕವಿಯು ತನ್ನ ಅಂತರಂಗವು ತೆರೆದ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. ಬಾಹ್ಯತೆ, ಸ್ವಪ್ನ, ಸುಷುಪ್ತಿ, ಸಮಾಧಿ, ಇವೆಲ್ಲ ಅನುಭವದ ಲೋಕಗಳು. ಈ ನಾಲ್ಕು ಲೋಕಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದರಲ್ಲಿಯೂ ಅನುಭವವನ್ನು ಪಡೆಯುವ ರೀತಿ-ಸಂದರ್ಭಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಗೆ ಅಂತರವಿಲ್ಲ, ಪಾರವಿಲ್ಲ.

ಏರಥನೆಯ ಮಾತು: ಕವಿಯು ತನ್ನ ವಸ್ತುವನ್ನು ಮೇಲಿನಂತೆಯೇ ಅರಿಸಿಕೊಳ್ಳಬಲ್ಲ. ಜಾಗೃತಸೃಷ್ಟಿಯದೇ ಇರಲಿ, ಸ್ವಪ್ನಸೃಷ್ಟಿಯದೇ ಇರಲಿ, ಆ ವಸ್ತುವು ಕವಿಯ ಅನುಭವದ ವಾಹನವಾದರೆ ತೀರಿತು. ಕವಿಯು ಒರ್ವ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಅದು ಮಾನವನದ ಒಂದು ರೀತಿಯ ಅನುಭವದ ವಾಹನವೂ ಆಗುವದು. ಕವಿಯು ದೃಷ್ಟಿಯು ಅವನ ಅನುಭವದ ಸೀಮೆಯನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವಂತೆ ಅವನ ಸಂಸ್ಕಾರ-ಸಂಸ್ಕೃತಿ-ಸಂದರ್ಭಗಳು ಕವಿಯ ವಸ್ತುವಿನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುತ್ತವೆ.

ಮೂರನೆಯ ಮಾತು : ಅವನ ಕೃತಿಯ ಸಾಹಿತ್ಯಸ್ರಕಾರವು: (Literary form) ಅವನು ಪಡೆದ ಅನುಭವ-ವಸ್ತುಗಳ ಸ್ವರೂಪದ ಮೇಲೆ, ಅವನ ಪ್ರಯೋಗಾಭಿಲಾಷೆಯ ಮೇಲೆ ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಅದು ಪರಂಪರಾ ನುಗತಿಕವಿರಬಹುದು; ಹೊಸತು-ಹಳೆಯದರ ಸಮ್ಮಿಶ್ರಣವಿರಬಹುದು; ಹೊಸತಿರಬಹುದು; ತೀರ ಹೊಸತಿರಬಹುದು.

ನಾಲ್ಕನೆಯ ಮಾತು: ಕವಿಯ ಶೈಲಿಯು ಸಹ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಕವಿಯ ಸಿದ್ಧಿ - ಸಂಸ್ಕಾರಗಳಿಂದ, ಅವನ ಅನುಭವ-ವಸ್ತು - ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಾರಗಳಿಂದ ನಿರ್ಣಯಿತವಾಗುತ್ತದೆ. ಅದು ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ದೇಹವಿದ್ದಂತೆ ಮಾತ್ರ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರಬೇಕು. ಅದು ಗ್ರಾಮ್ಯವಿರಬಹುದು; ಗ್ರಾಂಥಿಕ ವಿರಬಹುದು; ಬಳಕೆ ಮಾತಿನದಿರಬಹುದು; ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಸಮ್ಮಿಲನವಿರಬಹುದು. ವಿವಿಧ ರೀತಿಯದಾದರೂ ಗಮ್ಯವಾಗಿರಬೇಕು; ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರ ವ್ಯಾಕರಣಗಳ ಸೀಮೆಯನ್ನು ಒಟ್ಟು ದೂರ ಹೋಗಿರಬಾರದು.

ಐದನೆಯ ಮಾತು: ಅಲಂಕಾರದ ನಿರ್ಣಯವು ಮೇಲೆ ವಿವರಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ; ಕವಿಯನ್ನೂ ಅವಲಂಬಿಸಿದೆ. ಇಷ್ಟು ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಬಹುದು. ಮೇಲಿನ ಯಾವ ಮಾತಿಗೂ ವಿರುದ್ಧವಾದ ಅಲಂಕಾರಕ್ಕೆ 'ಅಲಂ' ಎಂದು ಉಸಿರಬೇಕಾಗಿ ಬರುವದು.

ಆರನೆಯ ಮಾತು: ಅನುಭವದಿಂದ ಬಿಡಿಸಿ ಕೊನೆಗೆ ತಂದಿಟ್ಟರೂ ಥಂದನ್ನು ಅನುಭವಕ್ಕೆ ತೀರ ಸಮೀಪವಾದುದು; ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಇದು

ಅನುಭವದೊಡನೆ ಸಹ ಹುಟ್ಟಿ ಬರುವದುಂಟು. ವೃತ್ತಗಳೆಲ್ಲ; ಪಟ್ಟದ-
ಸಾಂಗತ್ಯಗಳಿರಲಿ; ಸೂತನ ಭಂದಸ್ಥಿರಲಿ: ಅನುಭವಕ್ಕೂ ಅದಕ್ಕೂ ಅಸನ್ನ
ಬಾಂಧವ್ಯವಿರದೆ ಹೋದರೆ ಆ ಭಂದಸ್ಥನು ನಿಲ್ಲಲಾರದು. ಒಂದು ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ
ಹೀಗೆ ನಿಂತ ಭಂದಸ್ಥನು ತನಗೆ ಸಮರ್ಪಕವಾಗುವಂತೆ-ಕೃತಿಯಲ್ಲಿದ್ದ ಉಳಿದ
ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಸಮರ್ಪಕವಾಗುವಂತೆ-ತನ್ನ ಅಂದ-ಚಿಂತನನ್ನು ಕಾಯ್ದು
ಕೊಳ್ಳುತ್ತ ಹೋಗಬೇಕು.

ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಬಾಂಧವ್ಯ,- ಒವ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದರೆ ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಬ್ರಹ್ಮ,
ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಮಾನವ್ಯ, ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ದೇಶ, ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ ಸಮಾಜ,-ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತ
ವಾದ 'ಏಲ್ಲಪೂ' ಅಹುದು. ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಅನುಭವವನ್ನು ಪಡೆಯುವದು
ನಾಲ್ಕು ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ; ತನ್ನೊಡನೆ, ಇತರ ಜೀವಿಗಳೊಡನೆ, ಪ್ರಕೃತಿಯೊಡನೆ
ಪರಮಾತ್ಮನೊಡನೆ. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಅವನ ಆತ್ಮ, ಮನಸ್ಸು,
ಬುದ್ಧಿ, ಹೃದಯ, ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿ, ದೇಹ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಗಳು ಸಮಾ-
ವೇಶವಾಗುವವು. ಕವಿಯೊಂದರೆ ಅಂಥ ಅನುಭವವನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ಹೆಚ್ಚಾ-
ಗಿಯೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮತರವಾಗಿಯೂ ಪಡೆದು ಅದನ್ನು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತ
ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಳಸೆಕ್ಕೊಳುವ ವ್ಯಕ್ತಿ. ಭಂದೋಬದ್ಧ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿದವ
ರನ್ನು ಕವಿಗಳೆಂದು ಕರೆಯುವದೂ ಉಳಿದವರಿಗೆ ಸಾರ್ವಜನಿಕರು ಹೇಳು-
ವದೂ ಒಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯವಾಗಿದೆ. (ನಾಟಕಕಾರ, ಕತೆಗಾರ, ಮು.)

೩

ಅಂದ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಕೃತಿಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಲು
ಎರಡು ಮಾತುಗಳು ಉಪಯೋಗ ಪೀಳುತ್ತವೆ. ಕವಿಯ ಅನುಭವದ
ಜಾತಿ, ರೀತಿ, ಮತ್ತು ತರಗತಿ; ಹಾಗೂ ನಿರೂಪಣೆಯ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ
ಕವಿಯು ಪಡೆದ ಯಶಸ್ಸು. ನಿರೂಪಣೆಯಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಉಳಿದ ಐದು ಮಾತು-
ಗಳು ಸೇರುವವು.

ಅನುಭವದ ಜಾತಿ-ರೀತಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವಾಗ ನಾವು ಇನ್ನೂ
ಅನೇಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ತರಬೇಕಾಗುವದು; (೧) ಆ ಅನುಭವ
ದಲ್ಲಿ ಯೋಜಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕವಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಸ್ಥಿತಿಗತಿ; ಅಂದರೆ ಕವಿಯ ಧೃಷ್ಟಿ

ಸಾಧ್ಯವಾದ ಫಲವನ್ನು. (೨) ಅದರಲ್ಲಿ ಸಮಾವೇಶವಾದ ವಸ್ತುವಿನ (ಸ್ವತಃ ತಾನು, ಇತರ ಬೀವಿಗಳು; ಪ್ರಕೃತಿ; ಇಲ್ಲವೆ ಪರಮಾತ್ಮ. Objects) ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ರಾಮಣೀಯಕತೆ. (೩) ಆ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಹೊಂದಿಕೊಂಡ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಕಾಲಮಾನದ ಸ್ವರೂಪ ಹಾಗೂ ವರ್ತಮಾನ. (೪) ಅದರಲ್ಲಿ ಒಡೆದು ಕಾಣುವ ಸರ್ವಕಾಲೀನ ಜನಾಂಗಜ್ಞೇಯವಾದ ಮಾತುಗಳ ಬಗೆ. (೫) ಇವೆಲ್ಲ ಅನುಭವದಲ್ಲಿ ಒಂದರೊಳಗೆ ಒಂದು ಕೂಡ ನಿರ್ಮಿಸಿದ ಸಮ ರಸದ ಉಜ್ವಲತೆ, ಪೂರ್ಣತೆಗಳು.

೪

ಇಂತು ಕವಿಯ ಅನುಭವ-ನಿರೂಪಣೆಗಳನ್ನು ಬೆಲೆ ಕಟ್ಟುವದು ವಿಮರ್ಶಕರನ್ನು ಕೂಡಿದೆ, ಜನತೆಯನ್ನು ಕೂಡಿದೆ. ಅವರೂ ನಾವು ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ನೆನಪಿಸುತ್ತಿರಬೇಕು. ಒಂದು ಕೃತಿಯ ಬೆಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ಣಯ ಕವಾಗಿ ಕಟ್ಟಲು ನಾಲ್ಕು ವಿಷಯಗಳು ಸಹಾಯಕಾರಿಯಾಗುವವು: (೧) ಕೃತಿಯನ್ನು ಒರೆಯುವ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೇ ಕವಿಯ ಮನಸ್ಸಿತ್ತಿಯನ್ನು ನಾವು ತಿಳಿಯಬೇಕು. (೨) ಬರೆಯುವದು ಮುಗಿದ ಮೇಲೆ ಆ ಕೃತಿಯ ಬಗೆಯೇ ಇನ್ನೂ ಕವಿಗೆ ಏನೆನಿಸುತ್ತಿದೆಯೆಂಬುದನ್ನು ಅರಿತುಕೊಳ್ಳಬೇಕು. (೩) ಕೃತಿಯು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದಾಗ ಜನತೆಯು ಏನೆನ್ನುವದೆಂಬುದು ಗೊತ್ತಾಗ ಬೇಕು. (೪) ಕವಿಯ ಕಾಲವು ಗತಿಸಿ ಹೋದ ಮೇಲೂ ಸ್ಥಿರವಾಗುವದ ಜನತೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕು.

ನಾನು ಈ ಕವಿತೆಗಳಿಗೆ 'ಮೊದಲು ಮಾತು'ಗಳನ್ನು ಬರೆದುದು ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸಿದ ಮೊದಲನೆಯ ಕಾರಣದ ಸಲುವಾಗಿ. ಮೊದಲು ಮಾತು ಗಳೂ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯೂ ಕೂಡಿಯೇ ಎರಡನೆಯ ಬೇಡಿಕೆಯನ್ನು ಪೂರೈಸಿ ಕೊಡುತ್ತಿವೆ. ಮುಂದೆ ವಿಮರ್ಶಕರ ಕೆಲಸ. ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳೂ ನಿರ್ಣಾಯಕವಾಗಲಾರವು. ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಕೆಲವೆಡೆ ಈ ತಪ್ಪು ಕಲ್ಪನೆಯು ಉಳಿದಿದೆ, - ಕವಿಯು ಅಪರಾಧಿ, ವಿಮರ್ಶಕನು ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನೆಂದು. ನಿಜವಾದ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನು ಬೇರೆಯಿದ್ದಾನೆ. ಅವನು ಈ ನಾಲ್ಕು ಮಾತು ಗಳನ್ನೂ ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿ ತರುವನು.

ಆದರೆ, ಮೂರನೆಯ ಮಾತಾದ ವಿಮರ್ಶೆಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಅತ್ಯಗತ್ಯ ವಾದ ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಕವಿಯ ಕೃತಿಗಳು ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆಸ್ತಿಯಿದ್ದಂತೆ. ಕವಿಯು ಆ ಆಸ್ತಿಯ ಪರಿಪಾಲಕನಿದ್ದಂತೆ. ಜನತೆಯು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಮಂಜಸವಾಗಿ ಕೆಲವು ದೋಷಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದರೆ ಕವಿಯು ಅದರಂತೆ ತಿದ್ದಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹುರುಳಿಲ್ಲೆಂದು ಜನತೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯವಾಗಿ ಕವಿಗೂ ಅದು ಸತ್ಯವೆಂದು ತೋರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅವನು ಆ ಕೃತಿಯನ್ನು ನಿರಾಕರಿಸಿ ಬಿಡಬೇಕು. ಇದರಿಂದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವು ಹೆಚ್ಚುವದು. ಪೂರ್ಣಕೃತಿಗಳು ಬೆಳೆಯಲು ಅನುಕೂಲವಾಗುವದು.

“ಹಲಗೆ ಬಳಪವ ಪಿಡಿಯದೊಂದಗ್ಗಲಿಕೆ”

ಒಂಬ ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯಲ್ಲಿ ತಿರುಳೂ - ಬೊಳ್ಳೂ ಬೆರೆತುಕೊಂಡಿದೆ. ಕವಿಯು ತನ್ನ ಮೂಲಭಾವನೆಗೆ ಛಂಗ ಬರುವಂತೆ ತಿದ್ದಲಾರ; ತನ್ನ ಹೃದಯವು ಉಕ್ಕೇರಿದಾಗ-ಶಬ್ದವೇ ಶ್ರುತಿಯಾದಾಗ- ಬರೆದ ಚರಣಗಳನ್ನೂ ತಿದ್ದಲಾರ. ಆದರೆ ಶಬ್ದವು ಎಲ್ಲಿಡೆಗೂ ಶ್ರುತಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಶೈಲಿಯ ಪರಿಪಾಕವು ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಬರತಕ್ಕ ವಿಷಯವಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲದೆ ಕವಿಯ ಶಕ್ತಿಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಗತಿಪರವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಜಗತ್ತಿನ ಕವಿಗಳೆಲ್ಲ ಸಾಯುವ ವರೆಗೆ ತಮ್ಮ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ತಿದ್ದುತ್ತ ನಡೆದರು. ಕುಮಾರವ್ಯಾಸನಂತೆ ಕೆಲವರು ತಿದ್ದದಿದ್ದರೆ ಆ ಮಾನಕನು ಸರಿಸಿ ಅವರ ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ದೋಷಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ತಿದ್ದುವದು ನಿರ್ದೋಷಿಯಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ, ಅವಶ್ಯವಾದ ಮಾತು.

ನನ್ನ ಗೆಳೆಯರ ಮಾತಿನ ಮೇರೆಗೆ ಈ ಕವಿತೆಗಳನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಿದ್ದಿದ್ದೇನೆ. ಜನತೆಯ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳೂ ಬರಲಿ. ಅವು ನನಗೆ ಸಮರ್ಪಕವಾಗಿ ತೋರಿದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಬಳಸಿಕೊಂಡು ಕಳಿಸಿದವರಿಗೆ ಕೃತಜ್ಞನಾಗಿರುವೆನು.

ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಕೊಡಲು ರೂಢಿಯ ವಿಮರ್ಶಕರಿಗಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲ ಓದುಗರಿಗಿಲ್ಲರಿಗೂ ಬಾಧ್ಯತೆಯಿದೆ. ವಯಸ್ಸು, ಉದ್ಯೋಗ, ಪದವಿ, ಇವೆಲ್ಲ ಅನುಷಂಗಿಕ ವಿಷಯಗಳು. ಕವಿಹೃದಯವೂ ಅದನ್ನು ವಿಮರ್ಶ

ಸುವ ಯೋಗ್ಯತೆಯೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಚಿಕ್ಕವರಲ್ಲಿ, ಅಂಗಡಿಕಾರರಲ್ಲಿ, ಕಂಡು ಬರಬಹುದು. ಅದೂ ಸ್ವೀಕರಿಸತಕ್ಕದ್ದು. ಎಲ್ಲ ವಿಮರ್ಶೆಗೂ ಒಂದೇ ಕಟ್ಟು ಮಾತ್ರ ಇರುವದು: ಅದು ಸ್ಫುಟವಾಗಬೇಕು, ಮಂಜಿನಂತಲ್ಲ. “ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಹುರುಳಿಲ್ಲ” ಎಂದಿಷ್ಟೇ ಹೇಳಿದರೆ ಸಾಲದು. ಅದನ್ನು ಸೋದಾಹರಣವಾಗಿ ಹೇಳಬೇಕು. ಅಂದರೆ ಮಾತ್ರ ಅದನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಸಾಧ್ಯವಾಗುವದು.

(೬)

ಈ ಎಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳ ಮೂಲಕ ನಾನು ಒಂದು ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಓದುಗರೆದುರಿಗಿಡಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದೇನೆ. ದಯವಿಟ್ಟು ಅವರು ಆ ರೀತಿಯಾಗಿ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದರೆ ನಾನು ಅವರಿಗೆ ಉಪಕೃತನಾಗಿ ನೆನು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಜನ್ಮವಿಸುವಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶಗಳು ಎರಡು: (೧) ಕೃತಿಗಳ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಗಾಗಿ ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಒಳಸಿಕ್ಕೊಳ್ಳುವದು. (೨) ನಾನು ವಿಮರ್ಶಾಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಕುರಿತು ಬರೆಯಬೇಕೆಂದಿರುವ ಒಂದು ಗ್ರಂಥಕ್ಕಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವದು.

ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಕಳಿಸುವ ಮಹನೀಯರು ನನ್ನ ಉದ್ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ತಥ್ಯವನ್ನು ಕಂಡು ಆ ರೀತಿಯ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಸಮ್ಮತಿಸುವರೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವಾಗ ಅವರ ಸಮ್ಮತಿಯಿಲ್ಲದೆ ಅವರ ಹೆಸರನ್ನು ನಾನು ಪ್ರಕಟಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಶಂಸನೆ, ದೋಷವಿವರಣೆ, -ಎನೂ ಇರಬಹುದು. ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಅಷ್ಟೇ ಮಹತ್ವವಿದೆ.

ನನ್ನ ಹಂಚಿಕೆ ಹೀಗೆ: ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಮೊದಲನೆಯ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾವಿರ ಪ್ರತಿಗಳನ್ನು ಮುದ್ರಿಸಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಪ್ರತಿಗಳಿಗೂ ನಂಬರು ಹಾಕಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಪ್ರತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಲಮುಗಳುಳ್ಳ ಒಂದೊಂದು ಪಾಠವನ್ನು ಇಟ್ಟಿದೆ. ಆ ಪ್ರತಿಯ ನಂಬರು, ಅದನ್ನು ಪಡೆದವರ ಹೆಸರು, ಅವರ ವಿಳಾಸ, ಅವರ ಉದ್ಯೋಗ, ತಮ್ಮ ಹೆಸರನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲು ಸಮ್ಮತಿಯಿದ್ದರೆ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಸೂಚನೆ, -ಇವೇ ಮುಂತಾದವು ಅಲ್ಲಿಯ ಕಲಮುಗಳು. ಅಭಿ

ಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕಳಿಸುವಾಗ ಆ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಮುಖಪತ್ರವೆಂದು ಈ ಪಾನಿನಲ್ಲಿಯ ಕಲಮುಗಳನ್ನು ತುಂಬಿ ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿಜ್ಞಾಪನೆ. ನಾನು ಓದುಗರ ಮೈಯಕ್ತಿಕ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಈ ವಿಜ್ಞಾಪನೆಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಕ್ಷಮ್ಯ ಚಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದ್ದೇನೆಂದು ಯಾರೂ ಭಾವಿಸ ಲಾರರೆಂಬ ವಿಶ್ವಾಸವು ನನಗಿದೆ. ಇದೊಂದು ಶಾಸ್ತ್ರ. ಅದರ ಪ್ರತಿಪಾದ ನೆಗೆ ಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸುವದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ.

ಇಂಥ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು ಬಂದಾಗ ಅವುಗಳನ್ನು ಯೋಗ್ಯ ರೀತಿ ಯಿಂದ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಹೊಣೆಯು ನನ್ನ ಮೇಲೆ. ವಿಮರ್ಶಾಶಾಸ್ತ್ರದ ವಿವರಣೆಗಾಗಿ ಕೇವಲ ಶಾಸ್ತ್ರೀಯ ಬುದ್ಧಿಯಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋ ಗಿಸುವೆನೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಹೇಳಬಲ್ಲೆನು. ಇಂಥ ಕೆಲವು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸುವಾಗ ಅವುಗಳ ಉಪಯೋಗವಾಗುವದು: (೧) ಕಾವ್ಯವನ್ನು ಓದುವ ರೀತಿ. (೨) ಕಾವ್ಯಾಸುಭವವನ್ನು ಪಡಿಯುವ ರೀತಿ. (೩) ಒಂದು ಕೃತಿಯ ಯೋಗ್ಯತೆಯನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸುವ ರೀತಿ; ಮು. ಅಭಿ ಪ್ರಾಯವನ್ನು ಉದಾಹರಿಸುವಾಗ 'ಇಂಥ ನಂಬರಿಸವು' ಎಂದಿಷ್ಟೆ ವಾಡಿಕೆ ಯಾಗಿ ಹೇಳಲಾಗುವದು.

ಪ್ರತಿಯನ್ನು ಪಡೆಯದೆ ಅದನ್ನು ಓದಿಕೊಂಡವರೂ ಸಹ ತಮ್ಮ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕಳುಹಿಸಬಹುದು. ಅವರು ಎರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ದಯವಿಟ್ಟು ಪಾಲಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಿನ್ನಹ: (೧) ತಾವು ಓದಿದ ಪ್ರತಿಯ ನಂಬರನ್ನು ತಿಳಿಸಬೇಕು. (೨) ಕೊನೆಯ ಪಾನಿನಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟ ಕಲಮು ಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತುಂಬಿ ಕಳುಹಿಸಬೇಕು. ನನ್ನ ಸಂಗ್ರಹ ದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಕೊಟ್ಟ ನಂಬರನ್ನು ಮರುಟಪಾಲಿಗೆ ನಾನು ತಿಳಿಸುವೆನು.

ಇಂಥದೊಂದು ಪ್ರಯೋಗವು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆಯೆಂದು ನನಗೆನಿಸಿದ್ದ ರಿಂದ ನಾನು ಈ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕಿದ್ದೇನೆ. ವಿಮರ್ಶೆಯ ಪ್ರಾಂತವು ಒಂದು ರಣರಂಗವಲ್ಲ. ಅದೊಂದು ವಾಕಶಾಲೆ. ಬಲ್ಲ-ಬಲ್ಲವರು ಕೂಡಿ ಅಡಿಗೆ ಯನ್ನು ಪಾಕಕ್ಕೆ ತರುವ ಸ್ಥಳ.

ಈ ಕೃತಿಯನ್ನು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿನ ಮಹಾಜನರ ಕೈಯಲ್ಲಿರಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾದುದರಿಂದ ನನಗೆ ಸಂತೋಷವಾಗುತ್ತಲಿದೆ. ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಅನೇಕರು ನನಗೆ ನೆರವಾದರು. ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸೌಂದರ್ಯಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿಯೂ ನನಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕರಾದ ಗೆ. ಬೀಂದ್ರಿಯವರು ನನ್ನ ಬಿನ್ನಹದ ಮೇರೆಗೆ ಈ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯ ಪೂರ್ವಾರ್ಧವನ್ನು ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟರು; ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯ ವಿಷಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಅನೇಕ ಸಲಹೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಉಳಿದ ಗೆಳೆಯರೂ ವಿಧವಿಧವಾಗಿ ನೆರವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಇಷ್ಟು ಬೇಗ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಸಿದ ಶ್ರೀಯಸ್ಸು ಗೆ. ಚುಳಿಕೆಯವರಿಗೆ ಸಲ್ಲುವದು. ಶ್ರೀ. ರಾಯದುರ್ಗರವರು ತಮ್ಮ ಮೋಹನ ಮುದ್ರಣಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ಅಲ್ಪಾವಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟರು. ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ನಾನು ಉಪಕೃತನಾಗಿದ್ದೇನೆ.

ವಿ. ಕೃ. ಗೋರಾಕ.

ಬಿನ್ನಹ

ಶ್ರೀ. ಶ್ರೀರಂಗ ಇವರ “ ಹರಿಜನ್ವಾರ ” ಹಾಗೂ ಶ್ರೀ. ರಮಾ ಕಾಂತ ಇವರ “ ಕಲ್ಕಿ ” ಎಂಬವೆರಡು ಪ್ರಕಟನೆಗಳನ್ನು ನಮ್ಮ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಟನ ಮಂದಿರವು ಪ್ರಕಾಶನಗೊಳಿಸಿ ಇದೀಗ ಗೆ. ವಿನಾಯಕ ಇವರ “ ಕಲೋಪಾಸಕ ಮತ್ತು ಇತರ ನೀಳ್ಗವಿತೆಗಳು ” ಎಂಬ ಮೂರನೆಯ ಪ್ರಕಟನೆಯನ್ನಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿ ತನ್ನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸೇವೆಯ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು ಮುಂದಿಡುತ್ತ ನಡೆದಿದೆಯೆಂದು ಜೇಳಿಕೊಳ್ಳಲು ನಮಗೆ ಹರುಷವಾಗುತ್ತದೆ. ಗೆ. ವಿನಾಯಕ ಇವರ ಈ ಕಾವ್ಯ ಸಂಗ್ರಹವು ನಮಗೆ ಪ್ರಕಟಮಾಡಲು ಲಭಿಸಿದುದಕ್ಕಾಗಿ ಅವರಿಗೆ ಹೃತ್ಪೂರ್ವಕವಾದ ಅಭಿನಂದನೆಗಳನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತೇವೆ.

ಬಹಿಷ್ಕೃತಿ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಅನುಕೂಲತೆಯಾದಂತೆ ಬೆಳಕಿಗೆ ತರುವ ಗುರಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಸಾಹಿತ್ಯ ಪ್ರಕಟನ ಮಂದಿರವು ತನ್ನ ಶಕ್ತ್ಯನ್ನು ಸಾರವಾಗಿ ಸರಸತಿಯ ಸೇವೆಯನ್ನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಹಂಬಲಿಸುತ್ತಲಿದೆ.

ಪ್ರಕಾಶಕರು—

ಮಹಾಶ್ವೇತೆ

ಪರಿವಿಡಿ

೧. ಮಹಾಶ್ವೇತೆ	೧-೨೨
೨. ತೀರದ ದಾರಿ	೧-೧೭
೩. ಪತನ	೧-೧೨
೪. ಸೆಳವು	೧-೧೮
೫. ಕಲೋಪಾಸಕ	೧-೨೭
೬. ತಾಯವ್ವನ ಸಮಾಧಿ	೧-೧೩

(ಒಂದು ನಿಲ್ಲುವಿಕೆ)

ಮಹಾಶ್ವೇತೆ

(ನೊದಲು ನಾತು)

ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದವರು ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ನಾಗವರ್ಮನ 'ಕಾದಂಬರಿ ಸಂಗ್ರಹ'ವನ್ನು ಓದುತ್ತಿದ್ದಾಗ ನನ್ನಲ್ಲಿ ಈ ದೃಶ್ಯದ ಮೂಲ ಕಲ್ಪನೆಯು ಹೊಳೆಯಿತು. ಅದಕ್ಕೂ ನೊದಲು ಅತಿಭೌತಿಕ ಪ್ರೇಮ ವಾದಿಗಳು ವರ್ಣಿಸುವ 'ಅಸುವಿನೊಲುಮೆ'ಯನ್ನು ಕುರಿತು ಧೇನಿಸುತ್ತ ಬಂದಿದ್ದೆ. ಪ್ರೀತಿಯು ಕೇವಲ ಮಾನಸಿಕವಾಗಿರಲಾರದು; ದೈಹಿಕವೂ ಆಗಿರಲಾರದು. ಇವೆರಡರ ಸಮಾಗಮವೇ ನಿಜವಾದ ಪ್ರೀತಿಯೆಂದು ನನಗಿನಿಸಿತ್ತು. 'ಕಾದಂಬರಿ ಸಂಗ್ರಹ'ವನ್ನು ಓದುತ್ತಿರುವಾಗ ನನ ಗೊಂದು ಮಾರ್ಪಾಟು ತೋಚಿತು. ಚಾಬಾಲಿ ಋಷಿಗಳ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಸ್ವರೂಪ ಜ್ಞಾನವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಮೈಶಂಪಾಯನ ಶುಕವು ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಶೂದ್ರಕನೆಡೆಗೆ ತೆರಳುವದಕ್ಕಿಂತ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯ ಕಡೆಗೆ ಹಾರಿ ಬರಬಾರದೇಕೆ? ಹೀಗಾಗಲು ಅದೊಂದು 'ಅಸುವಿನೊಲುಮೆ'ಯ ದೃಷ್ಟಾಂತವಾಗುವದು. ಇತ್ತ ಮೂಲದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾದಂಬರಿಯು ಚಂದ್ರಾ ಪೀಡನ ಮೃತ ದೇಹವನ್ನು ಪರಾಂಬರಿಸುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಳೆ. ದೇಹವು ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಕಾಂತಿಯುತವಾಗುತ್ತಲಿದೆ. ಆದರೆ ಅವಳು ನಲ್ಲನ ಆತ್ಮವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡವಳು ! ಇವರಿವರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಕೊರತೆಯನ್ನೂ ಅದು ಸುಖದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗಾಣುವ ಬಗೆಯನ್ನೂ ಚಿತ್ರಿಸಿದರೆ ನಾನು ಕಂಡು ಕೊಂಡ ಪ್ರೀತಿಯ ಆದರ್ಶವು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಿಂಬಿತವಾಗುವದೆಂದು ತಿಳಿದು ಈ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಬರೆದೆನು. ಕಥೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಮಾಡಿದ ಮುಖ್ಯವಾದ

ಮಾರ್ಪಾಟು ಮಹಾಶ್ವೇತೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ್ದೊಂದೇ. ಉಳಿದ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಬದಲಾವಣೆಗಳು ಅದರ ಮೂಲಕ ಬರುವವು.

ಕೆಲವು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಬದಲಿಸಿದ ಕಥೆಯು ಇಲ್ಲಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ದೃಶ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ವಸ್ತುವು ಆ ಕಥೆಯಲ್ಲ, ನಾನೇ ಕಲ್ಪಿಸಿದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳು. ಅವುಗಳನ್ನು ಪುಷ್ಟಗೊಳಿಸಲು ಮಾತ್ರ ಕಥೆಯು ಹಿನ್ನೆಲೆಯಾಗಿದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರವೇಶದಲ್ಲಿ ಮೂಲದಲ್ಲಿಯಂತೆ ಕಾದಲರ ಸಮಾಗಮವಾಗುವದು, ಹೆಚ್ಚು ಕಡಮೆ ಅದೇ ಕಾರಣಗಳ ಸಲುವಾಗಿ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಜರಗುವ ವೃತ್ತಾಂತವೆಲ್ಲ ನಾನೇ ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದು. ಎರಡನೆಯ ಪ್ರವೇಶದಲ್ಲಿ, ಕಥೆಯೂ ಸಹ ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ನನ್ನದು. ಮೂರನೆಯ ಪ್ರವೇಶದಲ್ಲಿ, ಗಂಧರ್ವ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವಿವಾಹವಾಗುವದೆಂಬ ಸೂಚನೆಯು ಮೂಲದೊಳಗಿನದು. ಉಳಿದುದೆಲ್ಲ ನಾನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದು. ಮೂಲದೊಡನೆ ಸ್ಪರ್ಧೆಯನ್ನು ಹೂಡಿದೆ ನೆಂದು ಮಾತ್ರ ಈ ಹೇಳಿಕೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಯಾರೂ ತಿಳಿಯಬಾರದು. ನಾನು ಬರೆದ ರೀತಿಯನ್ನು ವಿವರಿಸಿದೆನು. ಇಷ್ಟೆ. ಮೂಲ ಕಥೆಯ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಅದರೊಡನೆ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಹೋಲಿಸಿ ನೋಡಿದರೆ ಸಾಮ್ಯ-ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಗೊತ್ತಾಗುವವು.

ಮೊದಲನೆಯ ಪ್ರವೇಶದೊಂದಿಗೆ ದೃಶ್ಯವನ್ನೂ ಮುಗಿಸುವ ವಿಚಾರ ವಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ 'ನಾನು ಅರಸ; ನೀನು ಅರಸಿ' ಎಂಬ ನನ್ನ ಒಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕವಿತೆಯ ಅನುವಾದವು ನನಗೆ ಎರಡನೆಯ ಪ್ರವೇಶದ ಕಲ್ಪನೆ ಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿತು. ಮುಂದೆ ಕವಿತೆಯನ್ನೂ ಆ ಪ್ರವೇಶದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದೆ. ನಾನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದ 'ಕಿನ್ನರಿಯರ ಹಾಡು' ಮೂರನೆಯ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಬರೆಯಲು ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿಕೊಟ್ಟಿತು. ಕಾರಣ ಆ ಹಾಡನ್ನೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದೆ.

ದೃಶ್ಯಕಾವ್ಯದ ಅಂಗವು ಈ ರೂಪಕದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೃಶ್ಯದಿಂದ ಇದನ್ನು ಒಂದು ಕವನಾತ್ಮಕ ದೃಶ್ಯವೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದೇನೆ. Masque (ನಾಟಕೀಯ) ದ

ರಿತಿಯಾಗಿ ಇದು ಅಭಿవಯಿಸಲು ಯೋగ್ಯವಾಗಿದೆಯೆಂದು ಕೆಲವರು ನನಗೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಪ್ರಯೋಗಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ನೋಡಬೇಕಾದ ಮಾತು.

ಇಲ್ಲಿಯ ನೇಪಥ್ಯವಿಧಾನ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ನಾಗವರ್ಮನಿಂದ ಆಯ್ದು ಕೊಂಡಿದೆ. ನಮ್ಮ ಪ್ರಾಚೀನ ಕವಿಗಳು ನೋಟಗಳನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸುವದರಲ್ಲಿ ಪ್ರವೀಣರು; ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪವನ್ನೇ ಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ತಂದಿರುವವರು. ಬಾಣ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಅನುವಾದಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಹ ನಾಗವರ್ಮನ ಶೈಲಿಯು ಚಿತ್ತಾಕರ್ಷಕವಾಗಿದೆ. ನನಗೆ ಬೇಕಾದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ನಾನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಕೊಂಡ ಮೇಲೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸರಿಹೋಗುವ ವರ್ಣನೆಯನ್ನೂ ಭಾಷೆಯನ್ನೂ ಆದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ನಾಗವರ್ಮನ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಎತ್ತಿ ಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಅವು ಒಂದೆಡೆಗೆ ದೊರೆಯುವದಿಲ್ಲ; 'ಕಾದಂಬರಿ ಸಂಗ್ರಹ'ದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಹರಡಿ ಕೊಂಡಿವೆ. ನಾನು ಕಲ್ಪಿಸಿದ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳೇ ಇವುಗಳನ್ನು ಪವಣಿಸುವ ಸೂತ್ರಗಳಾಗಿವೆ. ಮೂರನೆಯ ಪ್ರವೇಶದ ನೇಪಥ್ಯ ಸೂತ್ರಗಳಾಗಿ ಮಾತ್ರ ಅಷ್ಟೊಂದು ಸಾಮಗ್ರಿಯು ನಾಗವರ್ಮನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುತ್ತಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಈ ಅವತರಣಕ್ರಮವನ್ನು ಕೇವಲ ನೇಪಥ್ಯ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಯೋಜಿಸಿದೆ. ಅದಕ್ಕೂ ನಾನು ಬರೆದ ಪ್ರವೇಶಗಳಿಗೂ ಯಾವ ಸಂಬಂಧವೂ ಇಲ್ಲ.

ಮೂಲ ಕಥೆಯ ಸಾರಾಂಶವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ. " ಇಲ್ಲಿಯ ಕಥಾನಾಯಕಿಯರಿಬ್ಬರೂ ದೇವವರ್ಗದವರು. ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯು ಹಂಸ ನೆಂಬ ಗುಂಧವನಹಾಗೂ ಗೌರಿಯೆಂಬ ಅಪ್ಸರಿಯ ಮಗಳು; ಕಾದಂಬರಿಯು ಚಿತ್ರರಥನೆಂಬ ಗುಂಧವನ ರಾಜನ ಕುವರಿ. ಪುಂಡರೀಕ-ಚಂದ್ರಾಪೀಡರು ಇವರ ಪತಿಗಳು. ಇವರು ಮಾನವರಾದರೂ ದೇವಾಂಶವಿದ್ದವರು. ಚಂದ್ರನು ಪುಂಡರೀಕನಿಂದ ಶಾಪ ಹೊಂದಿ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವನು. ಕಾದಂಬರಿ-ಚಂದ್ರಾಪೀಡರ ನಡುವೆ ಪರಸ್ಪರ ಪ್ರೀತಿಯು ಬೆಳೆಯುವದು. ಆದರೆ ತನ್ನ ಗೆಳೆಯನು ದುಃಖಕ್ಕೀಡಾದುದನ್ನು ತಿಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಲಗ್ನವಾಗುವದಕ್ಕಿಂತ ಮುಂಚೆ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನು ದೇಹತ್ಯಾಗ ಮಾಡುವನು; ಶುದ್ಧಕ ರಾಜನಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವನು.

ಶಾಪವಿಮೋಚನೆಯಾದ ಬಳಿಕ ತನ್ನ ಚಂದ್ರಾಪೀಡ ದೇಹವನ್ನು ಪಡೆದು ಕಾದಂಬರಿಯನ್ನು ಮದುವೆಯಾಗುವನು. ಇತ್ತ ವಿರಹತಾಪದಿಂದ ಚಂದ್ರನ ಕಾಟಕ್ಕೆ ಈಡಾಗಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದ ಪುಂಡರೀಕನು ಚಂದ್ರನು ಚಂದ್ರಾಪೀಡನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಾಗ ಅವನ ನೇಹಿಗನೂ ಮಂತ್ರಿಕುವರನೂ ಆದ ವೈಶಂಪಾಯನನಾಗಿ ಹುಟ್ಟುವನು. ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯನ್ನು ನೋಡಿದಾಗ ಪೂರ್ವ ಜನ್ಮ ಸಂಸ್ಕಾರ ಬಲದಿಂದ ಅವಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ವೈಶಂಪಾಯನನಲ್ಲಿ ಮೋಹವು ಉಂಟಾಗುವದು. ಇವನು ಪರಪುರುಷನೆಂದು ತಿಳಿದ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯು “ಶುಕವಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿಂ”ದು ವೈಶಂಪಾಯನನನ್ನು ಶಪಿಸುವಳು. ವೈಶಂಪಾಯನನು ಗಿಳಿಯಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿ ಶಾಪವಿಮೋಚನೆಯಾದ ಮೇಲೆ ಮರಳಿ ಪುಂಡರೀಕನಾಗಿ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯನ್ನು ವರಿಸುವನು.

ಪುಣೆ
೧೦-೧೧-೩೪

}

ವಿನಾಯಕ

ಮಹಾರ್ಜೀತೆ

ದೃಶ್ಯ ೧

[ದೃಶ್ಯ: ಕೈಲಾಸಶಿಖರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿರುವ ಅಚ್ಚೋದ ಸರೋವರದ ಸುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶ. ಅಲ್ಲಿ ಲಲಿತ ಲತಾಗೃಹಗಳ ನಡುವೆ ಒಂದು ಸಿಂಧ್ಯಾಯತನವಿರುವದು. ಅದರಿಂದ ಕಿಂಚಿತ್ ದೂರದಲ್ಲಿ ಕಾಲದ ಮಬ್ಬಿನಂತೆ ಹಬ್ಬಿದ ತಮಾಲವನಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ಭೃಂಗಾಳಿಯ ಗಾನದಿಂದ ನಿತ್ಯವಾಗಿ ಮಧುರವಾಗುತ್ತಿರುವ ಪುಷ್ಪಲತಾಗೃಹಗಳಿಂದ ಶೋಭಿಸುತ್ತ, ಚಂದ್ರಿಕಾಚಾಲದಂತೆ ಸುರಿದು ಬರುವ ನಿರ್ಝರಾಸ್ಥಾಲನಸೀಕರದಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ ಒಂದು ಗುಹೆಯು ಕಾಣುತ್ತಿದೆ. ಆ ಬೃಹದ್ಗುಹಾಂಗಣದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಸುರಭೂಷವಲ್ಪ ವಸನಗಳು, ಒಂದು ದಂಡ, ಒಂದು ಶೋಭಿಸುತ್ತಿವೆ, ಒಂದು ಕಮಂಡಲು, ಒಂದು ಭಸ್ಮಶಯ್ಯೆ, ಶಶಿಮಂಡಲಾಕೃತಿಯನ್ನು ತಳೆದ ಒಂದು ಶಂಖದ ಪಾತ್ರೆ, - ಇವು ವಸ್ತುಗಳು ಕಂಡುಬರುವವು. ಭಕ್ತಪಾತ್ರೆಯ ತುಂಬ ಅಮೃತರಸಸ್ವಾದುಗಳಿಂದ ಫಲಗಳಿರುವವು.

ಗುಹಾಂಗಣದಲ್ಲಿಯೇ ತುಸು ಮೇಲಕ್ಕೆ ತೂಗು ಹಾಕಿದ ಕನಕನಕ ಪಂಜರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗಿಳಿಯಿದೆ. ಗಿಳಿಗಾಗಿ ಕೇವಲ ಶಯ್ಯಾಗಾರವೆಂದೇ ಈ ಪಂಜರದ ರಚನೆಯಾಗಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಎಕೆಂದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ದ್ವಾರವಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಮಗ್ಗಲು ಯಾವಾಗಲೂ ತೆರೆದೇ ಇದೆ. ಈ ತೆರೆದ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿ ಒಂದು ನೀಳವಾದ ಅಗಲವಾದ ಚಿನ್ನದ ಹಲಿಗೆಯಿದೆ. ಈ ಗಿಳಿಯ ಹೆಸರು ನೈಶಂಪಾಯನ. ಅದಕ್ಕೆ ಅತಿಸ್ವಪ್ನವರ್ಣ ಸಂಸ್ಕಾರವಿರುವ ನಾಣಿಯಿದೆ. 'ಸಕಲಾಂಗವೇದವಿವಾ' ಮುಂತಾಗಿ ಅದರ ವರ್ಣನೆಯೇ ಇದೆ.

ಆ ಪಂಜರದ ಹತ್ತಿರ ಒಂದು ಶಿಲಾಪಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ದಿವ್ಯ ತಪಸ್ವಿನಿಯಾದ ಮಹಾರ್ಜೀತೆಯು ಕುಳಿತಿದ್ದಾಳೆ. ಕೈಯಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಪುಂಡರೀಕನು ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಅಕ್ಷರವಳಿಯುಂಟು. ಒಮ್ಮೆ ಬನದ ಕಡೆಗೆ, ಒಮ್ಮೆ ಗಿಳಿಯ ಕಡೆಗೆ ನೋಡುತ್ತ ಮಹಾರ್ಜೀತೆಯು ಅಲೋಚನಾಪರಳಾಗಿ ಕುಳಿತಿದ್ದಾಳೆ. ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಚಂದ್ರಾಪೀಡನ ಜಡದೇಹವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಕಾದಂಬರಿಯು ಕುಳಿತ ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಗಿಟ್ಟಿಯನ್ನು ಚೆಲ್ಲುವಳು.

ವಸಂತಕಾಲವಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಎರಕಣೆಯರ ನೋವು ಹೆಚ್ಚುತ್ತಲಿದೆ. ಬಸದಲ್ಲೇವು ಅಶೋಕ ವೃಕ್ಷಗಳು ಕೆಂದಳರನ್ನು ತಳೆದಿವೆ. ಲತಾವಳಿಗೆ ಲಾಸ್ಯಾರಂಭವನ್ನು ತಂದುಕೊಡುತ್ತ,

ಅಚ್ಚೋದ ಸರೋವರದ ನವೋತ್ಪಲಪ್ರಸರದಲ್ಲಿ ದಿವ್ಯನೋದವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತ ತಣ್ಣಲರು ಬಾಡುತ್ತಿದೆ. ಮಧುಪ್ರಾತಾಳಿಯೂ ಮದೋತ್ಕಳೋಕಿಲ ಕದಂಬಕವೂ ವಿಜೃಂಭಿಸುತ್ತಿರಲು ಇಳಿಯನ್ನು ನೋಡಲು ರಸಾತಲದಿಂದ ತಲೆಯೆತ್ತಿದ ನಾಗರಾಜನ ಹೆಡೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಳೆವ ಅರುಣಕರಣಮಗ್ಗ ಮಂಡಲದಂತೆ ಇಂದುಮಂಡಲವು ಉದಯಿಸುವದು. ಕ್ಷಣಮಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಅಗಸವನ್ನು ಸುಧೆಯಿಂದ ಲೇಸಿಸುವಂತೆ ಉರ್ವಿಚಕ್ರವನ್ನು ಪಯುಃಪ್ರಸರಾಪೂರದಲ್ಲಿ ತೇಲಿಸುವಂತೆ, ದಸೆಗಳನೆಲ್ಲ ಚಂದನಾಸಾರದಿಂದ ಮುಸುಕುವಂತೆ ಬೆಳ್ಳಿಳಗು ರೋದೋಂತದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬುವದು.

ಆಗ ಗುಹೆಯ ಒಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ತರಳಿಕೆಯು ಮಲಗಿರುವದು ಕಂಡುಬರುವದು.

ಗುಹೆಯ ಎದುರಿನಲ್ಲಿರುವ ಶಾಲ್ಮಲ ವೃಕ್ಷದಮೇಲೆ ಒಂದು ಗಿಳಿವಿಂಡು ಕುಳಿತಿರುವದು. (ತತ್ತಿರದ ಮರಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಕೆಲವು ಕೋಕಿಲಗಳು ಕುಕಿಲುತಿರುವವು.)

ಒಂದು ಕೋಕಿಲ:

ಮೇಲೆ ಬಂದ ಚಂದ್ರಮಾ!
ಬಾರೆ! ಬಾ! ಮನೋರಮಾ!
ಮರದ ತುದಿಗೆ ಕೂಡುವಾ!
ಒಂದು ಹಾಡ ಹಾಡುವಾ!
ಬಾರೆ! ಬಾ! ಮನೋರಮಾ!
ಮೇಲೆ ಬಂದ ಚಂದ್ರಮಾ!

(ಹಾರಿಹೋಗುವದು).

ಗಿಳಿವಿಂಡು:

ಮರದಲ್ಲಿ ಮಲಗುವದು, ಮುಗಿಲಲ್ಲಿ ತಿರುಗುವದು,
ಅಲೆಯುವದು ನಮ್ಮ ಹಿಂಡು!
ಹೆಣ್ಣೆ ಹೆವು; ಗಂಡಿಹೆವು; ಗಿಳಿ-ಮಾನವರ ನಡುವೆ
ಮತ್ತೇಕೆ ಹೆಣ್ಣು-ಗಂಡು?
ನಾವು ಗಳಹುವೆವೆಂದು ಗಳವುವನು ಮಾನವನು;
ಸುಡಿಯಲಾವನಿದನಿಯಲಿ
ತಳಿರುಡೆಯ, ಹೂಮುಡಿಯ ತಳೆಯುತ್ತ ಮಾಮರವು
ನಿಮಿರುವದು ನನಕೊನೆಯಲಿ.

ಮಹಾಶ್ವೇತೆ

ಓದಿ ಪಂಡಿತವಕ್ಕಿಯಾಗದಿರಲೇ; ಹಕ್ಕಿ !
ಜಾತಿಗಿಹ ಪ್ರೀತಿಯಿರಲಿ !
ಮನುಕುಲದ ದನಿಗೇಳಿ ಶುಕಸಂಕುಲದ ಬರನ
ಮರೆವುದರ ಭೀತಿಯಿರಲಿ !
ಮನವದ್ದೊ ಇಲ್ಲದೆಯೊ ಸೇರಿರುವೆ ಗುಹೆಯನ್ನು;
ನಿಂತು ಯೋಗಿನಿಯ ಬಳಿಗೆ !
ರಕ್ತೆಗಳು ಜೋಲ್ದಿಹವು, ಪುಷ್ಪಗಳು ಕಂದಿಹವು;
ನಿಂತಿರುವದಲ್ಲೊ ಬೆಳಿಗೆ !
ಹಸಿಮುರಿವ ಮೆಯ್ಯೆಲ್ಲ ಪಸೆಗೆಟ್ಟು ಹೋಗಿಹುದು;
ದೆಸೆಗೆಟ್ಟು ಹೋಗಬೇಡ !
ಹಿಂಡಿನಲಿ ಭೂರಮೆಯು, ಇಹಳಾ ಮನೋರಮೆಯು !
ಇವರ ಗೀಳೆಮಾಡಬೇಡ !
ಬೆಳಗು ಬಹ ಜಾವದಲಿ, ಒಂದು ಸದ್ಭಾವದಲಿ,
ಗಿಳಿಯೆಂಬ ಹೇವದಿಂದ
ತಳಿಗಿಂಪು ಕಾವಣದಿ ನಿನಗಾಗಿ ಕಾದಿಹವು;
ಬಾ! ಬಾರೊ! ಜೀವದಿಂದ !

(ಶಾರಿಪ್ಪ, ೧೨೨೦)

ನೈತಂಸಾಯನ:

(ಪಂಜರದಲ್ಲೆ ರಕ್ತೆಗಳನ್ನು ಬಿಡುವ ವ್ಯಾಕುಲಗುಳ್ಳುತ್ತ)

ಮಹಾಶ್ವೇತೆ !

ಕೊಲ್ಲೆನ್ನ ಕಮಲನಯನೆಯೆ ! ಇಲ್ಲದಾಗಿಸು !
ಜಾತಿಸ್ಮರವದು ಎರತ್ತಿಗೆ ಹೇತುವೆಂಬುಸಿರು
ಬಯಲಾಗುತ್ತಿದೆ ಸ್ಮರನ ತಾಪಕೆದೆಯುರಿಯುತ್ತಿದೆ.
ಮುನಿಯುಸಿರಿಂದ ತಿಳಿವಂಕುರಿಸುವದಕಿಂತ
ಮೊದಲೆನ್ನ ಜನಕನನು ಮುರಿದೊಗಿದ ಮುದಿನೇಡ
ನೆನ್ನೇತಕುಳಿಸಿದನೊ ! ಇನ್ನಿತರೊಳು ಕಾದಲ್ಮೆ

ಪರಿಪೂರ್ಣವಿರುತ್ತಿತ್ತು. ಪುಂಡರೀಕನೆ ಆಗಿ
ನಿಷ್ಠೆ ಮರೆ ಹೊಗುತ್ತಿದ್ದೆ, ಕೊಂದು ಸಲಹುವದೀಗ!

ಮಹಾಶ್ವೇತೆ:

(ದುಃಖದಿಂದ)

ತಾಳ್ಮೆಯಿರಲೆನ್ನೊಡೆಯ!

ಎರಡು ಕೊಲೆಗಳ ಪಾಪವೆನ್ನೊಡಿಯಲಿರುತ್ತಿರಲು
ಅದ ಹೆಚ್ಚಿ ಸುವದಿದೆಯೆ! ನಿಮ್ಮ ನಗಲಿಸಿ ಕೊಂದೆ.
ಎನ್ನ ಪುನಃಸೆಯರೆ ಸಾಗಿಬರುತಿಹ ನಿಮಗೆ
ಶಪಿಸಿ ಸಾಯಿಸಿ ಬಿಟ್ಟು ಗಿಳಿಯ ರೂಪವನಿತ್ತೆ.
ಇನ್ನೇನನಿಸಗುವದು ತನ್ನ ನಲುಮೆಯ ಮಿಡಿಯ
ತಾನೆ ತಿರಿದಿಹ ಪಾಪಿ? ತಾಯಿ ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ
ಮರುಹುಟ್ಟಿ ತಳೆದು ಶೂದ್ರಕನಾಗಿ ಬಾಳುತ್ತಿಹ
ಜಂದ್ರನನು ಕಂಡು ಸತ್ಯವನರುಹಿ ತನ್ನ ನಿಜ
ಮಂಡಲವನುಗುವಂತೆ ಅನಿತರೊಳು ಗೆಯ್ದಮ್ಮ
ಕೋಟಲೆಯ ನೀಗಿಸುವಳೆಂದಾ ಕಪಿಂಜಲರು
ಅಭಿವಚನವಿತ್ತಿಹರು. ಮತ್ತೆ ನಿಮ್ಮಯ ತಂದೆ
ಎಸಗುತಾಯುಷ್ಮಾ ಮಹೋಮವನು ಕಾಮಿತಾ-
ರ್ಥವನು ಪೂರೈಸಲೆಂದನುಗೊಳುತ್ತಿಹರು ನಿತ್ಯ.
ಇಂದು ಮಂಡಲದೊಳಿಂದಿಗು ಕಾಂತಿಗೊಳುತ್ತಿರುವ
ದೇಹವನು ತಳೆದು ನೀವು ಬರುವದನು ಕಣ್ಣಾರೆ
ಕಾಣ್ವ ಪರ್ವದ ಗಳಿಗೆ ಬರಬಹುದು, ನಲ್ಲ!

ವೈಶಂಪಾಯನ:

ಉದಿಸುವ ಸುಧಾಸೂತಿಬಿಂಬದೊಡೆಯಿಂದಾಗ
ಬಂದ ಧ್ವನಿಯನು ನಂಬಬೇಕೆಂದು ನುಡಿಯುತ್ತಿಹೆ.
ಇತ್ತ ಜಾಬಾಲಿಗಳು ಕಾಮಿತ್ವದಿಂದಾನು
ದೇವತ್ವಗೆಟ್ಟಿರುವೆನೆಂದು ತಿಳಿಹೇಳಿದರು.

ಬೇಟೆದೇಸಕವನವರು ಗುರುತಿಸಿಲ್ಲವು, ಬಾಲೆ!
 ಶ್ವೇತಕೇತುಕುವಾರನಾಗುತ್ತ, ಮಹಾಶ್ವೇತೆ!
 ನಾ ನಿನ್ನ ಪ್ರೀತಿಸಿದೆ; ಫಲ ಬಿಡುಬಿಡುಕೆ.
 ಪ್ರೇಮದೇಗ್ಗೆಗೆ ನನ್ನ ತಪವು ಸಾಲದೆ ಹೋಯ್ತು.
 ಅಧಕಂತೆ ಗಿಳಿಯಾಗಿ ಕೊಳೆಯುವೆನು. ಅಕಟಕಟ!
 ರತಿಕಾರರೊಲುಪುಗಳು ತೊರೆದು ನಿಂತಿಹವೆಮ್ಮ.
 ನೋಡಿವೆನು ನೂರು ಸಲ, ಸಲ್ಲೆ! ನಿನ್ನಯ ಪ್ರೀತಿ
 ಮೇರೆವುಬರೆ, ನನ್ನ ಸತ್ಯ ಮುಟ್ಟಿತಲೆಂದು
 ಪಂಜರವ ಬಳಿ ಸಾಲ, ಶುಕದೇವನು ಕಂಡು
 ಪ್ರಜ್ಞೆ ಬರೆ, ಕಂಗೆಟ್ಟು ಕರಕಮಲಬಿಡುತ್ತ
 ಉದ್ವಾಹದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದೆನ್ನ ಪೂಗವನು ನೋಡಿ
 ಕಿರುಳನಿನ್ನಯ ಮೇಯ್ದು ತಣಿವಿಸುವಂತೆ
 ತಲೆಯ ಮೇಲೆನ್ನ ಕಾಲ್ಗನಟ್ಟು ರೋದಿಸುವೆ;
 ತೊಡೆಯಮೇಲೆನ್ನ ಕೂರಿಸಿಕೊಳ್ಳತ ನೋಡಿರುವೆ.
 ಈಗ ನನ್ನ ಕ್ಷಮಾಲೆಯ, ದಂಡಪಾತ್ರೆಗಳ
 ಕೊಳುತ ಯೋಗಿಸಿದಾದ ಕಮಲಲೋಚನೆ! ನಿನ್ನ
 ಗಿಳಿಯಂತೆ ನಿರುಪಾಯನಾಗಿ ಕಾಣುವದೆನಗೆ
 ಶುದ್ಧ ರವರವ ನರಕ! ಬಾಳು—ಮಸಣದ ಬೀಳು!

ಮಹಾಶ್ವೇತೆ:

(ಕಣ್ಣೀರು ಸುಸುತ್ತು)

ತಾಳುವದು ನನ್ನೊಡೆಯ!

ನಿಮ್ಮ ಕ್ಷಮಾಲೆಯನು ಪಡೆದು ಧರಿಸಿರುಪಂತೆ
 ನೀವಿತ್ತು ಪುಷ್ಪಮಂಜರಿಯನೊಳೆಕೊಂಡಿವೆನು.
 ಅಶರೀರರಲು ಬಯಸುವ ಜಗದ ಕಾದಲರು
 ಆತ್ಮಗಳ ಕೂಟವೊಂದಿರಲೆಂದು ದೇವನೆಡೆ
 ಮೊರೆಯಿಟ್ಟುದರಿತೆನು. ಸಾಧಿಸಿಹವಾವದನು.

ದೇಹಗಳ ಪರಮೈಕ್ಯವೆಮಗೆ ಸಂಧಿಸದಿರಲು
ಎವಧ ಜೀವಾಲಾಪನೆಯಲಿ ಕಾಲವ ಕಳೆದು
ಪ್ರೇಮದಮೃತವನಷ್ಟೆ ಮನಗಾಣಲೆಳಸುವೆವು.

ವೈಶಂಪಾಯನ:

(ಆಶ್ಚರ್ಯದಿಂದ)

ಆಯ್ಯೋ! ಇದು ಬರಿ ಹುಚ್ಚು! ಸಿಗ್ಗಿಲ್ಲದರ ನೆವವು!
ಕಾಮದಿಂದೆನ್ನ ದೇವಾಂಶವಳಿದಿಹುದೆಂಬ
ನುಡಿಗೇಳಿ ಗಿಳಿಯಾದುದೊಂದು ಚೆನ್ನಾಯ್ತೆಂದು
ಹಾರಿ ನಿನ್ನೆ ಡೆ ಬಂದು ಮೋಹವಿನಿಸಿಲ್ಲದಲೆ
ಆಸುವಿನೊಲುಮೆಯನೆಸಗಿ ಎನಿತೊ ದಿನ ಬದುಕಿದೆನು.
ನಿನ್ನೊಡನೆ ಸಂಕಥಾ ವೇದಗಳನೋದಿದೆನು.
ಆಗ ಎದೆಯೊಲವಣಿಸುತ್ತ ನುಡಿದಿತು ನನಗೆ:
“ಎಲ್ಲಿ ನಿನ್ನಯ ಪ್ರೇಮ?” ಲತೆಗಳನು ತೀಡುತ್ತಿಹ
ಸುಯ್ಯಲರು ಕೇಳಿತ್ತು: “ಎಕೆ ವೇದದ ಮಂಕು?”
ಪಸಲುಗವಿದಿಹ ಬನದೊಳಿರುವ ಶುಕಸಂಕುಲವು
ಉಸುರಿತ್ತು: “ಇಲ್ಲಿ ಬಾ! ಗಿಣಿರಾಮ! ನಾವಿಹೆವು!”
ವೇದಶಾಸ್ತ್ರವನೆಲ್ಲ ಮರೆಯಲೆಳಸಿದೆನಂದು.
ಮಾತೆಸಗಿ ಮಾತೆಸಗಿ ಬೇಸರಿಟ್ಟಿತು ಮನವು.
“ಮಾತಿನಲಿ ವೇದವಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದ ಪ್ರವೀಣ!
ಮಾತೆಸಗು. ನಾವಿಂತು ಇಂಚರವನೆಸಗುವೆವು”
ಎಂದು ಪಿಹ ಹಾಡಿದವು. ಮಿಗಿಲಾಯ್ತು ರಣರಣಕ.
ತವಸಿಯಾಗುತ್ತ ನಿನ್ನೊಳೊಸೆದು ಪ್ರಾಣವ ತೊರೆದು
ನವೆದು ನಿಂತಿಹ ನಾನು ಮಾತಿನಲಿ ಪ್ರೇಮವನು
ಕಾಂಬುದೆ, ಮಹಾಶ್ವೇತೆ? ಕೃತಕ ಪ್ರೀತಿಯು ಸಾಕು,
ಕೊಲ್ಲೆನ್ನ! ಕಮಲನಯನೆಯೆ! ಇಲ್ಲದಾಗಿಸು!

ಮಹಾಶ್ವೇತೆ:

(ದುಃಖವು ಮಿತಿಮಾರಿ ಎದ್ದು ಗಿಳಿಯ ಪಂಜರದ ಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ)

ಅಹುದಹುದು, ನನ್ನೊಡೆಯ! ನನ್ನ ಬಳಲಿಕೆ ಇದುವೆ.

ಅಚ್ಚ ರಸೆಯಾದ ಗೌರಿಯ ತನುಜೆ, ನಾನಿಂತು

ನಿಮಗೊಲಿದ ಪರಿಯೇನು? ನಿಮ್ಮಂಥ ಮಾನವರ

ದಿವ್ಯಸ್ಪರ್ಶದಿ ಸ್ವರ್ಗ ತೂಗಿ ತೊನೆದಾಡುವದು.

“ಕಾದಂಬರಿಯು ನಿತ್ಯ ಕಾಂತಿಯುತವಾಗುತ್ತಿಹ

ಕಾದಲನ ದೇಹವನು ಎದುರಿರಿಸಿ ವೂಚಿಸುತ

ಆತ್ಮವೈತರಲೆಂದು ಹಾರೈಸಿ ನೊಂದಿಹಳು;

ನನ್ನ ಬಾಳುವೆ ಜೆನ್ನು; ನನ್ನಿಕಾರನ ಜೀವ

ಶುಕವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವದೀಗ” ಎಂದಿದ್ದೆ.

ಸಂತಸವು ಹುಸಿಯಾಯ್ತು. ಬರಲಿರುವ ನಲ್ಲೊರೆಯ

ಮುಂಗುರುಳುಗಳ ತೀಡಿ ಕರಕಮಲಗಳ ತಟ್ಟಿ

ಬಾಳ್ವ ಕಾದಂಬರಿಯೆ ಧನ್ಯಳಲ್ಲವೆ, ನಲ್ಲ!

ನೀವಿಂತು ಗಿಳಿಯಾದಿರೆನ್ನ ಕರ್ಮದ ಬಲದಿ.

ಈಗ ನನಗಿಹುದೊಂದೆ:- ಪಾಪಕರ್ಮವು ಗೆಯ್ದ

ಘೋರಾಪರಾಧವನು ನೋಡಿ ಕಳೆಯದ ಬಾಳು!

(ಅಳುತಳು)

ವೈಶಂಪಾಯನ:

ಅಳದಿರು, ಮಹಾಶ್ವೇತೆ! ರೋಹಿಣೀವಲ್ಲಧನ

ಶಪಿಸಿರುವ ದಿನವೆನಗೆ ಮನವರಿಕೆಯಾಗಿಹುದು!

ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸದಿರು, ಕುಪಿತನಾಗದಿರೆಂದು.

ಇದನರಿತ ಬಾಳುವೆಯು ಶಿಲೆಯಾಗುತ್ತಿದೆ, ಶಿಲೆಯು!

ನಾನೀಗ ಶುಕವಲ್ಲ, ಹರಿತ ಶಿಲೆಯೊಂದು ಮುರಿ.

ಮಹಾಶ್ವೇತೆ:

(ಅಳುತ)

ಹಾಗಲ್ಲ, ಮನದರಸ! ‘ಅರಗಿಯೆ! ಬಾರೆ’ಂದು

ನೀವೆನ್ನ ಜಿಲುಕಿಕೆಯ, ನಿಡಿದೋಳ್ಳಳಲಿ ತೂಗಿ

ಕುಣಿಸುತ್ತಿರಬೇಕಿತ್ತು! ನೀವೆ ೧೧ ಯಾದಿರಿ!
 ತಂಗಲಾವಣ್ಯದಲಿ ಮನ್ಮಥನ ದೊರೆವೆತ್ತ
 ಸಮ್ಮ ಮುಂಗೈಯೆತ್ತಿ ರತಿಯಂಥ ಸಾರಿಕೆಯು,—
 ನಾ ಸಲಿಯಬೇಕಿತ್ತು. ಹಾ! ದುರ್ವಿಪಾಕವೆ!
 ತಂತಿಗ ಪಂಜರದೊಳಿಟ್ಟು ಸಿಮ್ಮನು ಸಲುವಿ
 ಬಾಳುವಂತವ ಸಮಯ ಬಂದಿತ್ತೇ, ಎದೆಯೆ!

ವೈಶಂಪಾಯನ:

ಪಂಜರದಲಿವೆನೆಂದು ನೋಯಿದರು, ಮನವನ್ನೆ!
 ಅದು ನನ್ನ ಬೇಡಿಕೆಯು. ಪಂಜರವ ಬಳಸಾರಿ
 ನೀನಂತು ಸಂತಿರಲು ನೀನೊಂದು ಶುಕವೆಂದು
 ಒಂದು ಕ್ಷಣವಾದರೂ ಬಗೆಯುವೆನು. ನಿನ್ನೊಳಿದ
 ದೇಹವೌಷ್ಠವಗಳನು ತಾಣದಲೆ ಮೊಗವೊಂದೆ
 ತೋರಿಸಿ:—ನಿನ್ನ ಮೂಗಿನ ಶನೆಯ, ತುಟಿಗಿಂಪ,
 ನೋಗದ ಪರೆಯ ಕಂಪ, ಕಣ್ಣು ನೇರಿಲ್ಪಣ್ಣ—
 ನಮುಂಭವ, ಶುಕಕುಲದ ಪ್ರೇಮರಾಜ್ಯವೆಂದು
 ಕನಕವೆನಿಸಿಲ್ಲವೆನು. ನಿನ್ನ ಮುಖದೊಂದೆವನೆ
 ನೀನೊಂದು ತಿಳಿಯುವೆನು. ಆದರೆ, ಮಹಾಸ್ವೀತೆ!
 ಕನಸು ಕ್ಷಣಭಂಗುರವು. ನಾನು ಮಾನಸನಾಗಿ
 ಇನ್ನೊಂದು ಬನಿಸುವೆನೊ! ಇಲ್ಲದರೆ ಶುಕವಾಗಿ
 ನೀನಿನ್ನ ನನಸರಿಸು. ಬನಬನಗಳಲಿ ತಿರುಗಿ
 ಮನದೆಯೆ ಪ್ರೀತಿಸುವ. ಆಗಸಕೆ ಗುರಿಯಿಟ್ಟು
 ಸ್ವಪ್ನಿಯಿಲ್ಲದ ದೆವೆಗೆ ಸೃಷ್ಟಿಯನು ಎರಚಿಸುವ!

ಮಹಾಶ್ವೇತೆ:

(ದೀಪಕವಾಗಿ)

ಬೇಡ, ಬೇಡೆನ್ನ ದೊರೆ! ಮನದ ಚಾಲ್ತಾಮಯವಿದು—
 ಸಂತು ಕೆರಳಲು ಬೇಡ. ಸಂಕಟಕೆ ಕಾರಣವು!
 ಶುಸುರುತಿರುವೊಳದನಿಯದೊಂದು: ತುಸು ತಡೆಯೆಂದು!
 (ನೈರಾಶಿಯಿಂದ ಮೈಮೇಲೆ ಕೈಯಿಡುವಳು)

ವೈಶಂಪಾಯನ:

ತಡೆಯೆನು, ಮಹಾಶ್ವೇತೆ! ನೋದಿತ್ತು! ಚಂದ್ರಮನ
ಹಾವಳಿಯು ಭಳಿರೆಂದು ಕರೆಯುತಿದೆ, ಸುರಿಯುತಿದೆ.
ಬಂದೆನಿಗೋ! ಎಲೆ ಚಂದ್ರಹತಕ! ನಿನ್ನೆಡೆ ಬಂದೆ!
ನನ್ನ ದೇಹವಸಿಂತು ಸೆರೆಯಿರಿಸಿ ತೊಳ್ಳದಿ
ಕಾನುತಿಪ. ಸುಲಿಗೆಗೊಳುತಾ ನಿನ್ನ ಮಂಡಲವ
ನನ್ನ ದೇಹವ ಕೊಂಡು ಪೂತಾತ್ಮನಾಗುವೆನು!

[ಪೂಜದಿಂದ ಮೊದಲೆ ಬಂದ ಗೌರವು ಅಕಾಶವಲ್ಲಿ ಹಾರಿ ಮುಗಿದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ತೇಲಿ
ಬಂದಿರುವ ಚಂದ್ರಮಂಡಲವೆದ್ದೆ! ಮೋಗಲಿಸಗುವದ! ಆಗ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯು ಬುನ್ನಾದಿಂದ
ಗುಹಾಗಣವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಹಿಡಿ ಬಂದು ಮೋಲವನ್ನು ಮೂಲೆತ್ತಿ ಗೌರವ ಕವಿಗೆ ಎರಹು. ಕೈಗಳನ್ನು
ನೀಡಿ ಆಕಾಶಂಶಿಸುವಳು.]

ಮಹಾಶ್ವೇತೆ:

ರೆರಳದರು! ನನ್ನ ಪ್ರಾಣದ ಗಿಳಿಯೆ! ತೆರಳದರು!
ಸೀಸಿಲ್ಲದರೆ ಭೂಮಿ ಮಸಣವಟ್ಟಿಯು, ಮತ್ತೆ
ದಶದಶಿಗಳತಿ ಶೂನ್ಯ! ವಾಯುಪಥದಲಿ ಹಾರಿ
ಮೃತನಾಗಿ ಜೀಳದರು. ಎಲೆ ನೃಶಂಸನೆ! ಚಂದ್ರ!
ಪತಿದೇಹವನು ತುಡುಗಿಸಿಂದೊಯ್ದ ಕುಟಿಲಸಿಹ!
ಪತಿಪ್ರಾಣವನು ಮಾತ್ರ ಒಯಸದರು. ಒಲು ಜೋಕೆ!

[ಮೊದಲಿಂದ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಗೌರವ ದೇಹಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಬಂದು ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯ ಕೈಗಳಲ್ಲಿ
ಬಿಡುವವಳು.]

ಏದು ಏನು? ರೆಕ್ಕೆಗಳು! ಪುಚ್ಚಗಳು! ಯಾರ ಗಿಳಿ?
ಏದು ಎಲ್ಲಿ ಪಯಣವನು ಬಿಳಿಸಿತ್ತು? ಹಾ! ತಿಳಿದೆ!
ನಲ್ಲಿ ಗಿಳಿಯಿಹನೆಂಬ ಕನಿಕರದ ಮನವೆಂದು
ಬೀಳ್ವಿತ್ತು. ಇಂದಿಗೋ! ಗಾಳಿಯಲಿ ಕೊಳಲೂದಿ
ರೂಪವಿಲ್ಲದೆ ಮನೋವಲ್ಲಭನ ಪ್ರಾಣಗಳು
ರುದ್ರನಾಟ್ಯವನಿಸಗಿ ಕರೆಯುತಿವೆ. ಏನೆನಲಿ?

ಬಿಳಿ ಮುಗಿಲನಪ್ಪಲೆ? ಬಯಲೆ ಶರಣೆನ್ನಲೆ?
ಪಾರಿಧಿಯ ಬೀಳಲೆ? ಪೂರ್ತಿಗೊಳದಾಸೆಯೆ!
ಎಲ್ಲಿಹುದು ನಿನ್ನ ಮೃತಕಲಶವಹ ಮೂರ್ತಿ!

[ಮೂರ್ತ್ಯುಹೋಗುವಳು. ತರಳಿಕೆಯು ಜೇತರಿಸಿಕೊಂಡು ಮಹಾರ್ಜೀತೆಯು ನಿಶ್ಚೇಷ್ಟಿತ
ಳಾಗಿ ಬದ್ಧ ತಾಣದೆಡೆಗೆ ಬರುವಳು.]

ತರಳಿಕೆ:

(ಸ್ವಗತ)

ಇದನೇನು ತಂದೆ, ಎಧಿ! ದೇವಿಯೊರಗಿಹಳ್ಳ!
ಅಚ್ಚ ಬೆಳುದಿಂಗಳಲಿ ಎರಹವೆಚ್ಚತ್ತಿಹುದು.
ಇನ್ನೆನಿತು ಸಹಿಸಬೇಕೆಂದಿಹುದೊ ದೈವಲಿಪಿ!
ಗಿಳಿಯಾಣ್ಣುನಿಲ್ಲೇಕೆ? ಅಹಹ! ಮೃತನಾಗಿಹನು.
ಅದಕಂತೆ ದೇವಿಗೀ ಪರಿತಾಪ ಬಂದಿಹುದು.

[ಹತ್ತಿರವಿದ್ದ ಒಂದು ಕೊಳದಿಂದ ಸಳಿಸಿಪತ್ರಪುಟದಲ್ಲಿ ನೀರನ್ನು ತಂದು ಮಹಾರ್ಜೀತೆಯ
ಸಾಸಿಕದ ಮೇಲೆ, ಮೇರೆಯ ಮೇಲೆ, ಮೆಲ್ಲನೆ ನೀರರಿಯುವಳು.]

ಕೈಯಲುಗಿಸಿದಳ್ಳ! ನಭಕೆ ನೆಗೆದವಳುಸಿರು
ಮನೆ ಸೇರುತ್ತಿದೆ ಮತ್ತೆ. ಜೇತರಿಸಿಕೊಳು, ತಾಯೆ!

[ಉಪಚರಿಸುವಳು. ಆಗ ಅಚ್ಚೋದ ಸರೋವರದ ಕಡೆಯಿಂದ ಮೆಲ್ಲನೆ ಕಾದಂಬರಿಯ
ಸ್ವರವು ಕೇಳಿ ಬರುವದು.]

ಕಾದಂಬರಿಯ ಹಾಡು

ನಿನ್ನ ಮೋರೆಯಲಿಹುದು ಗೆಳೆತನದ ಕಳೆಯು.
ನಿನ್ನ ಕಂಗಳಲಿಹುದು ನಲುಮೆಗಳ ಹೊಳೆಯು.
ಹೊಳೆಹೊಳೆವ ಕಾಂತಿಯನು ತಳೆದ ಸುಕುಮಾರ!
ನಿನಗಾಗಿ ಕಾಯುತ್ತಿದೆ ರತುಸಗಳ ಹಾರ!

ಇಲ್ಲಿ ತಾನೊರಗಿಹುದು ಸುಕುಮಾರ ದೇಹ.
ಎಲ್ಲಿ ಮನೆಮಾಡಿಕೊಂಡಿರುತ್ತಿಹುದು ನೇಹ?
ದೇವನಿಲ್ಲದ ಗುಡಿಗೆ ಮರಗುವದು ಮನವು.
ಕಾವನಿಲ್ಲದೆ ತೀವಿ ಬಹುದು ಕ್ರಂದನವು.

ಪಲ್ಲವದ ಸೌಸವವು ನಿನ್ನ ತಳೆರಡಿಗೆ;
ಅದರ ನರುಗಂಪೆ ಸೋಂಕೆಹುದೆನ್ನ ಮುಡಿಗಿ.
ತಂಗದಿರ ಬಾರದಿಹನೇ ತಂಗುವನೆಗೆ?
ವ್ಯಂಗವಾಗಿಹುದೇನೊ ಆತ್ಮವದು ಕೊನೆಗೆ?
ಒರ್ವರಿಗೆ ಸ್ಫೂರ್ತಿಯಧಿವಾಸನವನಿತ್ತು
ಒರ್ವರಿಗೆ ಮೂರುತಿಯುಪಾಸನೆಯನಿತ್ತು
ನೋಡುತಿಹ ಮಾದೇವ! ಎಂದು ಬಹುದೊಸಗೆ?
ಎಂದೊದಗುವದು ಸ್ಫೂರ್ತಿ-ಮೂರ್ತಿಗಳ ಬೆಸುಗೆ?

ತರಳಿಕೆ:

(ಸ್ವಗಂಭೀರವಾಗಿ)

ದೇವಿ ಮೆಯ್ಯರೆದಳೆನೆ ಅತ್ತ ಕಾದಂಬರಿಯು
ಶೋಕಗೀತೆಯನುಸುರುತಿಹಳಿಂತು, ದೈವವೆ!
ಪ್ರಣಯಿನಿಯರೊಲವ ಗುರುತಿಸದನಿತ್ತು ಕ್ರೂರನಿಹ!

(ಮಹಾಶ್ವೇತೆಗೆ)

ಜೇತರಿಸಿಕೋ, ದೇವಿ! ಎದ್ದೇಳು. ಈ ದುಃಖ
ಕಡೆಯಿಲ್ಲದಂತಿಹುದು. ನಿನ್ನ ಮನ ಸ್ತಿಮಿತವಿರೆ
ನಮಗೆಲ್ಲಿ ಸೈರಣೆಯು.

[ಗೀಯ ದೇಹವನ್ನು ಕಾಣದ ಕಾಣದಲ್ಲಿ ಇರಿಸುವಳು]

ಮಹಾಶ್ವೇತೆ:

(ಕಣ್ಣಿರೆದು ಎದ್ದು ಕುಳಿತು)

ಯಾರವರು! ತರಳಿಕೆ! ಈಗ ನಾವಿಹುದೆಲ್ಲಿ?

ತರಳಿಕೆ:

ತಿಂಗಳಿನ ಬೆಳಕಿನಲಿ ಅತಿ ಶಾಂತವಾಗಿರುವ
ಬನದಲಿಹ ಸಿದ್ಧಾಯತನದ ಬಳಿ, ದೇವಿ!

ಮಹಾಶ್ವೇತೆ:

(ಎಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತ)

ಅಹುದು ನಡೆ, ತರಳಿಕೆ! ಆಯ್ಕೊ! ಮತ್ತಿಲ್ಲೇನು!
ನಭವು ರಣಗುಟ್ಟುತ್ತಿದೆ. ಬನ ಹಾಳು ಸುರಿಯುತ್ತಿದೆ.

ತಿಂಗಳನ್ನ ಬಿಳಿಕ್ಕಲ್ಲ, ಎದೆಯನುರಿಸುವ ಬಿಸಿಲು
 ದೆಸೆಗಳನು ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ. ಹಾ! ನನ್ನ ಆರಗಿಯೆ!
 ನಿನ್ನ ನಗಲದೆ ಇರುವ ಬಾಳುವೆಯು ಕನಸಾಯ್ತೆ?

[ಕುಳಿತಲ್ಲಿ ಹಾಗೆಯೇ ಕಣ್ಣೀರು ಸುರಿಸುವಳು.]

ತರಳಿಕೆ:

(ಸ್ವಗತ)

ಇನ್ನೇನನಿಸುವೆನು? ದೇವಿಯರ ಸಂತಾಪ—
 ವಂದಿಲ್ಲದಂತಿಂದು ಮೇರೆಯನು ಎರೆಯದು.

(ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿ)

ಪದಕೆ ಬನ್ನವೆನು; ತಾಳುವದು, ದೇವಿ!

(ದುಃಖಿಸುವಳು)

[ಅಚ್ಚೊದ ಸರೋವರದ ಕಡೆಯಿಂದ ಹರ್ಷಭರಿತಿಯಾದ ಮದಲೇಖಿಯು ಬರುತ್ತ ಬರುವಳು.]

ಮದಲೇಖ:

ದೇವಿ! ಮಹಾಶ್ವೇತೆ!

ಮಹಾಶ್ವೇತೆ:

ಯಾರವರು? ಹೆಸರ. ದೆಸೆಯಿಲ್ಲದೆನ್ನನು ಕಂಡು
 ಹೆಸರೆತ್ತಿ ಕೂಗುವರು!

ಮದಲೇಖ:

ನಾನಕ್ಕ, ಮದಲೇಖೆ! ಇಂದೆಲ್ಲ ಮುಗಿದಿಹವು
 ದುರದೃಷ್ಟದಾಟಗಳು. ಸೋಜಿಗದ ಸಂಗತಿಯ—
 ನರುಹಲಿಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದೆ! ಒಂದು ಯಾವುವು ಕಳೆದು .
 ಚಂದ್ರನುದಿಸಿರೆ, ದೇವಿ ಕಾದಂಬರಿಯ ಶೋಕ
 ಮಿತಿ ಎರಾ, ದೇಹವನು ತ್ಯಜಿಸುವದೆ ಲೇಸೆಂದು,
 ಇಲ್ಲದಿರೆ ಮನದಾಣ್ಣ ಸುಳಿಸಲೇಳುವನೆಂದು
 ನೋಂತು ಬಿಗಿದಪ್ಪಿದಳು ನಲ್ಲನನು. ಮುನಿವರನ
 ಹೋಮ ಮುಗಿದಿರಬೇಕು; ಅಲ್ಲದೆಯೆ ಶೂದ್ರಕನ

ವಿಸ್ಮೃತಿಯ ಕಳೆದಿರಲು ಸಾಕು ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ:
 ಏನಿಹುದೊ ಕಾಣೆ. ಕಂಬನಿ ಸುರಿಸುತಿರಲಾವು
 ನಿದ್ರೆ ತಿಳಿದಂತೆದ್ದ ದೇವ ಚಂದ್ರಾಪೀಡ;
 ಲತೆಯಂತೆ ಸುತ್ತಿದಳು ಕಾದಂಬರೀ ದೇವಿ !
 ಇಂತಿರುವ ಸುಖಕೆ ಬರುವಾನಂದ ಮಿಗಿಲೆನಲು
 ಇಂದುಮಂಡಲದಿಂದ ದೇವಯಾನದಲಿಳಿದು
 ಅವೃತದೇಹನು ಬಂದ, ದೊರೆ ಪುಂಡರೀಕ!
 ಕಂಬನಿಯ ಮಿಡಿ, ತಾಯೆ; ಚಿಂತೆ ಮಾಣ್ಣಿಹುದಿನ್ನು.
 ಇಲ್ಲಿಗೈತರುತಿಹನು ದೊರೆ ವಾಯುವೇಗದಲಿ.

(ನಿಡಿದೊಳ್ಳಳನ್ನು ಮುದುವರಿಸಿದ ಪುಂಡರೀಕನು ಲಗುಬಗೆಯಿಂದ ಬರುವನು.)

ಪುಂಡರೀಕ:

ತೋಳ್ಳಳನು ತಕ್ಕೈಸಿ ಭೂಮಿವೋಮವ ತಿರುಗಿ
 ಮನದ ಕಿಚ್ಚನು ನಂದಿಸಲು ಮುಂದುಗಾಣದೆಯೆ
 ಮರುಹುಟ್ಟುಗಳ ಕಳೆದು ನಿನ್ನೆಡೆಗೆ ಬಂದಿಹೆನು.
 ಅಂದಿನಾ ಕೋಪವನು ನಟಿಸದಿರು, ನಲ್ಲೆ!

(ಆಲಂಗಿಸಿ ಮುತ್ತಿಡುವನು.)

ಮಹಾಶ್ವೇತೆ:

(ಪುಂಡರೀಕನ ಮುಂಗುರುಳನ್ನು ತೀಡುತ್ತ)

ಮಂದಗಮನದ ಚಂದಕೊಂದು ಸಲ ಮಾರಿದೆನು
 ನಲುಮೆಯನು, ಮತ್ತೊಂದು ಸಲ ಮುಳಿಸು ಬೀರಿದೆನು.
 ಅಳಿಯದಿರಲೆಂದಿಗೂ, ನಲ್ಲ ! ನಿನ್ನಯ ರೂಪು !

ಪುಂಡರೀಕ:

ಅವೃತಮಯ ಫಲಗಳನು ತಂದು ತಿನ್ನಿಸಿದ ಬಾಲೆ !
 ಅಧರಾಮೃತವ ಪಾನ ಮಾಡಿ ಬಾಳುವೆನೀಗ,

ಅಮೃತಕಿರಣನ ಕಾಂತಿಯನು ದೇಹವಾಗಿಸುತ !
 ಶೋಭಿಸುವಾಗಲಿ ಭೂಮಿ ಲಲಿತವಾಯಿತು ಮತ್ತೆ !
 ನಮ್ಮೀರ್ವರನುರಾಗವನು ಚಿತ್ರಿಸುವ ತೆರದಿ
 ರೋದೋಂತವನು ಮುಸುಕಿ ನಸುಕು ಬರುತ್ತಿದೆ, ನೋಡು !

(ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಪುಂಡರೀಕನು ವೈಶಂಪಾಯನನಾಗಿ ಬಾಳಿದ್ದಾಗ ಅವನಿಗಿದ್ದ ತಾಯಿತಂದೆಗಳು—
 ಶುಕನಾಸ ಮನೋರಮೆಯರು— ಬರುವರು. ತುಸು ಲಜ್ಜೆಯಿಂದ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯು ಬದಿಗೆ ಸರಿದು
 ನಿಂತು ನಮಸ್ಕರಿಸುವಳು.)

ಶುಕನಾಸ ಮತ್ತು ಮನೋರಮೆ:

ಚಿರಕಾಲವಾಗಿರಲಿ ಸುಖವಿದು, ಸುಮಂಗಲೆಯೆ !
 ನಿನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಪುಣ್ಯದಿಂದೆಮ್ಮ ಸಂತಾನ—
 ದಭ್ಯುದಯವಾಗಿಹುದು, ಬಯಕೆ ಪೂರೈಸಿಹುದು!

ಶುಕನಾಸ:

ನಿಮ್ಮಿಲ್ಲರನು ಕಾಣಲಿತಿ ತವಕಪಡುತ್ತಿರುವ
 ದೊರೆಗಳನು ಮನ್ನಿಸುವ. ತ್ವರೆಮಾಡು, ಕಂದ !

ಪುಂಡರೀಕ:

ಅಹುದಹುದು, ನನಗಾಗಿ ಚಿಂತಿಸಿದ ದೊರೆಗಳನು
 ಕಂಡು ಕಳೆಯಲು ಬೇಕು ಅವರ ಪರಿತಾಪವನು.

(ಎಲ್ಲರೂ ಹೋಗುವರು.)

ದೃಶ್ಯ ೨

[ಗಂಧರ್ವ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಮಕೂಟದ ಮೇಲೆ ಶೋಭಿಸುವ ಚಿತ್ರರಥ ರಾಜಧಾನಿಯ ಸುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶ. ಅಲ್ಲಿರುವ ಲೀಲಾಸರದಲ್ಲಿ ನೀರ್ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ತರದಿಂದ ತೆರಗಳು ಬೀಸುವವು; ಹಂಸಧ್ವನಿಗಳು ನಯನಮನೋಹರವಾಗಿ ಕಾಣುವವು; ನೀರ್ವಕ್ತೃಗಳು ಉಲಿಯುವವು; ನೀಲ ನೀರೇಜಿನಿಗಳಲ್ಲಿಯ ಬಂಧುರಗಂಧವನ್ನು ಒಳಕೊಂಡು ಸುಯ್ಯಲರು ಬೀಸುತ್ತಿರುವರು. ಆ ಕಮಲಾ ಕರದ ಮಗ್ಗುಲಿಗಿರುವ ತಮಾಳವೃಕ್ಷಗಳಾಚೆಗೆ ಬಾಲಕದಳೇವನದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುತ್ತಿನ ಪಡುತಿಯ ಮೇಲೆ ಕಿನ್ನರದಂಪತಿಗಳು ಕುಳಿತಿರುವರು. ಬೆದರಿದಂತೆ ಅರಳಿಗಂಗಳಿಂದ ಕಿನ್ನರಿಯು ಸುತ್ತುವರಿದು ನೋಡುತ್ತಿರುವಳು. ಅದೇ ಚುಮು ಚುಮು ಮುಂದುವರಿಯುತ್ತಿರುವ ನಸುಕು ಕದಳೇವನದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಪಸಲೆಗವಿಯುತ್ತಿರುವಂತೆ ತೋರುವದು.]

ಕಿನ್ನರಿ:

ಹೇ, ಎನ್ನ ಮನದರಸ, ಮತ್ತೆ ಬಂದಿತು ಬೆಳಗು.
ಬನದಡಿಗೆ ಕೂಡಿದರು, ಹೇಮಕೂಟದ ಮರೆಯ
ಸೇರಿದರು, ಬಂದಿಂತು ಕೆಣಕುವಳು ಅಚ್ಚರನೆ!
ಶುಭ ವಸಂತದಲೆಮ್ಮ ನಲುಮೆ ನಲಿಯುವದೆನಲು
ತಿಂಗಳಿನ ಕಿರಿ ಬಾಳು ಸೋಲಿಸಿಹುದಾಸೆಗಳ.
ಕಣ್ಣೆರೆದು ನಿಲ್ಲುವನಿತರೊಳು ಬರುವದು ನಸುಕು.
ನಮ್ಮ ಲೋಕದೊಳಿಂತು ಸಮನಿಸಿಹುದಿದೆ ಮೊದಲು.
ಇದರ ಕಾರಣವೇನು? ತಿಳಿದು ಬಲ್ಲೆಯ ನೀನು?

ಕಿನ್ನರ:

ತಿಳಿಯದಿದು, ಮನದನ್ನೆ! ನಿನ್ನೊಲಚ್ಚರಿಗೆೊಳುವೆ
ಅಣಕಿಸುವ ನಗೆ ನಗುತ ಬರುವ ಉಷೆಯನು ನೋಡಿ.

[ಹಾಡುವನು.]

ನಾನು ಅರಸ; ನೀನು ಅರಸಿ. ಎಸೆವ ಕೊಳದ ಬಳಿಯಲಿ,
ಬಂದ ಬನಗಳಡಿಯಲಿ,

ಇನಿಗಳಿಗೆಯ ಕಳೆಯಲೆಂದು ನಿಂತೆವತಿ ಎಲಾಸದಿ
ಮಿಗುವ ಚಂದ್ರಹಾಸದಿ.

ಕೂಡಿ ನಲಿಯುತ್ತಿರಲು ನಲುಮೆಯೊಂದು ಅಂದಜೆಂದದಿ,
 ಒಂದೆ ಆನಂದದಿ,
 ಮಾಮರವದು ರೆಂಬೆಗಳಲಿ ಪಲ್ಲವಗಳ ತೆರೆಯನು,—
 ಕರುಣಿಸಿತ್ತು ಮರೆಯನು.
 ಹಳೆಯ ಮಸುಕು ಜಗವನ್ನೆಲ್ಲ ಮರೆತು ಕೂಡಿ ನಿಂದೆವು,
 ಅದಕೆ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದೆವು:
 ಒಡನೆ ಬಂತು ಬೆಳ್ಳಿ ಬೆಳಗು ಮಜ್ಜೆರ ನಗೆ ಸೂಸುತ,
 ಅಚ್ಚರೆ! ಕೈ ಬೀಸುತ!
 ಯುಗಯುಗಗಳ ಪಥವ ತುಳಿದ ಅಡಿಯಿಡುತಲಿ ಬಂದಿತು,
 ನಮ್ಮಿರವನು ಕಂಡಿತು.
 ನಲ್ಲೆ! ತಿಳಿದಿಯೇನು ಅವಳ ಶಲ್ಯದಂಥ ನೋಟವ?
 ಕಣ್ಣು ಕುಣಿತದಾಟವ!
 ಇತ್ತು ಮೇಲಕಿಟ್ಟ ದೀಪ: ನಾವೆ ಮುಗಿಲೊಳಿರಿಸಿದ
 ಚಂದ್ರ ಬೆಳಕು ಸುರಿಸಿದ!
 ಕಳೆವ ಹಳೆಯ ಮಸುಕು ಜಗವ ಕೂಡಿ ತೆರಳಿವೆಂದೆವು;
 ಸೆರೆಗಳಲ್ಲವೆಂದೆವು!
 ನಾಣಿಲ್ಲದ ಜಾಣ್ಮೆಯಿಂದ ಮರದ ಬುಡದಿ ಕೂಡುತ
 ಒಲಿಯುತ್ತಿರಲಿ ಹಾಡುತ,—
 ಅಯ್ಯೋ! ಒಡನೆ ಬೆಳಗು ಬಂದು ಸೋದನೆಯನು ಮಾಡಿತು:
 ತನ್ನ ಬೆಳಕು ಹರಹಿತು!
 ಹಳೆಯ ಮಸುಕು ಜಗವು ಕಿತ್ತು ಎಣ್ಣೆಸೆಯಲಿ ಬೆಳಕು ಜಿತ್ತು,
 ಬಂತು ಕುತ್ತು ಸುತ್ತು ಮುತ್ತು!
 ನಮ್ಮನುಳಿದು ನಮ್ಮದೇನು, ಏನು ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲವು!
 ಮಾನವುಳಿಯಲಿಲ್ಲವು!

ಕಿನ್ನರಿ:

(ವ್ಯಾಕುಲತೆಯಾದ)

ರಾಜಕುವರಿಯದೊರ್ವ ಧೂರಮಣನಲಿ ಒಸೆದು
 ಅವನು ಮೆಯ್ಯರೆದಿರಲು ಶೋಕಿಸುವಳೆಂಬುದನು

ನಾ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದಿದ್ದೆ. ಇದುವೆ ಕಾರಣವೇನು ?
ಅವಳ ಸುಖದುರ್ವಿಗಳನೊಣಗಿಸಿದ ಬಿಳ್ವೆಳಗು
ಪ್ರಜೆಗಳಲಿ ಹಾವಳಿಯನೆಬ್ಬಿಸಿಹುದೆ ?

[ಕದಳಿವನದ ಬಳಿಗೆ ಸುಳಿಯುವ ಹಾದಿಯಲ್ಲಿ ಮಾಲತೀಕುಸುಮಗಳನ್ನು ನಳನೀಪತ್ರ-
ಪುಟದಲ್ಲಿ ಇರಿಸಿಕೊಂಡು ಕೇಯೂರಕನು ಬರುತ್ತಿರುವನು.]

ಕೇಯೂರಕ:

ಗಂಧರ್ವಲೋಕದಲಿ ನಲಿವ ದುಪತಿಗಳಿರ !
ಹೇಮಕೂಟದಿ ನಿಂತ-ಕಿನ್ನರರೆ ! ಕೇಳುವದು.
ಇಂದು ಗಂಧರ್ವಚಕ್ರೇಶ್ವರನ ನಗರಿಯಲಿ
ಹಿರಿಯ ಬಿದ್ದಣವಿಹುದು. ಕಾದಂಬರೀದೇವಿ
ನೃಪರೂಪ ಚಂದ್ರಮನ ವರಿಸುವಳು ಹುಣ್ಣಿಮೆಯ
ಮಂಗಲೋದಯವಾಗೆ. ಮತ್ತಾ ಮಹಾಶ್ವೇತೆ
ದೇವಾಂಶಸಂಭೂತನಿಹ ಪುಂಡರೀಕನಲಿ
ತನ್ನ ಬಾಳ್ವೆಯ ಕುಸುಮಮಂಜರಿಯ ಸಲಿಸುವಳು.
ಮೃತರಾದ ಮದುವಣಿಗರಿಂದುಸಿರ ಪಡೆದಿಹರು.
ಕನ್ನಿಕೆಯರಾರ್ಷ ತಪಕತಿ ಮೆಚ್ಚಿ ಸುರರೆಲ್ಲ
ಕರುಣಿಸಿಹರೀ ಕೂಟವನು. ನೀವು ಮರೆಯದಿರಿ
ಬಾಂದಳದಿ ಸಂಜೆವೆಳಗದು ಚಂದಿರನ ಬರವ
ಸೂಚಿಸಲು ರಾಜರರಮನೆಯೆದುರು ನೆರೆಯುವದ !

[ಹೋಗುವನು.]

ಕಿನ್ನರ:

[ಆನಂದದಿಂದ]
ನುಡಿಯನಾಲಿಸು, ನಲ್ಲೆ ! ಹೊಳೆದಿಹುದು ಮನಕೀಗ !
ನೀ ಕೇಳ್ವ ಭೂರಮಣನೇ ನಿಶಾಪತಿಯಂತೆ !
ಕಾದಂಬರೀದೇವಿಯವನ ವರಿಸುವಳಂತೆ !
ಎನಿತೊ ಮಾರ್ವಾಟುಗಳ ತಳೆದ ಚಂದ್ರನಿಗಹುದು
ಈ ಸಲವೆ ಪೌರ್ಣಿಮೆಯು. ನಮ್ಮ ಕಾಣಿಕೆಯಿತ್ತು
ಪಡೆಯುವೆವು ಬಾ, ಚೆನ್ನೆ ! ಬೆಳದಿಂಗಳಿನ ವರವ !

(ಹೋಗುವರು)

ದೃಶ್ಯ ೩

(ಕಾಂಚನಮಯ ತೋರಣಗಳಿಂದ ಅಲಂಕೃತವಾದ ಚಿತ್ರರಥರಾಜನ ಅರಮನೆಯಲ್ಲಿಯ ವಿವಾಹ ಮಂಟಪ. ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಪತಿಪತ್ನಿಯರಾದ ಕಾದಂಬರಿ-ಚಂದ್ರಾಪೀಡರೂ ಪುಂಡರೀಕ-ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯರೂ ಎದ್ದು ನಿಂತಿದ್ದಾರೆ. ಅವರನ್ನು ಸಾಲು-ಸಾಲಾಗಿ ಸುತ್ತುಗಟ್ಟಿ ಕೋಲು ಹಾಕುತ್ತ ಕಿನ್ನರಿಯರು ನರ್ತಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ತುಸು ದೂರಕ್ಕೆ ಹೇಮಪದಾಂಕಿತಾಸನಗಳಲ್ಲಿ ಚಿತ್ರರಥರಾಜ ಮದಿರಾದೇವಿ, ಹಂಸರಾಜ ಗೌರಿದೇವಿ, ತಾರಾಪೀಡ ವಿಲಾಸವತೀದೇವಿ, ಶುಕನಾಸ ಮನೋರಮಾದೇವಿ, ಶ್ವೇತಕೇತುಮುನಿ, ಲಕ್ಷ್ಮೀದೇವಿ ಮೊದಲಾದ ಗಂಧರ್ವಲೋಕ ಮಾನವಿ ಲೋಕಗಳ ದಂಪತಿಗಳು ವಿರಾಜಮಾನರಾಗಿದ್ದಾರೆ. ವೀಣಾನಾದ, ಗೀತಸ್ವನ, ವೇಣುವನ, ಮಾಗಧಿ ಯರ ಜಯಶಬ್ದ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಂದ ಮಂಟಪವು ತುಂಬಿ ಹೋಗಿದೆ. ಮಂಟಪದ ಕೆಳಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಾವಿರಾರು ಜನ ತಾರಾಪೀಡನ, ಗಂಧರ್ವರಾಜರ ಹಾಗು ಶ್ವೇತಕೇತು ಮುನಿಯ ಪರಿವಾರದವರು ನೆರೆದಿದ್ದಾರೆ. ವಿಧವಿಧದ ಬೆಳಕಿನಿಂದ ಮಂಟಪವೆಲ್ಲ ಛಾಯಿತನಾಗಿದೆ. ಚಂದ್ರೋದಯವಾಗಿ ಮೆಲ್ಲನೆ ಹಬ್ಬುತಿರುವ ಬೆಳುದಿಂಗಳು ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿರುವ ದ್ವಾರದಿಂದ ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ಸವೀನ ದಂಪತಿಗಳ ಕಾಂಕಿಯನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ.

ತುಸು ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ ಕಿನ್ನರಿಯರ ನಾಟ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗುವದು.)

ಕಿನ್ನರಿಯರ ಹಾಡು

ಒಂದನೆಯ ಸಾಲು:—ನಾವು ಕಿನ್ನರಿಯರು!

ಎರಡನೆಯ ಸಾಲು:—ಅನುಪಮ ಸುಂದರಿಯರು!

ಒಂದನೆಯ ಸಾಲು:—ಆದರೇನು? ನಮ್ಮ ಚೆಲುವು
ನಮಗಾಗಿಯೆ ಕಾಯ್ದುದು.

ಎರಡನೆಯ ಸಾಲು:—ಒಂದು ಎರಡು ಸಲವೆ ನರನ
ಮಾನಸದಲಿ ವಾಯ್ದುದು.

ಒಂದನೆಯ ಸಾಲು:—ಕೆಂದಳಿರಿನ ಸೀರೆಯುಟ್ಟು

ಎರಡನೆಯ ಸಾಲು:—ದಾಂಗುಡಿಗಳ ನಿಯು ಬಿಟ್ಟು

ಒಂದನೆಯ ಸಾಲು:—ಪಾರಿಜಾತ ಸ್ಥಿತದ ಮುಖ,—

ಎರಡನೆಯ ಸಾಲು:—ನೋಡಿ ನಕ್ಕ ನಳಿನಪತಿ!

ಒಂದನೆಯ ಸಾಲು:—ಮೃದು ಮೃಣಾಲದೇರಡು ತೋಳು,

ಎರಡನೆಯ ಸಾಲು:—ಬೆಳುದಿಂಗಳ ಸಿರಿಯ ಬಾಳು!

ಒಂದನೆಯ ಸಾಲು:—ಜುಳು ಜುಳು—ಮಂಜುಳವು ಗತಿ!

ಎರಡನೆಯ ಸಾಲು:—ಸುಯ್ಯಲರಿನ ತುಂಬ ರತಿ!

ಒಂದನೆಯ ಸಾಲು:—ಕೇಶವೋಮದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕೆ

ಎರಡನೆಯ ಸಾಲು:—ಒಂದು, ಎರಡು, ಮೂರು ಸಿಕ್ಕೆ,

ಒಂದನೆಯ ಸಾಲು:—ವಿನಾಸಕೇತುವಿನ ವಿಜಯ

ಎರಡನೆಯ ಸಾಲು:—ಕಣ್ಣೊಳು ಸೆರೆಯಿರುವ ನಯ!

ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ:

ನವಿಲ್ಗರಿ ತಲೆದುಡಿಗೆ ಧರಿಸಿ

ಜಗವನಲೆಯುತಿರುವೆವು!

ಲಾಸ್ಯಕಾಗಿ ಧ್ರುವಲೋಕದ-

ಲೊಮ್ಮೆ ಕಲೆಯುತಿರುವೆವು!

ಒಂದನೆಯ ಸಾಲು:—ನಾವು ಸುರರ ಜೇತನಗಳು;

ಎರಡನೆಯ ಸಾಲು:—ಪುಷಿಯು ಕಂಡ ನವರಸಗಳು!

ಒಂದನೆಯ ಸಾಲು:—ಸಾಲುಗೊಂಡು ಮುಗಿಲಿನಿಂದ

ಎರಡನೆಯ ಸಾಲು:—ಬಹುದು ನಮ್ಮ ಲಲಿತವೃಂದ

ಒಂದನೆಯ ಸಾಲು:—ಗೂಡು ಸೇರಲೆಂದು ಬರುವ

ಎರಡನೆಯ ಸಾಲು:—ಗಿಳಿಗಳೊಡನೆ ಸೇರಿ ತರುವ,

ಒಂದನೆಯ ಸಾಲು:—ದಿನದ ಕಥೆಯನೆಲ್ಲ ಮರೆದು

ಎರಡನೆಯ ಸಾಲು:—ಬರಗಿದವನ ಮನದಿ ನೆರೆದು

ಒಂದನೆಯ ಸಾಲು:—ಭೃಂಗಾಲಕವಾಗಿ ಎಸಗಿ

ಎರಡನೆಯ ಸಾಲು:—ಭಸ್ಮಲಸಿತವಾಗಿ ಮಸಗಿ,

ಒಂದನೆಯ ಸಾಲು:—ಸುರಲೋಕದ ದಿವ್ಯ ಪ್ರಭೆ,—

ಎರಡನೆಯ ಸಾಲು:—ನೆರೆ ತೋರಿಸುತ್ತದರ ತೋಭೆ!

ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ:

ಮೈತ್ರಿಮನದ ಜೈತ್ರವನದಿ

ಮಿಡುಗಿ ಚಲಿಸುತ್ತಿರುವೆವು!

ನಕ್ಕು ನಲಿದು ಬಗೆಯಣುಗರ
ಸೊಗದಿ ನೆಲೆಸುತಿರುವೆವು !

ಎಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿ:

ದೇವಕನ್ಯೆಯರಿಗೆ ನಮ್ಮ
ಲಾಸ್ಯ ಮನಕೆ ಬರದು. ತಮ್ಮ
ಮೊನದಿಂದ ಮನವ ಸೆಳೆದು
ನರನ ನಾಕಲೋಕಕೆಳೆದು
ರಮಿಸುತಿಹರು. ನಮ್ಮ ಲೀಲೆ
ನಡೆದು ಭೂಮಿಪಟದ ಮೇಲೆ,
ನರನ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಬಳುಕಿ
ಅವನ ಜೀವದಲ್ಲಿ ತುಳುಕಿ,
ಸಿಕ್ಕುವೆಂದು ತೋರಿಸಿ
ಮತ್ತೆ ಇಲ್ಲದಾಗಿಸಿ
ನಿತ್ಯ ಮಾಯವಾಗುತಿಹೆವು.
ಮತ್ತೆ ಬಂದು ಕಾಣುತಿಹೆವು !
ಸ್ವರ್ಗದಾಸೆಯನ್ನು ಹಚ್ಚಿ
ಮರ್ತ್ಯರೊಡನೆ ನಲಿವೆವು.
ಅಮೃತದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಕೊಡದೆ
ಅವರನೊಲಿಸಿ ಒಲಿವೆವು !

(ನಾಟ್ಯವು ನಿಲ್ಲುವದು. ಕಾದಂಬರಿ-ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯರು ಆ ಮೇಲೆ ಒಂದು ಹಾಡು ಹಾಡುವರು.)

ಕಾದಂಬರಿ ಮಹಾಶ್ವೇತೆಯರ ಹಾಡು:

ಮಹಾಶ್ವೇತೆ:

ಭೂಮಿದೇವಿಗೆ ಮುಕುಟವಿಡುವಂಥ ಮಾಣಿಕಗಳು,—
ಕಾರಣಿಕವುರುಷರಿಂತೊಗೆತರಲು, ಇಂದ್ರವುರಿಯು

ಕಾದಂಬರಿ:

ದ್ವಾರಗಳ ತೆರೆಯುವದು, ಹೂಗಳನು ಮೆಳೆಗರೆವುದು !
ಅವರ ಸ್ಪರ್ಶವೆ ಭಾಗ್ಯ, ಅವರ ದರ್ಶನವೆ ಸಿರಿಯು.

ಮಹಾಶ್ವೇತೆ:

ಅವರ ದೇಹವು ತಳೆದ ಚಂದ್ರಿಕೆಯ ಒಳ್ಳೆಗಳನು
ಸಕಲಪರಿಪೂರ್ಣರಿಹ ದೇವತೆಗಳಾಸಿಸುವರು.

ಕಾದಂಬರಿ:

ಅವರ ಮನ-ಬುದ್ಧಿಗಿಹ ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಮೆಲ್ಪುಗಳನು
ಅಷ್ಟದಿಕ್ಪಾಲಕರು ಮನದಣಿಯೆ ಮೂಸಿಸುವರು.

ಮಹಾಶ್ವೇತೆ:

ಕಿನ್ನರಿಯರೀ ಪುರುಷರೊಳಿಗದ ಬಾಳಿನವರು,
ಗಂಧರ್ವರವರ ಪದಪದ್ಮದಲಿ ಜೀವಿಸುವರು.

ಕಾದಂಬರಿ:

ತಾರೆಗಳ ಮೇಳದವರೆ ನಲಿವರ ವಚನಗಳಲಿ
ಮುಕ್ತಿಯೆಂದಾಪ್ಸರಿಯರನುದಿನವು ಭಾವಿಸುವರು !

[ಅಮೇಲೆ ಚಂದ್ರಾಪೀಡ-ಪುಂಡರೀಕರು ಹಾಡುವರು.]

ಚಂದ್ರಾಪೀಡ-ಪುಂಡರೀಕರ ಹಾಡು

ಪುಂಡರೀಕ:

ಮೂರು ಲೋಕಗಳಲಿ ಒಂದೆ
ನೂರು ಜನ್ಮಗಳಲಿ ಒಂದೆ
ಒಂದೆ, ಒಂದೆ ! ಎಂದಿನಂತೆ ನಲುಮೆ ಒಂದಿದೆ !

ಚಂದ್ರಾಪೀಡ:

ದೇಹಪ್ರಾಣಗಳಲಿ ಒಂದೆ
ಸೃಷ್ಟಿ ದೃಷ್ಟಿಗಳಲಿ ಒಂದೆ
ಸತ್ಯದಂತರಾಳವನ್ನೆ ಪ್ರೀತಿ ಹೊಂದಿದೆ !

ಪುಂಡರೀಕ

ಮುಗಿಲಿನಿಂದ ಭೂಮಿಗಿಳಿದು
ಭೂಮಿಯಿಂದ ನಭಕೆ ಬೆಳೆದು
ವಿಶ್ವಪುರುಷನಾಗಿ ನಲುಮೆ ನಗುತ ನಿಂತಿದೆ.

ಚಂದ್ರಾಪೀಡ:

ನಲುಮೆಯೊಡನೆ ಸಾಮರಸ್ಯ-
ವಿಹುದೆ ಜಗದ ಘನ ರಹಸ್ಯ
ಬಾಳ್ವೆಯೆಂಬ ಕಥೆಯ ಮೂಲ ಸಾರವಂತಿದೆ ।

[ತೆರೆಯು ಬೀಳುವದು]

ಅಕ್ಟೋಬರ್ ೧೯೩೩.

ತೀರದ ದಾರಿ

ತೀರದ ದಾರಿ

(ನೊಡಲು ಮಾತು)

ಈ ದೃಶ್ಯಾತ್ಮಕ ಕವನದ ಉಗಮವು ಹೀಗೆ: ಒಂದು ದಿನ ನಾನು ಧೈಯದ ವಿಶಾಲತೆಗೂ ಜೀವನದ ಸಂಕೋಚಕ್ಕೂ ಇರುವ ಅಂತರವನ್ನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಳಿಯುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದೆ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಬಾಳುವೆಯ ಸ್ವರೂಪವು ಧೈಯವನ್ನು ಬಹುಮಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಲುವಂತೆ ತೋರಿದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಧೈಯದ ಒಳತಿರುಳೇ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ಈ ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ 'ತೀರದ ದಾರಿ'ಗೆ ಪುಟ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಸುಕುಮಾರನಿಗೆ ಒಂದು ಕನಸು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಕನಸೇ ಅವನ ಧೈಯದ ಪ್ರತೀಕ. ಧೈಯವಾದಿಯಾದ ಅವನು ಆ ಕನಸನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಹವಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಅವನಿಗೆ ದೊರೆಯುವದು ಅದರ ಬಹಿರಂಗ ಸಾಮ್ಯವು ಮಾತ್ರ. ಅವನಿಗೆ ಬೇಕಾದುದು ರತ್ನಪಕ್ಷಿಯಂತೆ ರೂಪಗೊಂಡ ಆ ನೀಲವರ್ಣದ ಪಕ್ಷಿ. ಅವನಿಗೆ ದೊರೆಯುವದೊಂದೇ—ಆ ರತ್ನಪಕ್ಷಿಯ ದೇಹಪಂಜರ! ಪಕ್ಷಿಯ ಕರೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗ ಧೈಯದ ದಾರಿಯು 'ತೀರದ ದಾರಿ'ಯೆಂಬುದು ಸುಕುಮಾರನಿಗೆ ಗೋಚರವಾಗುವದು.

ಮೂಲ ಕಲ್ಪನೆಯು ದೃಶ್ಯರೂಪವಾಗಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದ್ದ ಕಾರಣ ಇನ್ನೊಂದು ಪಾತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸುವದು ಅವಶ್ಯವಾಯಿತು. ಕುಮಾರನು ಸುಕುಮಾರನ ಗೆಳೆಯ. ಶುದ್ಧ ಸ್ನೇಹಭಾವದಿಂದ—ಸುಕುಮಾರನೊಡನೆ ಸಹಕರಿಸಲೆಂದು ಮಾತ್ರ—ಅವನೂ ಕನಸನ್ನು ಪಡೆಯಲು ಸಾಹಸಬಡುತ್ತಾನೆ. ಧೈಯದ ಬಹಿರಂಗಸಾಮ್ಯದಿಂದ ಸಹ ಅವನಿಗೆ ಸಂತೋಷವೆನಿಸುವದು. ಆದನ್ನು ಬಿಟ್ಟು 'ತೀರದ ದಾರಿ'ಯನ್ನು ನಡೆಯಲು ಅವನಿಗೆ

తుಂಬా అసమాధాన. ఆదరే సుకుమారన జೊతೆಯల్లిద్ద అవనిగూ
ఆ ధ్యేయవు-పక్షియు-కాణిసికొండాగ - అవన అసమాధానవు
తొలగి ಹೋಗುವದು.

రత్న పక్షియ బళిగే సంజీవిని కడ్డియిರುವదేందు ఒందు
వదంతియిదే. ఈ దంతకథೆಯన్నీ అవలంబసి ఒందు కావ్యవన్ను
బరೆಯబకుదాగి గేళియరు మాతనాడవదన్ను నాను కేళిద్దెను.
అదన్నిల్లి బళిసికొళ్ళలు ననగే అవకాశవిరల్లి;-ధ్యేయ మత్తు
జీవనగళ సడువిన మಹదంతరవే ఇల్లియ ముఖ్య వస్తువాగిద్ద
రింద. ఆదరే ఆ కథೆಯల్లి 'రత్న పక్షి'గే ఇరబకుదాద దివ్యత-మనో
హరతేగళన్ను నానిల్లి ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರయತ್ನಿಸಿದ್ದೇನೆ. 'రత్న
పక్షి'యు కల్పనారాజ్యದಲ್ಲಿ ಹಾರಾಡುವ ಪಕ್ಷಿ. 'ಸಂಬಾರಕಾಗಿ'యు
ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಅದರ ಸಾಮ್ಯವೋ ಏನೋ!-

ಈ ದೃಶ್ಯವನ್ನು ಬರೆದ ಮೇಲೆ ನಾನು ಮೇಟರಲಿಂಕ್ ಅವರ
'The Blue Bird (ನೀಲಪಕ್ಷಿ) ಎಂಬ ದೃಶ್ಯಕಾವ್ಯವನ್ನು ಓದಿ ನೋಡಿದೆ.
ಅಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ಅದರ ಹೆಸರನ್ನು ಕೇಳಿ ಗೊತ್ತಿತ್ತು. ಇರಬకుದಾద
ಹೋಲಿಕೆ - ವ್ಯತ್ಯಯಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲೆಂದೇ ಓದಿದೆನು. ಅಲ್ಲಿಯ
ಕಥೆಯ ಪಡಿಯಚ್ಚೇ ಬೇರೆಯಾಗಿದೆ. 'ತೀರದ ದಾರಿ'ಯು ಓರ್ವ ತರುಣ
ಕವಿಯು ಬರೆದ ಒಂದು ಚಿಕ್ಕ ರೂಪಕವಾಗಿದೆ; The Blue Bird ಎಂಬುದು
ಆಧುನಿಕ ಋಷಿವರ್ಯರಲ್ಲೊಬ್ಬರು ಬರೆದ-ಅವರ ತತ್ವಸಾರದಂದಿದ್ದ-
ಒಂದು ಭವ್ಯದಿವ್ಯವಾದ ನಾಟಕ!

'ಉಳಿದ ಭಾಗವು ಅಷ್ಟಕ್ಕಷ್ಟೆ; ರತ್ನ ಪಕ್ಷಿಯ ಹಾಡು ಮಾತ್ರ
ಕಾವ್ಯಮಯವಾಗಿದೆ'ಯೆಂದು ಒಬ್ಬ ಗೆಳೆಯನು ಹೇಳಿದ್ದನು. ಇದು
ವಿಚಾರಣೀಯವಾದ ಮಾತು.

ತೀರದ ದಾರಿ

(ಒಂದು ದೃಶ್ಯಾತ್ಮಕ ಕವನ)

[ಒಂದು ನಿಬಿಡಾರಣ್ಯದ ಬದಿಯಲ್ಲಿಯ ದಾರಿ. ಅಲ್ಲಿ ಕುಮಾರ, ಸುಕುಮಾರರಿಂಬ ಇವರು ಬಾಲಕರು ಮಾತನಾಡುತ್ತ ಸಾಗಿದ್ದಾರೆ. ದೂರ ಕ್ಷಿತಿಜದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅರಮನೆಯ ಹೊಂಗಳಸಗಳು ಹೊಳೆದು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿವೆ.]

ಸುಕುಮಾರ:

ಅಲ್ಲಿ ನೋಡದೊ ಗೆಳೆಯ !

ನನ್ನ ಕನಸಿನ ಗುರಿಯು ಮಸಗಿ ಕಾಣುತ್ತಲಿಹುದು.

ನೂರಸಲ ಮುಗಿಲಿನಲಿ ರೆಕ್ಕೆಗಳ ಮೇಲೀಸಿ

ಕಂಡ ತುಂಗೋತ್ತಂಗ ಪರ್ವತದ ಸೀಮೆಯಲಿ

ಒಂದು ಬನವಿದ್ದುದನು ನಿನಗೆ ಹೇಳುತ್ತಲಿದ್ದೆ.

ನನ್ನ ಮುಂದಿನ ಕಾಣ್ಕೆ ಬನದ ಮೇರೆಯ ಮೂರಿ

ಅದರೆಯ ನಾಡಿನೊಳಗೊಂದು ಪ್ರಾಸಾದವನು

ಕಂಡು ನಿಂದಂತಿತ್ತು. ಅದರೊಳಕೆ ಬಲಗೊಂಡೆ

ನನ್ನ ಮನವನು ನೋಲಿಸಿದ ರತ್ನ ಪಕ್ಷಿಯನು !

ಅದರ ಬಹುವಿಧದ ಮೋಹದ ಕರೆಯನಾಲಿಸುತ್ತ

ಮನದಿ ಜನಿಸಿತು ಅದನು ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬಾಸೆ.

ಕನಸಿನಲಿ ತಣಿಸಿರುವ ಕರೆಯು:—ದಿಗ್ವಲಯದಲಿ

ಒಂದು ಶುಭನಿಲಯದಿಂದೈತಂದುದೆಂದೆನಿಸಿ

ಅರಸಲನುರಾಗವಿರೆ, -ಒಡನಾಡಿ ನೀ ಬಂದೆ !

ಎದುರು ನೋಟವ ನೋಡು ! ಅರಮನೆಯ ಹೊಂಗಳಸ

ಹೊಂಗೇದಿಗಿಯ ತೆರದಿ ಹಸನಾಗಿ ಹೊಳೆಯುತ್ತಿದೆ !
ಕಲ್ಲುಮುಳ್ಳಿನದಾರಿ ಇಲ್ಲದಾಯಿತು ಇಂದು !
ಲಭಿಸಿದವು ನಾವ್ ಬಯಸಿ ನೊಂದಿರುವ ತೇಜಗಳು !

ಕುಮಾರ:

ಅಚ್ಚ ರಿಯು ! ನಿನ್ನ ಬಣ್ಣನೆಯ ಕನಸನು ಮೀರಿ
ಮೆರೆಯುತ್ತಿದೆ ಸತ್ಯವಿದು. ಇದುವೆ ಯಾತನೆಯ ಕೊನೆ.
ನಿನ್ನ ಮೇಲಿನ ಮೋಹವೆನ್ನ ನೆಸೆದಿತು ಇಲ್ಲಿ.
ಇರಲಿಲ್ಲವೆನಗೆ ಈ ರತ್ನ ಪಕ್ಷಿಯ ಬಯಕೆ;
ಆದರಾ ನಿನ್ನ ಬಗೆಗೊಳುವ ಸ್ವಪ್ನಗಳನ್ನು
ಕೇಳಿ ಹಾತೊರೆದಿದ್ದೆ ಆ ಪಕ್ಷಿ ಬೇಕೆಂದು.
ನೀನೆ ಸಾಹಸಭೀಮ, ಕುಂದದಿಹ ಎದೆಗಾರ.
ನಿನ್ನ ಬೆಂಗಾವಲಿಗ,-ನಾನೇನ ಗೆಯ್ಯುವೆನು !
ನಿನ್ನ ಕೆಯ್ಯೆಯ ಮೈಮೆಯನ್ನು ಪಾಲಾಗಿಸಲು
ಜೀವಿಸಿರುವೆನು ಮಾತ್ರ ! ಆದರೂ ಈ ದಾರಿ,-
ಕೇಡುಗಾಲದ ಕೂಸಿಗಾದರೂ ಬೇಡವಿದು !-
ಹಿಂತುಳಿದು ಮುಂತುಳಿದು ಬೇಸರಾಯಿತು ಜೀವ.

ಸುಳುವಾರ:

ಇಂತು ನುಡಿವುದೆ ಗೆಳೆಯ ! ಅರಮನೆಯ ನೋಟವನು
ಕಾಣಲೆಳೆಸಿದ ಕಂಗಳೆಂದೊ ಕುರುಡಾಗಿಹವು
ನೋವ ಸಣಸಾಟಕ್ಕೆ. ಉಳಿದುದೆಲ್ಲವು ಬಯಲು.
ಅದರ ಜಿಲುಕಿಕೆಯೊಂದು ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಂಜುಹುದು.
ಅಂದು ಕಂಡಿಹ ಕನಸನಿಂದಿಲ್ಲಿ ಕಾಣ್ವನಕ
ಎಚ್ಚ ರಿಲ್ಲದೆ ಬಂದೆ-ದೂರೊಂದು ಜ್ಯೋತಿಯನು
ಕಂಡಿರುವ ಹುಳದಂತೆ. ನಡೆದುದರ ನೆನಪಿಲ್ಲ.
ಇಂದು ಕಾಣುವೆ ನೆಚ್ಚು ಮೆಚ್ಚಿನ ವಿಹಂಗಮವ !

ಕುಮಾರ:

ನನ್ನಿಗನೆ ! ಪಕ್ಷಿಯನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಾ ಮೇಲೆ
ನೆನಪಿಹುದು ನೀನೊರೆದ ಮಾತು. ಸಂಪದವೆಲ್ಲ

ಪದತಲದಿ ಪವಡಿಸುವದೆಂದೆ. ಕಲ್ಪದ್ರುಮವ
ನಮ್ಮಾಣತಿಯ ತಾಣದಲ್ಲಿ ಎಸೆಯುವದೆಂದೆ.
ಕಾಮಧೇನುವು ಕ್ಷೀರವನ್ನು ಸುರಿಸುವದೆಂದೆ.
ಇದು ನಿಜವೆ ? ಅರಸುಗಳಿಗರಸು ನಾವಾಗುತ್ತ
ಸೂರೆಗೊಂಡಿಳಿಯೊಳಿಹ ಸಕಲ ಸುಖಸಾಧನೆಯ;—
ಇಂದ್ರನಮರಾವತಿಯನ್ನೇನುವ ನಗರದಲಿ
ಮೆರೆಯಬಹುದೆಲೆ ಗೆಳೆಯ ?

ಸುಕುಮಾರ:

ಕುರಿವಾಸಿಸರೆ ನಾವು ?

ಇವುಗಳೋಜಿಯು ನಾಚುವಂಥ ಬಾಳೊಂದಿಹುದು;
ರತ್ನ ಪಕ್ಷಿಯ ನೋಡಿ ಕಣ್ಣೆದುರು ಕಟ್ಟಿಹುದು
ಆ ಬಾಳ ಪಡಿನೆಳಲು ಅದರ ದರ್ಶನ ಹೊಂದಿ,
ಕಾಲಾಂತರದ ಸ್ಮೃತಿಯು ತಾ ಚಿಗಿತು ಸುಮವಾಗೆ,
ನಿನ್ನೆದೆಯ ಪೊದೆಯಲ್ಲಿ ಕರಕರೆಯ ಪಡುತಿರುವ
ಕಾಡು ಬಾನಾಡಿಗದರವಿತ ಬಂಧುವ ತೋರಿ
ಪುಣ್ಯವನು ಗಳಿಸಯ್ಯ. ಉದಯವಾಗಲಿ ಹಾಡು
ಅದರಕ್ಕುಳ್ಳೆ ಶಾಂತವಾಗುತ್ತ ಬಂದು. ಇಂತಿರಲು
ಲೋಕದೊಡೆತನದಲ್ಲಿ ಇನ್ನಾವ ಬಿನ್ನಾಣ ?
ರತ್ನ ಪಕ್ಷಿಯು ನುಡಿದ ಮಾತು ಸೋಚಿಗವಹುದು.
“ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗೆ ತಗಲಿ ಕಾರ್ತವ್ಯವನ್ನು ಪೂರೈಯುತ್ತ,
ನಿನ್ನ ಬೀವದ ಹಸುಳೆಹಕ್ಕಿ ನನ್ನನು ಸೋಂಕಿ
ರತ್ನ ಮಯವಾಗುವದು. ಆಗ ನೋಡುವೆಯಂತೆ !
ಬಹುರತ್ನಭೂಷಿತೆ ವಸುಂಧರೆಯು ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ
ರತ್ನ ಪಕ್ಷಿಗಳನ್ನು ತೋರುವಳು. ಕೋಕಿಲವು
ನಿನ್ನ ಜೊತೆಯಾಗುವದು. ನವಿಲು ಸೆರಳಾಗುವದು.
ಅರಸಿಯರ ಹೃದಯಸರಸಿಯಲಿ ವೇದನಿಸಪಡುವ
ರಾಜಹಂಸವು ಈಜಿ ನಿನ್ನೆಡೆಗೆ ಮರಳುವದು.

ಭೂಮಿಯಲಿ ಎರಡು ವಿಧ,-ರತ್ನ ಇಲ್ಲವೆ ಮಳಲು.
ನೀ ರತ್ನಮಯವಾಗಿ ದಾರಿಮಳಲನು ಕೂಡ
ರತ್ನವಾಗಿಸು ಕಂದ !” ಎಂದು ಕರೆದಿತು ಪಕ್ಷಿ

ಕುಮಾರ:

ದಾರಿಹೋಕರು ತಿಳಿಯರೀ ನುಡಿಯ ಭಾವವನು.
ಆ ಪಕ್ಷಿಯೊಂದೆಮಗೆ ದೊರೆತು ಸಂಪ್ರೀತಿಯನು
ಇತ್ತುದಾದರೆ ಮುಂದೆ ನಮಗೆ ಬೇಕಿಹುದೇನು ?
ಪಕ್ಷಿಗಿಂದೆಮ್ಮ ವೃಕ್ಷವು ಬೆಳೆಯಲನುವಾಯ್ತು.
ಪಕ್ಷಿಯೊಂದೆಯೆ ಸಾಕು; ಪಕ್ಷಿ ಸಂಕುಲವೇಕೆ ?

ಸುಕುಮಾರ:

ವಿಹಗದಾ ಕರೆಯಲೆಯ ಮೇಲಿಂತು ನಡೆಯುತ್ತ
ಬಂದಿಹೆನು; ನನ್ನ ಬಾಳಿನ ಮುಡುಪ ಸಲ್ಲಿಸುತ
ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ರತ್ನಭಂಡಾರವನು ಕೈಗೊಂಡು
ನನ್ನೆದೆಯ ಪೀಠದಲಿ ಪಕ್ಷಿಯನು ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿ
ಅದರ ನುಡಿಯಂತೆನ್ನ ಜೀವನವ ಮಾರ್ಪಡಿಸಿ
ಸೂರೆಗೊಳಿಸುವೆನಿಳಿಯೊಳಾ ರತ್ನರಾಶಿಯನು !

(ಮುಂದೆ ಸಾಗುತ್ತ ಬಂದ ಅವರು ಅರಮನೆಯನ್ನು ಸಮಾಪಿಸುವರು.)

ಕುಮಾರ:

ಇರಲಿ ನಡೆ. ಮೊದಲು ಪಕ್ಷಿಯನು ಕಾಣುವೆವಂತೆ.
ಕಾನನದಿ ಚಿಂತಿಸುತ ಕುಳಿತ ತವಸಿಯ ತೆರದಿ
ತಲ್ಲೀನವಾಗಿಹುದು ಕಾಂತಾರದರಮನೆಯು.
ಸ್ಫೂರ್ತಿಗಿಂದಾ ಋಷಿಯು ತನ್ನಂತರಂಗವನು
ತೆರೆದಂತೆ ಅದರ ದ್ವಾರಗಳಿರಡು ತೆರೆದಿಹವು.

ಸುಕುಮಾರ:

(ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ)

ಕನಸಿಗಿಂದಾರತಿಯ ಬೆಳಗಿ ನಿಂತಿಹ ನಾನು
ಸತ್ಯವನು ಪೂಜಿಸಿದೆ ! ಮನದಂತರಿಕ್ಷದಲಿ

ಮೆರೆದ ನೋಟವು ತುಂಬಿತಿ ಚರ್ಮಚಕ್ಷುಗಳ.
ನೂರುಸಲ ಗಾನಸಿರಿಯಿಂದೆನ್ನ ರಮಿಸಿರುವ
ರತ್ನ ಪಕ್ಷಿಯ ನೆಲೆಯು ಕೊನೆಗೆ ಅವಗತವಾಯ್ತು.
ಇನ್ನು ವಿಶ್ವದ, ನನ್ನ, ಬಾಳುವೆಗಳೊಂದಿಹವು.

ಕುಮಾರ:

(ಅನಂದಾತಿರೇಕದಿಂದ)

ಗೆಳೆಯ ! ನೋಡಿ ಪವಡಿಸಿರುವ ಸೌಂದರ್ಯವನು !

ಸುಕುಮಾರ:

[ಮಹಾದ್ವಾರವನ್ನು ಸಮೀಪಿಸಿ]

ಇವನಿವನೆ ಅರಮನೆಯ ದ್ವಾರಪಾಲಕನಿವನು !
ಓ ! ಎನ್ನ ಕನಸಿನೊಳಗೊಲಿದು ನುಡಿದಿಹ ಬಂಧು
ಇವನಿವನೆ ! ಪಕ್ಕಗಳನೊಯ್ಯನೆತ್ತಿಹ ರೀತಿ
ಇವನದಿದು ! ಕೈಯಲಿಹ ದಂಡ ! ಕಾಲುಗಳನ್ನು
ತೊಡಕಿ ನಿಂತಿರುವೆಸಕ ! ಅನಿಮಿಷರ ಕಳೆಯಿಹುದು.
ಬಿಸನವೇನೆಂದೆನ್ನ ನಗುತ ಕೈವಿಡಿದೊಯ್ದು
ದ್ವಿಜರತ್ನದೆದುರೆನ್ನ ನೂರುಸಲ ನಿಲ್ಲಿಸಿದ
ಅನಿಮಿತ್ತ ಬಾಂಧವನೆ ! ನಾನಾಗಿ ಬಂದಿಹೆನು.
ದೇಹವನು ತಳೆದು ಸಮಭಾಗಿಯಾಗುತ ನಿನ್ನ
ಕಂಡಿರುವದಿದೆ ಮೊದಲು ! ನಿನ್ನ ಕೃಪೆಯಿರಲೆನಗೆ.

[ಮಹಾದ್ವಾರದಲ್ಲಿ ದ್ವಾರಪಾಲಕನಂತಿರುವ ಶಿಲಾಮೂರ್ತಿಗೆ ಅಭಿನಂದಿಸುವನು. ಯಥೋಚಿತವಾಗಿ ಮೂರ್ತಿಯು ಸುಮ್ಮನಿರುವದು.]

ಕುಮಾರ:

[ಶಿಲಾಮೂರ್ತಿಗೆ]

ನಾನಿವನ ಸಂಗಡಿಗ. ಇವನೊಡನೆ ಸಂಚರಿಸಿ
ಕಾಣಬಯಸುವೆನಿಂದು ಆ ರತ್ನ ಪಕ್ಷಿಯನು.

ಸುಕುಮಾರ:

[ಶಿಲಾಮೂರ್ತಿಗೆ]

ನಿನ್ನ ವಾಕ್ಸ್ಪರ್ಧೆಯಿಂದ ನನ್ನೆದೆಯ ತೋಯಿಸಲಿ.
ಇಂದೆನಗೆ ನಿಜವಾದ ಜೀವನವು. ನುಡಿಯಯ್ಯು !
ಇನ್ನು ಪ್ರೀತಿಯ ರತ್ನ ಪಕ್ಷಿಯೆಡೆ ತೆರುಳುವೆನು.

ಕುಮಾರ:

[ಶಿಲಾಮೂರ್ತಿಗೆ]

ಅಹುದಹುದು. ಪಕ್ಷಿಯನು ಕಾಣುವೆವು. ತ್ವರೆಮಾಡು.

ಸುಕುಮಾರ:

(ಶಿಲಾಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ದಿಟ್ಟಿಸಿ ಪರೀಕ್ಷಿಸಿ ನೋಡುತ್ತ ದುಃಖದಿಂದ).

ಅರರೆ ! ಎಳಸಗೆಯು ತಾ ಮಿನುಗುತ್ತಿರುವಲ್ಲಿಲ್ಲ
ಜೀವದಾಭಾವವದು. ಉಸಿರಿಗಾಸರೆಯೆಲ್ಲಿ
ಈ ಮೂರ್ತಿಯಂತರಾಳದಲಿನ್ನು ? ಅಕಟಕಟ
ಮೂರ್ತಿಯಿದು ! ಬರಿ ಮೂರ್ತಿ ! ಪ್ರಾಣದೇವನು ತೊರೆದ
ದೇಹದೊಳಗುಡಿಯಹುದು. ಅಯ್ಯೋ ! ವಂಚಿತನಾದೆ
ಬಾಳ್ವೆಯೆಂದದರ ಪಡಿನೆಳಲನ್ನು ತಳ್ಳಿಸುತ್ತ !
ಆದರಜ್ಞೆಯದಿದೆ. ಆ ರೂಪು, ಆ ರೇಷೆ-
ಯೊಡಮೂಡಿದಂತಿಹುದು. ಆದರಿದರೊಳಗಿಲ್ಲ
ಅನಿಮಿಷನ ಕೋಮಲತೆ, ಚಿರಜೀವಿಗಿಹ ಬೆಳಕು.
ಪ್ರತಿಬಿಂಬವನು ಮಾತ್ರ ನನ್ನೆದುರು ನೋಡುವೆನು.
ಇಲ್ಲಿಹುದು ಜೀವನದ ಮಾಯೆ. ಕವಿವುಂಗವರು
ಪಾಳ ದಿವ್ಯತೆಗಳನು ನೆನೆದು ಬಣ್ಣಿಸಲೆಸಗಿ
ನುಡಿಯ ಜಾಲವನೊಂದು ಹೆಣೆಯುವರು. ಶಿಲ್ಪಿಗಳು
ಸಂಜೆಮುಂಜಾವುಗಳನೆಲ್ಲ ಮೂಡಿಸಲೆಳಿಸಿ
ಬಣ್ಣದನುಕ್ರಮವನ್ನು ಬರೆಯುವರು. ದೈವಿಕತೆ-
ನಿರ್ಮಾಣಕಾರ್ಯದಲಿ ದೇವನಿತ್ತಿಹ ಬೆಳಕು-
ಅದು ಮಾಯವಾಗುವದು. ಅಕಟಕಟ ! ಇದರಂತೆ

ನನ್ನ ಜೀವವನುಂಡ ಕನಸುಗಳು ಜೀವನದಿ
ಮೂಡಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ನಾನೆಳಸುತ್ತಿರುವಾಗ
ಮಣ್ಣಿನಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಮಲಿನತೆಯ ಹೊಂದಿಹವು.
ಅಲ್ಲ, ನನ್ನಯ ಪಯಣ ಮುಗಿವ ಕಾಲವಿಲ್ಲ.
ಕನಸುಗಳು ನನ್ನ ಕೊಂಡೊಯ್ಪನಕ ಬಳಲಿಕೆಯು !
ಇಲ್ಲದಿರೆ ಅವನೆಲ್ಲ ಪಡೆವನಕ ಇರುವಿಕೆಯು !

ಕುಮಾರ:

ಆಲಾಪನೆಯೇನಯ್ಯ ? ಮಾತನಾಡಿದ ಬೊಂಬೆ
ಮಾತನಾಡಿಸದಿರಲು ಕೊರತೆಯೇನಿಹುದಿಲ್ಲಿ ?
ಸಾಗಿ ಬಾ ಬಯಲು ಚಿಂತೆಯ ತೊರೆದು. ಪಕ್ಷಿಯದು
ಹಾರಿ ಹೋಗಲು ಬಹುದು. ಆಗ ನಡೆದಿಹ ದಾರಿ
ಫಲವಿಲ್ಲದಾಗುವದು.

ಸುಕುಮಾರ:

[ಗಂಭೀರನಾಗಿ]

ಅಹುದು ತೀರದ ದಾರಿ !

(ತೆರೆಯು ಸರಿದು ಅರಮನೆಯ ಪಟಾಂಗಣವೂ ಒಳಭಾಗವೂ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವು.
ಇವೆರಡೂ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಮೀಪಿಸುವರು.)

ಸುಕುಮಾರ:

ಅಯ್ಯೋ ! ಮತ್ತಿಲ್ಲಿಹುದು ಒಡೆದ ಕನ್ನಡಿಯಂತೆ
ವಿದ್ರೂಪವಿಹ ಕನಸು. ಚಿಮ್ಮುತ್ತಿಹ ಕಾರಂಬೆ
ನೀರಿನಾಟವನಾಡಿ ದಣಿಯುತ್ತಿದೆ. ಮೊದಲದುವೆ
ಮನದೊಡರು ತಿಳಿಬೆಳಕ ಬೀರಿ ಕುಣಿಯುತ್ತಲಿತ್ತು.
ಭೂಮಿತಾಯಿಯೆ ! ನಿನ್ನ ಸ್ಪರ್ಶವದು ಪಾವನವು.
ಆದರೇ ನಿನ್ನ ಉಗರಾಟನೋಟಗಳಲ್ಲಿ
ಬಯಕೆಬೆರಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಚಲಿಸದಲೆ ನೆಲೆಸಿಹುದು
ಬೆಳಕನೆಲ್ಲವನ್ನಿಲ್ಲದಾಗಿಸುವ ಕಾರಿರುಳು.

ಕುಮಾರ:

ಇತ್ತ ನೋಡಲೆ ಗೆಳೆಯ ! ರಂಗಮಹಲಿನ ಜೆಲುವ.
ಮಾಣಿಕದ ಮೂರ್ತಿಗಳು ಸಾಲುಸಾಲಾಗಿಹವು
ಸ್ವರ್ಣಸ್ತಂಭಗಳಲ್ಲಿ. ಬಹು ಬೆಲೆಯ ಪೀಠಗಳು
ಕೂಡಲಿಕೆ ಕರೆಯುವವು. ಮುತ್ತುಗಳ ಪರದೆಗಳು
ಮುದ್ದು ಮುದ್ದಾಗಿಹವು. ಯಾವ ರಜನಿಯಲೇನೊ
ಇದರ ರಾಣಿಯು ಹೊತ್ತಿಸಿರುವ ದೀಪಾವಳಿಯು
ಕಳೆಗುಂದದುರಿಯುತಿದೆ. ನಿನ್ನ ಕಾಣ್ಕೆಯು ದಿಟವು.
ಕನಸಿನಲಿ ಕಂಡಿಲ್ಲವೀ ತೆರದ ಏಸಿರಿಯ !
ನಡೆ ಬೇಗ ! ರತ್ನ ಪಕ್ಷಿಯ ಕಂಡು ಮರೆವೊಕ್ಕು
ಇದನೆಲ್ಲ ದೊರಕಿಸುವ !

[ಕುಮಾರನು ಆತುರನಾಗಿ ಅರಮನೆಯ ಒಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು, ಸುಕುಮಾರನು
ವಿಜ್ಞಾನನಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ನಿಂತಿರುವನು.]

ಸುಕುಮಾರ:

(ಶೋಕಿಸುತ್ತ)

ಓ ಮರುಳು ಕಲ್ಪನೆಯೆ !

ನೀನು ಕಂಡಿರುವದಕೆ ಇಲ್ಲಿ ನಾ ಕಾಣ್ವುದಕೆ
ಅಂತರವದೆನಿತೆನಿತೊ ! ಮುಗಿಲಿನಿಂದಿಳಿದಂತೆ,
ಇಳಿದಿಳಿಯ ಮೇಲ್ನಿಂದ ದಿವ್ಯವೈಭವದಂತೆ
ಕಂಗೊಳಿಸುತ್ತಿರುವ ಪ್ರಾಸಾದವಿಂದಿಳಿಯಾಣ್ಣು-
ರೆಲ್ಲ ತಮ್ಮೆ ಸುರಿಯ ಬಣ್ಣಿಸಲು ನಿರ್ಮಿಸಿದ
ಹರ್ವ್ಯದಂತಿರುತಿಹುದು. ಮಿಳಿರ್ವ ರೆಕ್ಕೆಗಳಿಂದ
ಸಂಚರಿಸ ಸುರನಿಕಾಯವು ಶಿಲ್ಪಸಮುದಾಯ
ವಾಗಿಹುದು. ಇದಕಲ್ಲ ನಾನಿಲ್ಲಿ ಬಂದಿಹುದು.
ಅಕ್ಕರೆಯ ರತ್ನ ಪಕ್ಷಿಯನು ಕಾಣಲು ಬಂದೆ.
ಅದರ ಸಂಪದವೆಲ್ಲವೀ ರೂಪವೆತ್ತಿರಲು
ನನ್ನ ಪಕ್ಷಿಯನಾವ ಮೋಡಿಯಲಿ ಕಾಣುವೆನೊ !

ದೇವದೇವನೆ ಗತಿಯು ! ಮುಡುಪನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲು
ಆಣತಿಯನ್ನಿತ್ತಿಲ್ಲ ! ಸೌಂದರ್ಯದಿಂಚರದ-
ರಾಜತೇಜಕೆ ಸಾಜಮಾಗಿ ಸಿರಿವನೆಯಾದ-
ವಿಹಗವನು ಗಮನಿಸಲು ಏಳು ಕಡಲನು ದಾಟಿ
ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಮುಡಿದಂದು ಅವ್ಯುತದಿನವಿದೆಯೆಂದೋ ?

ಕುಮಾರ:

(ಒಳಗೆ ನಿಂತಲ್ಲಿಯೇ ರಭಸದಿಂದ ಕೂಗುವನು)

ಸುಕುಮಾರ ! ಇಲ್ಲಿ ಬಾ ! ನಿನ್ನ ಕನಸಿನ ಪಕ್ಷಿ !
ಮೌನವಾಗಿರುತ್ತಿಹುದು. ಮಾತನಾಡಿಸಲೇಳು !

ಸುಕುಮಾರ:

(ಆತುರನಾಗಿ)

ಎಲ್ಲಿ ? ಪಕ್ಷಿಯದ್ದೆಲ್ಲಿ ? ಅರ್ಣವವ ಕಾಣದಲೆ
ಭೂಮಿಯಲಿ ತೋಳುತ್ತು ಕಡೆಗೊಮ್ಮೆ ಕಂಡಿರುವ
ತೊರೆಯಂತೆ ಬಿರೆಯುವನು. ರತ್ನ ಪಕ್ಷಿಯದ್ದೆಲ್ಲಿ ?

(ಸುಕುಮಾರನು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಒಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು. ತೆರೆಯು ಸರಿದು ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿಯ
ಒಂದು ಮಂದಿರವು ಕಂಡುಬರುವದು. ಅಲ್ಲಿರುವ ರತ್ನ ಪಕ್ಷಿಯ ಪಂಜರದ ಬಳಿ ನಿಂತಿದ್ದ ಕುಮಾರ
ನನ್ನು ನೋಡುತ್ತ ಸುಕುಮಾರನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವನು.)

ಕುಮಾರ:

(ಅನಂದಾಭಿಮಾನಗಳಿಂದ)

ಇಲ್ಲಿ ! ಅರಸಿದನದನು ಕಡುಜಾಣ್ಮೆಯನು ತೋರಿ.
ರಂಗಮಹಲನು ತೊರೆದು ಅರಸಿಯಂತಃಪುರದ
ಇರ್ಕಡೆಯ ದ್ವಾರಗಳ ತೆರೆದಲ್ಲಿ ಕಾಣದಲೆ
ಒಳನುಸುಗಿ, ಸ್ವರ್ಣಸಿಂಹಾಸನದಿ ಕುಳ್ಳಿಡು
ಅರಸ ತನ್ನ ರಸಿಯೊಡನಿನಿವೇಟವಾಡಿದ
ಪ್ರಣಯದಾಗರದಲ್ಲಿ ಎಸೆದಿರುವ ಹೂವುಗಳ
ಜಸವೆಲ್ಲ ಕಳೆಗುಂದಿ ಅದರ ವಾಸನೆಯೊಂದು
ಮನವನ್ನು ರಮಿಸುತ್ತಿರೆ, ಅಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲದೆ ಜಾರಿ

ಸಕಲ ಪಾವನತೆಗೆಂದೆಂದವರು ಕಾಯ್ದಿರಿಸಿ
 ದಾಲಯದಿ ಕಾಲಿಟ್ಟಿ. ಬಡನೆ ತಡೆಯಿತು ಬೆಳಕು.
 ನವರತ್ನಗಳ ಕೆಚ್ಚಿ ಹೆಚ್ಚಿ ಸಿದ ಪ್ರಭೆಯಿಂದ
 ಸೂಸುತಿಹ ಗದ್ದಿಗೆಯ ಮೇಲೆ ಸೂರ್ಯಾರುಣರು
 ಕರಗಿ ಚರುಗಿದ ಬೆಳ್ಳಿಯೊಂದು ಮಾಮರವಾದ
 ಶೋಭೆಯಿರೆ ರೆಂಬೆಗಳು ಸೌದಾಮಿನಿಯ ತೆರದಿ
 ನುಣ್ಣುವೆತ್ತವು, ಎಲೆಗೆ ಪಚ್ಚೆವರಣವು ಬಂತು.
 ನೀಲವರ್ಣದ ಪಕ್ಷಿ ಮರದ ತುದಿಯಲಿ ಕುಳಿತು
 ಮನದಿ ಧೇನಿಸುತ್ತಿತ್ತು. ನಾನು ಬಳಸಾರುತಿರೆ
 ರೆಕ್ಕೆಗಳ ಕದಲಿಸುತ್ತ ನಿಮಿಷಮಾತ್ರದಿ ರತ್ನ-
 ಮಯವಾಗಿ ಬಣ್ಣವನು ಬದಲಿಸಿತು. ಕನಸಿಗನು
 ನೀನದನು ಕಾಣಬೇಕೆಂದೆಣಿಸಿ ಕರೆತಂದೆ,
 ನೋಡದನು; ಇಂದೆಮ್ಮ ಬಯಕೆ ಕೈಗೂಡುವದು !

ಸು ಕುಮಾರ:

(ಅತೀವ ವೇದನೆಯಿಂದ)

ಅಯ್ಯೋ ! ನಾ ತಿಳಿದಂತೆ ಇಲ್ಲಿ ಬೆಳೆ ಬಂದಿಹುದು.
 ರತ್ನ ಪಕ್ಷಿಯು ಮಾಯವಾಗಿ ನೀಲಾಂಬರದಿ
 ಇಲ್ಲೆಲ್ಲ ಕನಸು ವಿದ್ರೂಪವನು ತಳೆದಂತೆ
 ಪಾರ್ಶ್ವದೃಷ್ಟಿಯ ಮಾತ್ರ ಪ್ರೇರಿಸುವ ನೋಟವಿದು-
 ಹಕ್ಕಿಗಿಹ ದೇಹಪಂಜರವೊಂದು-ನಿಂತಿಹುದು.
 'ರತ್ನ ಪಕ್ಷಿಯೆ' ಎಂದು ಅದನು ಕರೆದುದು ನಿಜವು.
 ಆದರೆನ್ನಯ ಬಗೆಯ ಸವಿಯನುಂಡಿಹ ಪಕ್ಷಿ
 ನೀಲವರ್ಣದ ಪಕ್ಷಿ ! ಗಗನಕಿಹ ನೀಲಿಮತೆ
 ಅದರ ತಾಯ್ನಾಡಹುದು. ಅದರನಂತೆಯಲ್ಲಿ
 ಮುಳುಗುತ್ತೇಳತ ಸಾಗಿ ಕಾಲಪಥವನು ಮೀರಿ
 ಹಕ್ಕಿ ಲೀಲೆಯಲಿಹುದು. ಅದನು ಕಾಂಬುದು ಗೆಳೆಯ !
 ಇಲ್ಲಿಹುದು ರತ್ನ ಪಕ್ಷಿಯ ನಾಮರೂಪವದು.

(ವಿಷಣ್ಣವದನನಾದ ಸುಕುಮಾರನು ಹಿಂತಿರುಗಿ ಬಂದು ಮಹಾದ್ವಾರದ ಎದುರಿನ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ನಿಲ್ಲುವನು. ಕುಮಾರನು ಅವನನ್ನು ಸಂದೇಹಮಾನಸನಾಗಿ ಹಿಂಬಾಲಿಸುವನು.)

ಕುಮಾರ:

(ಉದಾಸೀನನಾಗಿ)

ಇಲ್ಲಿ ಸಮ್ಮಯದಾರಿ ಕೊನೆವುಗುವುದೆಂದಿದ್ದೆ.
ಸಹಿಸೇನೀ ವೇದನೆಯ. ಅಲೆಯುವದು ಸಾಕಿನ್ನು !
ಮಾಯವಾಗಿಹ ಪಕ್ಷಿ ತನ್ನ ಬೀಡಾರವನು
ಬಿಟ್ಟಿಹುದು. ಎಲ್ಲ ವೈಭವವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತ
ನಲಿಯುತ್ತಿರುವೆನು ಕುರುಹಿಗೆಂದಿಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿರುವ
ರೂಪವನು ಪೂಜಿಸುತ್ತ; ನೀನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಸಾಗು !
ಕಣ್ಣೆರೆದು ನಾನೊಮ್ಮೆ ಕಂಡಿರುವ ಪಕ್ಷಿಯನು
ನೋಳ್ಪುದಾದರೆ ನೀನು ಈ ಕಾಡು ಜೀವವನು
ಮರೆಯಬೇಡಲೆ ಗೆಳೆಯ !

ಸುಕುಮಾರ:

(ಗಂಭೀರನಾಗಿ)

ಅಹುದು; ತೀರದ ದಾರಿ.

ನಿನ್ನಳಿದು ನಾ ನಡೆವುದೆಂತು ? ಇವರು ಕೂಡಿ
ಇಲ್ಲಿಗೈತಂದಿಹೆವು. ಲಭಿಸೆ ಮೋಕ್ಷವದೊಂದು
ಇವರಿಗೆ—ಇಲ್ಲದಿರೆ ದಾರಿ ಬಳಲಿಕೆಯೆಮಗೆ.
ನಿನಗೆ ಬೇಸರವೆನಿಸೆ ಕುಳ್ಳಿರ್ದು ಭುಜದಲ್ಲಿ
ಪಯಣವನು ಬೆಳೆಸಯ್ಯ, ಕಾಣುವೆವು ಪಕ್ಷಿಯನು.

(ರತ್ನಪಕ್ಷಿಯು ದೂರ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು. ಸುಕುಮಾರನು ಅವರ ರೂಪವನ್ನು ನೋಡಿ ಸ್ವರವನ್ನು ಅಲಿಸುವನು.)

ಹಾ ಕಾಣುತ್ತಿದೆ ನೋಡು ! ಮುಗಿಲೆಡೆಗೆ ಸಂಚರಿಸಿ !

(ಶೈಯಿತ್ರಿ)

ಬಳಲಿರುವ ದಾರಿಗರು ನಾವು, ರಕ್ಷಿಸು ಪಕ್ಷಿ !
ರತ್ನಮಯವಾಗಿನೀ ಕಾಡುಜೀವಗಳನ್ನು !

ಕುಮಾರ:

(ಅತುರತೆಯಿಂದ ಮುಖವನ್ನು ಮೀಲಿತ್ತಿ)

ಎಲ್ಲಿಹುದು ? ಎಲ್ಲಿಹುದು ? ಹಕ್ಕಿಯಿಂದದಿ ಹಾರಿ
ಅದರ ಸಾನ್ನಿಧ್ಯವನು ಪಡೆಯುವೆನು. ಇಹುದೆಲ್ಲಿ ?

ರತ್ನ ಪಕ್ಷಿ:

[ದೂರ ಮುಗಿಲೊಳಗಿಂದ ಹಾಡುವದು]

“ಪರ್ವತಶ್ರೇಣಿಗಳ ಶೃಂಗಗಳನ್ನೇರಿ
ಸೊಂಪುವಡೆದಿಹ ಬಸದ ಮೇರೆಗಳ ಮೀರಿ
ತಾರೆಗಳ ಕಿರುಸಗೆಯನಲ್ಲಿ ಡೆಗೆ ಬೀರಿ
ರತ್ನ ಪಕ್ಷಿಯ ಪಡೆಯ-
ಲೆಂದು ಮನಸಿರಲು
ಕಾಂತಿಮಯವಾಗಿಸಲು
ಒಂದು ಕನಸಿರಲು:
ಹಿಂತಿರುಗುವರೆ ಕಂದ ! ನೋಡುವರೆ ಹಿಂದೆ !
ಬಾ ಮುಂದೆ ! ಬಾ ಮುಂದೆ ! ಬಾ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ !
ಬಾಳಿನಲಿ ಬೀಳಾದ ಭಾವಗಳನುಳಿದು
ಉಜ್ಜ್ವಲೋಜ್ಜ್ವಲಿತವಹ ಜ್ವಾಲೆಗಳ ತಳೆದು
ಅವುಗಳಿಂದಂತ್ಯವಿಲ್ಲದ ಪ್ರಭೆಯ ಬೆಳೆದು
ರತ್ನ ಪಕ್ಷಿಯ ಪಡೆಯ-
ಲೆಂದು ಮನಸಿರಲು,
ಕಾಂತಿಮಯವಾಗಿಸಲು
ಒಂದು ಕನಸಿರಲು:
ಹಿಂತಿರುಗುವರೆ ಕಂದ ? ನೋಡುವರೆ ಹಿಂದೆ ?
ಬಾ ಮುಂದೆ ! ಬಾ ಮುಂದೆ ! ಬಾ ಮುಂದೆ ಮುಂದೆ !!
ವಿಶ್ವಜೀವನದೊಳಗೆ ಜೀವವನು ಬೆರಸಿ
ಕ್ಷಣಿಕ ವೈಭವದಾಸೆಗಳನೆಲ್ಲ ಮರಸಿ
ಮುಂದೆ ಬಹು ಚೆಂದದಲಿ ಜೀವಿತವನಿರಿಸಿ

ರತ್ನ ಪಕ್ಷಿಯ ಪಡೆಯ-
 ಲೆಂದು ಮನಸಿರಲು
 ಕಾಂತಿಮಯವಾಗಿಸಲು
 ಒಂದು ಕನಸಿರಲು;
 ಹಿಂತೆರುಗುವರೆ ಕಂದ ? ನೋಡುವರೆ ಹಿಂದೆ ?
 ಬಾ ಮುಂದೆ ! ಬಾ ಮುಂದೆ ! ಬಾ ಮುಂದೆ, ಮುಂದೆ !!
 [ಪಕ್ಷಿಯು ಮಾಯವಾಗುವದು.]

ಕುಮಾರ:

[ಶಾಂತನಾಗಿ]
 ಕೇಳಿದೆಯೆ ಆ ದಿವ್ಯವಾಣಿಯನು ? ನಡೆಯಿನ್ನು.
 ದಾರಿ ಕೊನೆವುಗುವನಕ ಜೀವಕಾಸರೆಯೆಲ್ಲ ?

ಸುಕುಮಾರ:

[ಧೀರೋದಾತ್ತನಾಗಿ]
 ಅಹುದು. ತೀರದ ದಾರಿ. ಆದರದರಿನಿದನಿಯು
 ಕರೆಯುತ್ತಿರೆ ಮುಂಬರಿಯದಿರುವ ಮಾನವನಿಹನೆ !
 ನಡೆ ಮುಂದೆ. ಬಾಳ್ಮೆಯಿದೆ ಮುಂದೆ-ಬಹುಮುಂದೆ !

(ಇವರೂ ತೀರದ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಗುತ್ತ ಮತ್ತೆ ಪಯಣ ಬೆಳೆಸುವರು. ಸಂಘಾತಕಾಲದ
 ಕಾಂತಿಯಿಂದ ಉಜ್ಜಲವಾಗಿದ್ದ ಗಿರಿಕಂದರಗಳೂ ಅನಂತ ವಿಶ್ವವೂ ಅವರಿದುರು ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವು)

১৬৬

ಪತನ

(ಮೊದಲು ಮಾತು)

ನಾನು ೧೯೨೭ ರಲ್ಲಿ ಕಂಡ ಒಂದು ಕಣಸನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿದ ದೃಶ್ಯಾತ್ಮಕ ಕವನವಿದು. ಕಣಸೂ ಅದರಿಂದ ಸೂಚ್ಯವಾದ ಭಾವವೂ ನನ್ನ ಅನೇಕ ಚಿಕ್ಕ ಕವಿತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುಳಿಯುತ್ತಿದ್ದವು. ೧೯೩೨ ರಲ್ಲಿ ಅವಕ್ಕೆ 'ಪತನ'ದ ರೂಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟೆನು. 'ಒರ್ವ ಸುರನ ವಾಣಿ, ಹಾಗು 'ಒಂದು ಆಶರೀರ ವಾಣಿ'ಯು ಹೇಳುವ ಮಾತುಗಳು ನಾನು ನಿರೂಪಿಸ ಬೇಕಾಗಿದ್ದ ಭಾವನೆಯಿಂವ ಸೂಚ್ಯವಾದ ತತ್ವಗಳಾಗಿ ಒಳಸೇರಿ ದೃಶ್ಯದ ಸಮಗ್ರತೆಯನ್ನು ಕಾಯ್ದಿವೆ. ಋಷಿಯ ಮಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟೋ ಭಾಗವು ಬಂದಿದ್ದೂ ಆ ಭಾವನೆಗೆ ಪುಟಕೊಡಲೆಂದು ಉಳಿದ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನೆಲ್ಲ ಕಣಸಿನಲ್ಲಿದ್ದಂತೆ ಚಿತ್ರಿಸಿದೆ. ಆದರೆ ಋಷಿಯ ತಾಣದಲ್ಲಿ ಪಾಮರನಾದ ನನ್ನನ್ನು ಸೇರಿಸಬೇಕು ಮಾತ್ರ !

ಇಲ್ಲಿಯ ಮೂಲ ಭಾವನೆ ಹೀಗೆ: ಮಾನವನು ಸಮಗ್ರವಾದ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನಾಗಲಿ-ತನ್ನ ಆನಂದದ ನೆಲೆಯನ್ನಾಗಲಿ ಕಾಣುವದು ಅಷ್ಟೊಂದು ಬಿಗಿಯಲ್ಲ. ಆದರೆ ಆ ಸೌಂದರ್ಯದ ಇಲ್ಲವೆ ನೆಲೆಯ ಅನುಭವವು ಅವನಿಗೆ ದೊರೆಯಬೇಕಾದರೆ ಅವನಲ್ಲಿದ್ದ ಮಾನವೀಯ ದುರ್ಬಲತೆಯೆಲ್ಲ ತೊಲಗಬೇಕು. 'We are all lost children of the stars' (ನಾವೆಲ್ಲರೂ ಚಿಕ್ಕ ಮಕ್ಕಳು; ದಾರಿ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಅಲೆಯುತ್ತಿದ್ದೇವೆ) ಎಂದು ಎ. ಇ. ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. 'ಮಾನವನೆಂದರೆ ಪತನಹೊಂದಿದ ದೇವದೂತ' ಎಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯೂ ಸರ್ವಶ್ರುತವಿದೆ. ಮಾನವನು ಜನ್ಮತಃ ಧೈಯ ವಾದಿಯೇನೋ ನಿಜ. ಧೈಯವನ್ನು ಅವನು ಕಣ್ಣಾರೆ ನೋಡಬಹುದು. ಅದನ್ನು ತನ್ನ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ನುರಿಸಲು ಮಿತಿಮಾರಿ ಸಾಹಸಪಡಬಹುದು. ಆದರೆ 'ಸಾಹಸಕೆ ನೆರವಿಲ್ಲ. ಗೆಲುವಿಲ್ಲ !' ಎಂಬುವಂತೆ, ದೈವಿಕ ಕರುಣೆಯು ಅವನ ದುರ್ಬಲತೆಯನ್ನು ಮಾಯವಾಗಿಸುವ ತನಕ ಮಾನವನು ಕಾಯಬೇಕಾಗುವದು.

ಇಂಥ ಒಂದು ಭಾವನೆಯನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಗೊಳಿಸುವಾಗ ಕವನವು 'ವಿಚಾರಿತ-ರಮಣೀಯ'ವಾಗುವದು ಅಗತ್ಯವಾಗಿದೆ; ವಿಚಾರಪರಿಪುಷ್ತವಾಗಿದೆಯೆಂದೂ ಕೆಲವರಿಗೆನಿಸಬಹುದು. ನಾನು ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಬಲ್ಲೆ; ಇಲ್ಲಿರುವದು ಕೇವಲ ವಿಚಾರವಲ್ಲ; ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನೇ ಅಲ್ಲೋಲ ಕಲ್ಲೋಲವಾಗಿಸಿದ ಒಂದು ಪ್ರತೀಕ, ಭಾವನೆ; ನನ್ನ ಆನಂದ - ವಿಷಾದಗಳನ್ನುಂಡು ಪುಷ್ಪವಾದ ರಸ.

ಗೆಳೆಯರ ಮಾತುಗಳ ಮೇರೆಗೆ ಕವನವನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತುಸು ತಿದ್ದಿದ್ದೇನೆ.

ಈ ದೃಶ್ಯವನ್ನೋದಿ 'ತಲೆಶೂಲಿ'ಯೆದ್ದಿತೆಂದು 'ಪ್ರೇಮ'ದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ವಿಮರ್ಶಕರು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. "ಎಂತಹ ದವ್ವಾದ ಕನ್ನಡಕಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿಕೊಂಡರೂ ಈ ರುದ್ರದೃಶ್ಯವು ನಮಗೆ ಗೋಚರವಾಗಲೊಲ್ಲದು. ಮುಗಿಲು ನಾಡಿನ ಮೇಲಿನ ಮುಗಿಲಿಗೆ ಹಾರಬೇಕೆಂದು ಹವಣಿಸಿದರೆ ನಮ್ಮ ಅಧಃಪತನವಾಗುವದೆಂದು ಅಂಜಿ ಆ ಹವ್ಯಾಸವನ್ನು ಬಿಟ್ಟಿವು" ಎಂದು 'ಕರ್ನಾಟಕ ವೈಭವ'ದಲ್ಲಿಯ ವಿಮರ್ಶಕರು ಬರೆದುಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಈ ವಿಮರ್ಶಕರ ದೇಹಮನಃಸ್ಥಿತಿಯ ಪರಿಣಾಮವೋ ಹಾಗೂ ಕವನದಲ್ಲಿಯ ದೋಷಗಳ ಪರಿಣಾಮವೋ ನೋಡಬೇಕಾದಂಥ ವಿಷಯ.

ಸರಳ ರಗಳೆಯು—ವಿಶೇಷತಃ 'ಪತನ'ದಲ್ಲಿಯ ಸರಳ ರಗಳೆಯು—ಯಾಂತ್ರಿಕವಾಗಿದೆಯೆಂದು 'ಜಯಕರ್ನಾಟಕ'ದಲ್ಲಿಯ ಒಬ್ಬ ವಿಮರ್ಶಕರು ಆಕ್ಷೇಪಿಸಿದರು. ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಯು—ಗದ್ಯವೂ ಕೂಡ—ಯಾಂತ್ರಿಕವೆಂಬುದನ್ನು ನಾನು ಅವರಿಗೆ ತೋರಿಸಬಲ್ಲೆ. ಯಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರವನ್ನು ಉದುವದೇ ಕಲೋಪಾಸಕನ ಕಾರ್ಯವಾಗಿದೆ. 'ಪತನ'ದಲ್ಲಿ—ಯಾವ ಸರಳ ರಗಳೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಕೂಡ—ಈ ಮಂತ್ರ, ಈ ಶಬ್ದ-ಛಂದಗಳ ಸಂಗೀತವಿದೆಯೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದೇ ನಿಜವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಮಂತ್ರವನ್ನು ಕೇಳುವ ಇಚ್ಛೆಯಿದ್ದರೆ ಯಾವ ರಸಿಕನಾದರೂ ಒಂದು ಯಾಂತ್ರಿಕ ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲೇಬೇಕು. ಸರಳ ರಗಳೆಯು ಅಂಥದೊಂದು ಯೋಜನೆ.

ಪತನ

(ಒಂದು ದೃಶ್ಯಾತ್ಮಕ ಕವನ)

[ಮುಗಿಲ ಮೇಲೆ,—ನಮ್ಮ ಕಣ್ಣು ಕಾಣುವ ತಾರೆಗಳ ವೈಭವದಾಚೆಗೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಬಯಲು. ನಮಗೆ ಮೇಲೆ ಕಾಣುವ ಈ ಮುಗಿಲು ಆ ಬಯಲಿನ ಭೂತಲವೆನ್ನಬಹುದು. ಅಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭವ್ಯನಾದ ಕೊತ್ತಳಗಳ ನಡುವೆ ಒಂದು ಮಹಾದ್ವಾರವಿದೆ. ಕೊನೆಯೇ ಇಲ್ಲದಾಗಿರುವ ಕೊತ್ತಳಗಳೂ, ದ್ವಾರವೂ ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ವಿರಾಜಿಸುವವು. ಈ ಮಹಾದ್ವಾರದ ಎದುರಿಗಿರುವ ವಿಶಾಲವಾದ ಬಯಲು ಪ್ರವೇಶದಲ್ಲಿ ದ್ವಾರದಿಂದ ತುಸು ದೂರಕ್ಕೆ ಒರ್ವ ತವಸಿಯು ಕುಳಿತಿದ್ದಾಳೆ. ಯೋಗಿಯ ಭುಜಗಳಲ್ಲಿ ರೆಕ್ಕೆಗಳಿರುವವರು ಕಂಡು ಬರುವವರು. ಅವನ ಮೋರೆಯ ಮೇಲಿನ ಕಳೆಯು ವಿಲಕ್ಷಣವಾದುದು. ಹರೆಯನ್ನೂ ಜರೆಯನ್ನೂ ಆಯದಿರುವ ಆತ್ಮನ ಪ್ರಶಾಂತ ಪ್ರಸನ್ನತೆಯು ಅವನ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿರುವದು. ಕಾಲ—ದ್ವಾಪರಯುಗವಾಗಿರಬಹುದು. ಸಮಯ,—ಮುಂಜಾವಲ್ಲ ಸಂಜೆಯೂ ಅಲ್ಲ, ಹಗಲಲ್ಲ ರಾತ್ರಿಯೂ ಅಲ್ಲ. ಭೂಲೋಕದ ಜ್ಯೋತಿಗಳಾದ ರವಿ, ಚಂದ್ರ, ತಾರೆಗಳು ನಭೋಮಂಡಲದ ಕೆಳಗೆ ಸುಳಿಯುತ್ತಿರುವಾಗ ಕಾಲವಿಭಾಗವು ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ಬರಬೇಕು? ಹೀಗೆ ಮುಗಿಲುನಾಡಿನ ಮೇಲಿನ ಮುಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಖಂಡವಾದ ಶಾಂತಿಯು ಮಾತ್ರ ನೆಲೆಸಿರುವದು. ಬೆಳಕು ಕತ್ತಲೆಯೆಂಬ ಭೇದವೇ ಅಲ್ಲಿರುವದಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ನೋಡಿದಾಗ "There midnight's all a glimmer and noon a purple glow" ಎಂಬ ಉದ್ಗಾರವು ಮಾತ್ರ ಏಳುವದು.]

ತವನಿ:

ಇಂದ್ರನಮರಾವತಿಯೆ ! ನಿನ್ನ ಕಂಡುದು ದಿಟವು.
ದಿಗ್ಭ್ರಾಂತನಂತೆ ಮಾನವ ಕೋಟಿಯೊಳು ಜನಿಸಿ
ಭೂಮಂಡಲವ ತಿರುಗಿ ತೊಳಲಿದೆನು. ಸೌಂದರ್ಯ—
ವೇ ಪರಮ ದೈವತವು ಎಂದೆಣಿಸಿ ಸಾಸಿರದ
ಬೆಲೆ ಬಾಳ್ವ ಕಾಲದಲಿ ಚೆಲುವ ತೂಗುತ್ತ ನಿಂತೆ.

ಇಳೆಯ ಮಳೆಗಾಲಗಳ ಮಿಂಚುಗಾರಿಕೆಯಂತೆ
 ಜೆಲುವಿಕೆಯ ಕೈವಾಡವೆಂದರಿತು ಮುಂದೊಂದು
 ಸಾಸಿರದ ಕಾಲವನು ತಾರೆಗಳ ಶಾಂತಿಯನು—
 ತಾರೆಗಳ ನಾಡಿನೊಳು ನೆಲೆಸಿರುವ ಕಾಂತಿಯನು—
 ಪಡೆಯಲೆಂದೆಳೆಸಿದೆನು. ಇಂದ್ರಿಯದ ಜೀವನವು
 ನಂದಿತ್ತು ಕಾಳಿಚ್ಚಿನಂದದಲಿ. ತಾಳ್ಮೆಯದು
 ರೋಮ ರೋಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿಮಿರ್ದಿತ್ತು. ಮಾನಸವು
 ಮಾನಾರ್ಣವವ ಕೂಡಿ ನಿಂದಿತ್ತು. ಅಸುವೊಂದೆ
 ಪರಮ ಹರ್ಷವ ಬೇಡಿ ಪಳಗಿತ್ತು. ಆನಂದವದು
 ಮೌನದಾಚೆಯ ಕ್ಷೀರಸಾಗರವು. ಮತ್ತೊಂದು
 ಸಾಸಿರದ ಕಾಲವನು ಉಗ್ರ ತಪನದಿ ಕಳೆದೆ.

ವಿಶ್ವಗಳನಾಳುವ ಸನಾತನರ—ಅನಿಮಿಷರ—
 ಲೀಲೆಯಿಂದಿದರ ತಿರುಳನು ತಿಳಿವುದೆಂದೆಣಿಸಿ
 ಸುರನಿಕಾಯದ ತನೂರುಹಗಳೆನಗಿರಲೆಂದು
 ಬಯಸಿದೆನು. ನಿನ್ನೆ ಮಾಡಿದುದೆನ್ನ ಬಯಕೆಯದು.
 ಪಕ್ಕಗಳ ಮೇಲೆತ್ತಿ, ಭೂಮಿಯಾಯತಿಯೆಲ್ಲ
 ಒಂದು ಕ್ಷಣದಾಭಾಸವಿರೆ, ವಾಯುವೀಥಿಯಲಿ
 ಮುಂಬರಿದು ದಿಬ್ಬಂಡಲವು ದಿನದ ಕನಸಾಗೆ
 ಚಂದ್ರನನು ಬಲಗೊಂಡು ರವಿಯ ಕಣ್ಣನು ಕುಕ್ಕಿ
 ತಾರೆಗಳನೆಡಗೊಂಡು ಮುಗಿಲ ಮೇಲಿಳಿದಹೆನು !
 ಯಾವ ಬೇವಸವಿಲ್ಲವೀ ಬಟ್ಟೆ ಬಯಲಿನಲಿ.
 ಕ್ವುಧೆಯಿಲ್ಲ; ಹೀನ ಮಾನವರ ದುಮ-ದುಮವಿಲ್ಲ;
 ಕಾಲದಾಳಿಕೆಯಿಲ್ಲ. ಅಮರಾವತಿಯ ಕಂಡೆ;
 ಕೊನೆಯ ಕಾಣದೆ ಮೆರೆವ ಕೊತ್ತಳದ ಕೋಟಿಯಿದು
 ಅನಿಮಿಷರ ಬಾಳುವೆಯನೊಳಗೊಂಡು ನಿಂತಿಹುದು.
 ಭೂದೇವಿಯೆಸಗುತಿಹ ದಿನದಿನದ ಹೆಜ್ಜೆಳದ
 ಮೂಲವಿಲ್ಲಿರುತಿಹುದು, ಹಿಗ್ಗಿನ ನಿವಾಸವಿದು.

ಇಂದ್ರನಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅವನ ಸಾಸಿರ ಕಣ್ಣು—
ಳೆದುರೆನ್ನ ಮರ್ತ್ಯದೇಹವನ್ನೊಡ್ಡಿ ಹೊಂಬಸಿರ
ನನು ಕಂಡು ಅವನಲ್ಲಿ ವೇದನೆಯನುಸಿರುವೆನು.
ಅಮರತೆಯ, ಆನಂದದಮೃತವನು ಪಡೆಯುವೆನು.

(ಸುತ್ತು ನೋಡಿ)

ತೇಜವದು ಈ ಲೋಕದಿರವೆಂದು ತೋರುವದು.
ಕಣಕಣದಿ ಸೂಸುವದು. ಭೂಮಿಯಲಿ ಮೆರೆದೆನ್ನ
ಶಾಂತಿಯುತ ಮಾನಸವ ನಸುವೆ ಕಳೆಗುಂದಿಪುದು.
ತೆರೆದ ದ್ವಾರವ ಸೇರಿ ಮುಂದೆ ಸಾಗುವ ಮುನ್ನ
ಇಲ್ಲಿ ತುಸು ರಮಿಸುವೆನು.

(ತುಸು ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ)

ತಾಳು, ತಾಳೆಲೆ ಮನವೆ !

ವಜ್ರಧಾರಿಯ ನೋಡಲಣಿಗೊಳಿಸುವಾರ್ಪುಳ್ಳ
ನಿನಗೇಕಧೀರತೆಯು ? ನನ್ನ ಮಾನವ ಕೋಟಿ
ಜೀವಜೀವೇಶನೊಳು ಕದನವೆಸಗುವದೇನು ?
ಹರ್ಷಸ್ಪಂದನ ಕಾಲವೀಗ ಬಂದೊದಗಿಹುದು.

[ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಕೋಲ್ಕಿಂಚಿನಂತಹ ಒಂದು ಬೆಳಕು ಕೋಟಿಯೊಳಗಿಂದ ಬಯಲಿನ ಮೇಲಿರುವ
ಮುಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ತೇಲಿ ಬರುವದು.]

ಸ್ವರ್ಗಲೋಕದ ಮಿಂಚು ! ಇದು ಏನು ? ಮಿಂಚಲ್ಲ.
ಅಳಿಯದಿದೆ. ನನಗಾಗಿ ಬಂದ ಸಂದೇಶವಿದು.
ಗಗನದಲಿ ಸ್ವಂಚ್ಛಂದವಾಗಿ ಎಹರಿಪ ಹಕ್ಕಿ—
ಯಂತಲೆವ ಅಮರತೆಯ ಬಾಳಿಗಿಹ ನೀಳ್ವೆಳಕೆ !
ಬಿಸನವೇನದು ಹೇಳು. ನಿತ್ಯಚರನಿಹೆಯೇನು ?
ಇಲ್ಲದಿರೆ ಮನದ ಸತ್ಯವನು ಕಡೆಗಾಣಿಸಲು
ಎದುರು ಬಂದಿಹೆಯೇನು ? ಓ ಬೆಳಕೆ ! ಓ ಬೆಳಕೆ !

(ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ರೆಕ್ಕೆಯುಳ್ಳ ಕುದುರೆಗಳನ್ನೇರಿದ ಅನಿಮಿಷರು ಕೋಟಿಯ ಮೇಲಿನಿಂದ ಕ್ರಮ
ವಾಗಿ ಒಂದು ಗಗನದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಹತ್ತುವರು. ಕುದುರೆಗಳ ವರ್ಣವು ನೀಲಮಯವಾದುದು;
ದೇವತೆಗಳೂ ಸಹ ಸಾದುಗಪ್ಪಾಗಿರುವರು.)

ಬೆಳಕಿನಡಿಯಲಿ ಬೆಳಕು ! ಓ ವಿಶ್ವಪುರುಷರಿರಾ !
 ತೇಜಮಯ, ಶಾಂತಿಮಯ, ಆನಂದಮಯವಾದ
 ಆಕಾಶದಲಿ ಕ್ರೀಡಿಸುತ್ತಿಹ ದೇವತೆಗಳಿರಾ !
 ಅಳಿವುಳಿವುಗಳ ತೆರೆಯನೋಸರಿಸಿ ದೇಹದೀ
 ಪರಿಯನೆಲ್ಲವ ತೊರೆದು ಹಗಲು-ಕತ್ತಲೆಯೆಂಬ
 ಭಾವನೆಯ ಸಿಂಪುಗಳನೊಡೆದ ವೆಂಕಟಕಗಳಿರಾ !
 ವಂದನೆಗಳಿವು ನಿಮಗೆ.

[ಕುಳಿತಲ್ಲಿ ಕೈಮುಗಿಯುವನು]

ಬರಿಯ ಪಾಮರ ನಾನು.

ಆದರೀ ನನ್ನ ಮಾನವ ಜನ್ಮವೆಸಗಿರುವ
 ಕೀಳು ಗೆಮ್ಮೆಯನ್ನಿಲ್ಲದಾಗಿಸಲು ಸಾಸಿರದ
 ಕಾಲಗಳನತಿ ಯುಗ್ರ ತಪನದಲಿ ಕಳೆದಿಹೆನು;
 ಕಟ್ಟಳಲ ಕಟ್ಟರನು, ಸಂತಸದ ಸಯ್ಧಾರಿ
 ಯನು ಪಡೆಯಲೆಳಸುವೆನು. ಕಾರಣಿಕ ರತ್ನಗಳೆ!
 ಕರುಣಿಪುದು. ಬಿಳ್ಳಾಡಬೇಡಿ ಮನದಾಸೆಯನು.

ಒರ್ವ ಸುರನ ವಾಣಿ

ಅಮರಾವತಿಯ ಸಾರುವಂಥ ಸೈವನು ಪಡೆದೆ.
 ಅಮರನಾಗುವ ಬಗೆಯ ನೀನೆ ಕಾಣ್ಪುದು, ತವನಿ!

ತವನಿ

ಇಲ್ಲಿ ತೀರಿತು ನನ್ನ ತಾಪಸನ ಪುಣ್ಯವದು.
 ಸಹಿಸೆನ್ನಿಹ ಒಜತೇಜಗಳ, ಆಧ್ಯತೆಯ.
 ಮನವನ್ನು ತೀವಿದುದು ಕ್ರಂದನವು; ಹುಮ್ಮಸವು
 ಜೊಂಪಿಸಿತು, ಹೃದಯವದು ಕಂಪಿಸಿತು. ಅನಿಮಿಷರೆ!
 ಅತಿಶಯದ ಮಾತಲ್ಲ, ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಮುಡಿದಂತೆ
 ಸಾಜವಾಗಿಹ ಕಾರ್ಯವದು ನಿಮಗೆ. ಕರುಣಿಸಿರಿ.
 ಇಂದು ನೀವೆನ್ನ ಬಿನ್ನ ಹಕೆ ವಶವಾಗದಿರೆ
 ಒಂದು ಜೀವದ ಜ್ವಾಲೆ ವಿಶ್ವವನು ಜ್ವಲಿಸುವದು;

ಲೋಕಗಳು ಅಡಗುವವು; ಮಾನವ್ಯದೇಳಿಗೆಯು
 ಅಭಿಮಾನಿಯಾದೆನ್ನ ಬಳ್ಳಿಯಂದದಿ ಸುತ್ತಿ
 ಇನ್ನೊರ್ವ ಸಾಹಸಿಯು ಮುಂಬರಿದು ಬರುವನಕ
 ನನ್ನೊಡನೆ, ನನ್ನೊಡನೆ ಪತನವನ್ನೈದುವದು.
 ನಿಮ್ಮ ಹಿರಿಯಾನಂದದಮೃತಕಲಶವದೆಲ್ಲಿ ?
 ನಿಮ್ಮ ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯು ದೊರೆವ ಸುಮವನವೆಲ್ಲಿ ?
 ನೋಯಿಸುವ ಹೃದ್ಯಂಧಗಳು, ನೀವು ತಡೆದಿರಲು,
 ಮರುಕ್ಷಣವೆ ನನ್ನನಿಲ್ಲಿಂದ ಮರೆಮಾಡುವವು.
 ಕರುಣಾಳುಗಳು ನೀವು ನನ್ನ ನುಳಿಸದೆ ಇರಲು
 ದೇವೇಂದ್ರನಿಂದ್ರಪದವಿಗೆ ಭಂಗವಹುದಲ್ಲೆ ?

[ತವಸಿಯು ಕೈಮುಗಿಯುವನು. ಆಕಾರದಲ್ಲಿದ್ದ ಬೆಳಕು ಮಿಲ್ಲನೆ ಮತ್ತೆ ತೇಲಲು ಪ್ರಾರಂಭ
 ವಾಗುವದು. ಮುಗಿಲಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಾಗಿ ಕೋಟೆಯೆಡೆಗೆ ಹರಡಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಅಶ್ವಾರೂಢರಾದ
 ದೇವತೆಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಕೋಟೆಯಿಂದ ಮುಂದೆ ತವಸಿಯು ಕುಳಿತ ಬೈಲಿನ ಭಾಗದ ಮೇಲೆ
 ಹಾಯ್ದು ಹೋಗಲೆಸಗುವರು. ಹೀಗೆ ಒರ್ವರ ಹಿಂದೊರ್ವರು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ
 ಆ ಬೆಳಕು ಪ್ರತಿಯೊರ್ವ ದೇವತೆಯ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಬಂದು ಹಿಂಭಾಗದಲ್ಲಿ ನಿಂತು ಎಲ್ಲ ದೇವತೆಗಳ
 ಹೃದಯವನ್ನು ನಿಜ್ಜಳವಾಗಿ ತೋರುವದು; ಅದರ ಹೃದಯದೊಳಗಿನ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಚಲನವಲನೆಗಳೆಲ್ಲ
 ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಾಣುವಂತೆ ಮಾಡುವದು. ಅದಲ್ಲದೆ ಕನ್ನಡಿಯೊಳಗಿಂದ ಕಂಡುಬರುವ ಛಾಯಾಚಿತ್ರ
 ವಂತೆ—ಸುರರ ಹೃದಯವು ಎಷ್ಟು ತಿಳಿಯಾಗಿ, ನಿರ್ಮಲವಾಗಿರುವದೆಂಬುದನ್ನು ತೋರಿಸಲೇನೋ
 ಎಂಬಂತೆ—ಸುರರ ಹೃದಯದೊಳಗಿಂದಾಚೆಗೆ ಮೊದಲಿದ್ದಹಾಗೆ ಬೆಳಕು ಕಂಡುಬರುವದು. ಬೆಳಕಿನ
 ತೀವ್ರವಾದ ವರ್ಷಸ್ಸು ಹಾಗು ತವಸಿಯ ಮೇಲ್ನೋಟ—ಇವುಗಳ ನಡುವೆ ಸುರರು ಕ್ರಮವಾಗಿ
 ಸಾಗಿರುವರೆನ್ನಬಹುದು. ಈ ಅದ್ಭುತವನ್ನು ನೋಡಲು ತವಸಿಯು ಮುಖವನ್ನು ಮೇಲಿತ್ತುವನು]

ಒಂದು ಅಶರೀರವಾಣಿ

ಇದು ನನ್ನ ಬೆಳಕಿಹುದು. ಒರೆದು ನೋಡುವ ಬೆಳಕು,
 ಆ ಮೇಲೆ ತನುಮನವನೆಲ್ಲ ತುಂಬುವ ಬೆಳಕು.
 ಈ ಬೆಳಕಿನಲಿಯುಗವು, ಆದಿ, ಲಯ, ಕೊನೆಯಿಹುದು.
 ಬಾಹ್ಯಸೌಂದರ್ಯವನು ಮೋಹಿಸುತ್ತ,—ದೈವಿಕತೆ—
 ಪೂರ್ಣತೆಯ ತಿಳಿಯದಿಹ ಭವ್ಯಭಾವನೆಯೊಂದು
 ಈ ಬೆಳಕಿನೆದುರು ಬರೆ ಬೀಳುತ್ತಿಹ ಛಾಯೆಯನು

ಲೋಕವೆಂದೆನುತಿಹರು. ಮೋಹಿಸುತ ಕಳೆಯೇರಿ—
 'ದೊಂದು ಜೀವವು ಬೆಳಕಿನೆದುರು ಗೋಚರವಾಗಿ
 ಅರ್ಧ ಪಡಿನೆಳಲರ್ಧನೆಳಲಾಗಿ ಮಾನವನ
 ಬಾಳ್ಮೆಯೆಂಬಭಿನಾಮವಾಂತಿಹುದು. ನೆರೆ ನೋಡು !
 ಸುರರ ಹೃದಯಗಳೆಲ್ಲ ಈ ನನ್ನ ಬೆಳಕಿಗಿಹ
 ದರ್ಪಣಗಳಂತಿಹವು. ದೋಷವಿಂತಿಂತಿಲ್ಲ.
 ಮಾಜದಲೆ ಕುಂದದಲೆ ಬೆಳ್ಳ ಬೆಳಕಿಗೆ ದಾರಿ—
 ಯಾಗಿರುವ ಎದೆಯಹುದು ಪೂರ್ಣತೆಯ ತವರುಮನೆ.
 ಬೆಳಕನನುರೂಪಿಸುವ ಕನ್ನಡಿಯು ತನಗಿರುವ
 ರೂಪನಾದರು ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡಿಹುದು. ಅರ್ಪಣದ
 ಜೀವನವ ಸಾಧಿಸಿದ ಪರಿವಿಡಿಯನೀಕ್ಷಿವುದು
 ಸುರರ ಹೃದಯದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸೃಷ್ಟಿಯಲಿ. ಇದು ನಿನ್ನ
 ಮನದಿ ಬಿಂಬಿಸುವನಕ ದೇವತೇಜವದರಿದು.
 ಬ್ರಹ್ಮತೇಜಕೆ ನಿನ್ನ ಬಾಳು ಸೊತ್ತಾಗಿಹುದು.

[ಬೆಳಕು ನಿರ್ಜರರ ಹೃದಯವನ್ನು ಉದ್ದೀಪಿಸುವದು ಸಾಗುತ್ತಲೇ ಇರುವದು. ಈ ಪ್ರಪಂಚವಾದ ತೇಜಸ್ಸನ್ನು ತಾಳಲಾರದೆ ತವಸಿಯು ಮೋರೆಯನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಮಾಡುವನು. ಭಯಂಕರವಾದ ವ್ಯಥೆಯೊಂದು ಅವನನ್ನು ನೋಯಿಸುವದು ಮೋರೆಯ ಮೇಲಿಂದ ಕಂಡುಬರುವದು.]

ತವಸಿ:

ಅರಿದರಿದು ! ಓ ಬೆಳಕೆ ! ಧಗಧಗಿಪ ಸತ್ಯವೆ !
 ನಿನ್ನ ತೇಜವು ಸಾಕು. ನೋಟ ಕಮರಲು ಬಹುದು,
 ಕಂಗಳಿವು ಕುರುಡಾಗಬಹುದು. ನಿಲ್ಲಲಿ ದೃಶ್ಯ,
 ಈ ದೃಷ್ಟಿಯದ್ಭುತವು ! ಮನದಲುದ್ಭವಿಸಿರುವ
 ಬೇಗೆಯಿಂದಿ ಕ್ಷಣದಿ ಜೀವ ಬೇಳ್ತರಬಹುದು,
 ಭಸ್ಮವಾಗಿರಬಹುದು ! ಎಲೆಲೆ ದೈವದ ಕೃತಿಯೆ !
 ಅಡಗಿಸಿ ಭೀಷಣಾಕೃತಿಯನ್ನು ! ಮಾನವನು
 ತೂಗುತಿಹ ತುಲೆಯ ಸಾಧನೆಯಾದ ಈ ಮತಿಯು

ದಿಕ್ಕೆಟ್ಟು, ದಿಗ್ಭ್ರಮಿಸಿ ಧಾವಿಸುತ್ತಲಿಂಬಹುದು,
ಗಾಸಿಯಾಗಿರಬಹುದು ! ಆಮರಾವತಿಯ ಕಂಡೆ !
ಆಮರವಾಗಿಹ ನೋವನುಣುವ ಬಗೆಯನು ಕಂಡೆ !
ಕೊನೆಯಿಲ್ಲದಾಳವಿಲ್ಲದ ಶೋಕವನು ಕಂಡೆ !
ವಿಶ್ವಯುತ್ಸವದಿಂತು ವಿಫಲವಾಗಿರಲಿನ್ನು
ಯಾವ ಹಾದಿಯೊ ಕಾಣೆ ! ಬೇಳ್ವಹೆನು ! ಬೀಳುವೆನು !
ಇನ್ನಾವ ಗತಿಯೆನಗೆ ! ಇನ್ನಾರು ಗತಿಯೆನಗೆ !

[ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದು ಹೊರಳಾಡುವನು. ಹೀಗೆ ಬಿದ್ದಿರುವಾಗ ಮತ್ತೆ ಮೇಲೆ ಸಾಗುವ
ಸುದ್ದೀಪಿತ ನಿರ್ಜರರ ನೋಟವು ಕಣ್ಣಿಗೆ ಬೀಳುವದು.]

(ಎದ್ದು ಕುಳಿತು)

ಮಾನವೀಯತೆಯನಣಕಿಸುವ ಪುಣ್ಯತೆ ! ಎಲೆಲೆ !
ನ್ಯಾಯನಿಷ್ಠರವಾದ ಸ್ವರ್ಣಲತೆ ! ನೀಳ್ವೆಳಕೆ !
ಶಾಂತವಾಗಿರು ಇನ್ನು ಪದ್ಮಯುಗವರಳ್ವನಕ !
ಸ್ವರ್ಲೋಕದಾಳ್ವಾರಾದ ದೇವತೆಗಳಿರ !
ಭೂಲೋಕದವನೆನ್ನ ಬೀಳ್ಕೊಡಿರಿ ! ತೆರಳುವೆನು.
ಉನ್ನತೋನ್ನತವಾದ ಪರ್ವತಶೃಂಗಗಳ
ಮೇಲ್ನಿಂತು ನಾ ತಪಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಕಾಣುತ್ತಿಹ
ಭೂಮಂಡಲದ ವಿಶಾಂತೆಯು ಭೀಕರವಾಗಿ
ಬೆಳಕು ಮಳೆ ಬರುವನಕ ಸಾಸಿರದ ಸಾಸಿರವು
ಸಮೀಯಬೇಕೆಂದಿತ್ತು. ನನ್ನ ಜೀವನವಹುದು
ಸಾಗರದ ಸಾವಿರಲೆಗಳ ಮೇಲೆ ಚೆಲ್ಲಿರುವ
ವಲ್ಲರಿಯು, ಸಾಹಸಕೆ ನೆರವಿಲ್ಲ. ಗೆಲುವೆಲ್ಲಿ ?
ಅಹಹ ! ಇಲ್ಲಿಯ ವಾಯು ತೇಜವನು ಬೀಸುವದು.
ಇಲ್ಲಿ ಕಾಣ್ವುದು ಕಣ್ಣು ಸಹಿಸಲಾರದ ಬೆಳಕು !
ಇಲ್ಲಿಯುಸಿರೆನೆ ಅಗ್ನಿಗಿಹ ಕಳೆಯು, ಮತ್ತಿಲ್ಲಿ
ನೆಲವು ನಿಗಿ ನಿಗಿ ಕೆಂಡ ! ಸುರಲೋಕವಿದು ಸುರದ

ಹೃದಯದಂದದಿ ಬೆಳಕಿಗಿರುವ ದರ್ಪಣವತ್ತಿ ?
 ಸಡೆಯಲಾರೆನು. ಅಯ್ಯೋ ! ಮೈಗರೆಯುವಂತಾಯ್ತು.
 ಬಾಳುವೆನು. ಅದಕಾಗಿ ಬೀಳುವೆನು. ಬೀಳುವೆನು.

[ಮೂರ್ಛಿತನಾದ ತವಸಯು ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ ಆಕಾಶದಿಂದ ನೆಲಕ್ಕೆ ಬೀಳುವನು.]

ಎಪ್ರಿಲ್ ೧೯೩೨

ಸೆಳವು

ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ನಾ ನುಡಿದ ಪಾಡ ಪಲ್ಲವಿಯು
ಮುಂದೆ ಸಡಗರದಿಂದ ಬರುತಿರುವ ಕವಿಯು
ಪದಕಿರಿಸಿ ಇನ್ನೊಂದು ಮಾತು ಹೇಳುವೆನು
ಇಂಥ ಕವನಗಳನ್ನೆ ಕಟ್ಟಿ ಬಾಳುವೆನು.

—ವಿನಾಯಕ

“The green young creeper of this life,
 Upon the blood-red streams of Time
Has yet float, till from this strife,
 Some Hand plucks it in its prime”

—V. K. G.

ಸೆಳವು

(ಮೊದಲು ಮಾತು)

ಈ ಕವನವನ್ನು ನಾನು ಬರೆದಿದ್ದು ೧೯೩೦ ನೆ ಇಸ್ವಿಯ ಮೊದಲು ತಿಂಗಳಲ್ಲಿ. ಅಂದಿನ ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಉಳಿದ ಕೆಲವು ಮಾತುಗಳನ್ನೂ ಅನುಲಕ್ಷಿಸಿ ಬರೆದ ಕವಿತೆಯಿದು. ಅಜ್ಞಾನ, ಅನ್ಯಾಯ, ದುರ್ಬಲತೆ, ಘೋರ ಸಂಕಟ,-ಇವೆಲ್ಲ ಜೀವಿತದಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ಪ್ರತಿಕೂಲ ಪಾಶಗಳು. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಮೂರ್ತಿಯೇ ಪ್ರಕೃತಿ, ಶಕ್ತಿ, ಸೆಳವು. ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬೆರೆತುಕೊಂಡು ಸಮರಸವಾಗಲಿರುವ ಜೀವನವನ್ನು ಇವು ಹೆದರಿಸುವವು, ಬೆದರಿಸುವವು. ಜೀವವೇ ವ್ಯಕ್ತಿ, ಪುರುಷ. ಸೆಳವಿನ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನಿಂತು ತನ್ನ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಸಂರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದೇ ಪುರುಷ ಲಕ್ಷಣವೆಂದು ತಿಳಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಯು ಶಕ್ತಿಯೊಡನೆ ಬೆಳೆಸಿದ ಸಂವಾದವು ಇಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾಗಿದೆ. ಈ ಮೂಲ ಕಲ್ಪನೆಗಾಗಿ ಉದಾಹರಣೆಗಳೆಂದು ಸಾಮಾಜಿಕ ಇಲ್ಲವೆ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನದಿಂದ ಕೆಲವು ಸನ್ನಿವೇಶಗಳನ್ನು ಆಯ್ದುಕೊಂಡಿದೆ; ಇಷ್ಟೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಸಂವಾದವು ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ವೈಯಕ್ತಿಕ ಜೀವನಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುವದು. ಎರಡನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯು ಹೇಗೆ ಪ್ರತಿಕೂಲವಾಗಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ವ್ಯಕ್ತಿಯು ತನ್ನ ಅನುಭವದ ಮೇಲಿಂದ ಬಣ್ಣಿಸುತ್ತಾನೆ. ಮೂರನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿಯ ಸನ್ನಿವೇಶವು ಕೇವಲ ಸಾಮಾಜಿಕವಾಗಿದೆ.

ಸಂವಾದಾತ್ಮಕವಾದ ಈ ಗೀತೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಟೆನಿಸನ್ ಕವಿಯ 'The Two Voices' (ಎರಡು ಧ್ವನಿಗಳು) ಹಾಗೂ ಬೇಂದ್ರೆಯವರ 'ಕನಸಿನಲ್ಲಿಂದು ಕಣಸಿ'ನ ರಚನಾಪದ್ಧತಿಯು ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿತ್ತು.

ಸ್ವತಃ ನನಗೆ ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯು ಹೇಳುವ ಕೊನೆಯ ಮಾತುಗಳೂ ಎರಡನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಾಲುಗಳೂ ರಮ್ಯವಾಗಿವೆ ಯೆಂದೆನಿಸಿದೆ. ಈ ಕವಿತೆಯನ್ನು ಬರೆದಾಗ ನನ್ನ ಶೈಲಿಯು ಇನ್ನೂ ಅಷ್ಟೊಂದು ಸಮನಾಗಿ ಪಾಕಕ್ಕೆ ಇಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದಷ್ಟು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತಿದ್ದಿದ್ದೇನೆ. ಇದು ಜಯಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಅಚ್ಚಾದಾಗ ಕೆಲವು ಜನ ಮಹನೀಯರು ಮನವಾರೆ ನನ್ನನ್ನು ಅಭಿನಂದಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಒಬ್ಬಿಬ್ಬ ಗೆಳೆಯರು ಈ ಹೊಸ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲಿ ಮುದ್ರಿಸಲು 'ಸೆಳವು' ಯೋಗ್ಯ ವಾಗಿಲ್ಲೆಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯಪಟ್ಟರು. ಈ ಮಾತೆಲ್ಲ ನಿರ್ಣಯವಾಗಲೆಂದೇ ಇದನ್ನು ಜನತೆಯ ಮುಂದಿಟ್ಟಿದ್ದೇನೆ.

ಪುಣೆ }
೧೦-೧೧-೩೪ }

ವಿನಾಯಕ

ಸೆಳವು

(ಶಕ್ತಿ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಸಂಘರ್ಷದ ಒಂದು ಕವಿತೆ)

ಭಾಗ ೧

ಶಕ್ತಿ:

ಚಂಡ ಪ್ರಚಂಡ ತಾಂಡವವು ನಡೆದಿಹುದು;
ಅಂಡಜನ ಸೃಷ್ಟಿಯೇ ತಡವರಿಸುತ್ತಿಹುದು !

ವ್ಯಕ್ತಿ:

ಆವ ! ನೀನಾವ ! ನನ್ನನು ಕಾವ ದೇವ ?
ರುದ್ರರೂಪವ ತಳೆದಿತೇ ನಿನ್ನ ಭಾವ ?

ಶಕ್ತಿ:

ಛಿನ್ನ ವಿಚ್ಛಿನ್ನಲೋಕದ ಮೃತ್ಯು ನಾನು;
ಬಿನ್ನಹದ ಬಿನ್ನಾಣ ನಿನ್ನಲ್ಲಿದೇನು ?

ವ್ಯಕ್ತಿ:

ಅಲ್ಲ ! ಬಿನ್ನಹವಲ್ಲವಿದು ಅಮಿತ ಶಕ್ತಿ !
ಸಲ್ಲದೆನಗೀಗ ನಿನ್ನಲ್ಲಿ ಅನುರಕ್ತಿ !
ನೀನೇನಿರುವೆ ಹೇಳಿ ನೀ ಮುಂದೆ ಸಾಗು;
ನನಗೆ ಬೇಸರವಿಹುದು ಈ ನಿನ್ನ ಸೋಗು.

ಶಕ್ತಿ:

ಜನತೆಯನು ಜೀವರಂಗದಿ ಕುಣಿಸುತ್ತಿಹೆನು;
ವನಿತೆಯರ ನೋಟದಿಂದವರ ಮಣಿಸುವೆನು.

ಅವರ ಭಾಗ್ಯೋದಯದ ರವಿ ಚಂದ್ರ ನಾನು;
ಅವರ ದುರ್ಭಾಗ್ಯಕಿರುತಿಹ ರಾಹು ನಾನು !

ವ್ಯಕ್ತಿ:

ಅರಿತೆ ನಿನ್ನಯ ಬಲವ ಘನಘೋರ ಶಕ್ತಿ !
ಇನ್ನು ನನ್ನಯ ವಿಮೋಚನೆಗೇನು ಯುಕ್ತಿ ?

ಶಕ್ತಿ:

ಜನರು ಪೂಜಿಸುವ ಹನುಮಂತ ನಾನಹುದು;
ನನ್ನಿಂದ ಅವರಿಗತಿಯಾದ ಬಲವಹುದು
ವಿಧಿಲಿಖಿತಜನ್ಯದುಃಖದ ದೂರು ಕೇಳಿ
ಮೊರೆಯಿಡುವ ಮಾನವರ ಅಭಿಮಾನ ತಾಳಿ
ತುಸುವಾದರೂ ಕಳೆವೆನವರ ಕ್ಲೇಶವನು;
ಶಿಥಿಲಗೆಯ್ವೆನು ಅವರನೆಳೆವ ಪಾಶವನು.
ಕೇರಿಕೇರಿಯ ಗುಡಿಗಳಲಿ ದುರ್ಗೆಯಾಗಿ
ವಾಸಿಸುವೆನವರ ಭದ್ರತೆಗೆಂದು ಹೋಗಿ.
ಹಳ್ಳಿಪಳ್ಳಿಯ ಜನರು ಆನಂದದಿಂದ
ಪೂಜಿಸುವರೆನ್ನ ನತಿ ಭಯಭಕ್ತಿಯಿಂದ !
ನಗರವಾಸಿಗಳೆನ್ನ ಮೆರವಣಿಗೆ ತೆಗೆದು
ಮನ್ನಿಸುವರೆನ್ನ ನಾ ಬೇಕೆಂದು ಬಗೆದು !

ವ್ಯಕ್ತಿ:

ಮೂಢ ಜೈತನ್ಯವೇ ! ನೀನೆನಗೆ ಬೇಡ !
ಬಲ್ಲೆನೀ ಬಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕುವನ ವಾಡ !
ಗಾವಿಲರ ಗುರುವಾಗಿ ಮೆರೆಯುತಿಹೆ ನೀನು;
ನಿನಗೆ ಮತ್ತೆಲ್ಲಿ ಮನ್ನಣೆ ಸಿಕ್ಕದೇನು ?

ಶಕ್ತಿ:

ಸಿರಿಯೆಂದು ಧ್ಯಾನಿಪರು ಶ್ರೀಮಂತರಿಹರು;
ಸರಸತಿಯ ಕಾಂಬುವರು ಧೀಮಂತರಿಹರು.
ನಿನ್ನೆ ಸಾಕುವು ತಾನೆ ಅರಸಾಗಲಿಲ್ಲೆ ?

ಮೊನ್ನೆ ರಸಿಯದ ಝಾರ ತಾ ಜಾರಲಿಲ್ಲೆ ?
 ಇದು ಎಲ್ಲ ನಾನು ಹೂಡಿರುವಾಟವು;
 ಇದು ನನ್ನ ಮಂತ್ರ ಮಾಡಿದ ಮಾಟವು !
 ದೇಶದೇಶಗಳಿಗಿಹ ದಿಗ್ವಿಜಯ ನಾನು;
 ಶಾಷ್ಯಗಳಿಗಿಹ ಧೂಮಕೇತುವೇ ನಾನು;
 ಭಾಷೆಭಾಷೆಗಳಿಹ ಒಳಜಗಳ ನಾನು !
 ಪಿಂಡಾರಿಗಳು ಇತ್ತರೆನಗೆ ಮನ್ನಣೆಯ;
 ಆಂಗ್ಲೀಯರೀವರೀಗೆನಗೆ ಕಾಣಿಕೆಯ;
 ನಾನಿತ್ತೆ ರಸಿಯರಿಗೆ ಅವರ ಹೂಣಿಕೆಯ !
 ಜೀವಿಸಲು ನೀ ಬಾಗು; ನನ್ನೆದುರು ಬಾಗು !
 ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಹೋಗು; ಪ್ರಾಣವನು ನೀಗು !

ವ್ಯಕ್ತಿ:

ಆರು ನೀನೆಲೆ ಶಕ್ತಿ ! ಇಂತು ಬಲುಮೆಯನು
 ಮಾಡುತ್ತಿಹೆ ಪಡೆಯುವದಕೆನ್ನ ಒಲುಮೆಯನು ?
 ವ್ಯಕ್ತಿ ಸಮುದಾಯವೇ ರಾಜ್ಯ, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ;
 ಅಂದ ಮೇಲೆಂತು ಸರಿಯಿದು ನಿನ್ನ ವ್ಯಾಜ್ಯ ?
 ನಾವು ಮಾಡಿದುದನ್ನೆ ರಾಜ್ಯ ಮಾಡುವದು;
 ನಾವು ಹಾಡಿದುದನ್ನೆ ದೇಶ ಹಾಡುವದು;
 ದೇಶಕ್ಕೆ ಕೇಡಾದ ಅರಸನೀಡಾದ
 ಮರಣದೊಳಕ್ಕೆ ! ನಾವ್ ನಮಗೆ ಬೇಡಾದ
 ಮಾರ್ಗವನು ತಿಳಿದರೂ ಏಕೆ ತುಳಿಯುವೆವು ?
 ವ್ಯಕ್ತಿಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿದೆ; ಹೇಗೆ ಅಳಿಯುವೆವು ?

ಶಕ್ತಿ:

ಹಾಗಲ್ಲ ! ಕೆಚ್ಚಿದೆಯ ಕನ್ನಡಿಗ ವೀರ !
 ಅರಿತೆ ನಿಚ್ಚಳವಾಗಿ; ನೀನಹುದು ಧೀರ,
 ಆದರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಮಾನವನಿಗಿಹುದೆ ?
 ಈ ತರಹದಪರಿಮಿತ ಶಕ್ತಿ ಅವಗಿಹುದೆ ?

ನನ್ನ ಬಲೆಯಲಿ ಸಿಕ್ಕು ಬಿದ್ದ ಮಾನವನು
 ನಿರುಪಾಯನಾಗಿ ಬಳಲುವನು; ಸಾಯುವನು !
 ನಿತ್ಯವಿಹುದವಗೆ ಈ ಗೂಗೆಗಳ ಶಕುನ,
 ಹಲ್ಲಿಗಳ ಸ್ವರವು, ಕಾಗೆಗಳ ಅಪಶಕುನ,
 ಹುಚ್ಚು ಹಿಡಿಸುವ ಶಕ್ತಿ ಔಷಧದಲಿಹುದು;
 ನನ್ನ ಅದ್ಭುತ ಮಂತ್ರ ತಂತ್ರಗಳಲಿಹುದು,
 ನಾನು ಹೇಳಿದ ಹಾಗೆ ದೆವ್ವ ಕುಣಿಯುವದು;
 ನನ್ನೆದುರು ಪೈಶಾಚಗಣವು ಮಣಿಯುವದು.
 ಇವು ಎಲ್ಲಿ ಮಾನವಗೆ ರಿವು ಸೈನ್ಯವಲ್ಲೆ?
 ಸರಜನ್ಮವೆಂದಿಗೂ ನನ್ನ ಸೆರೆಯಲ್ಲೆ ?
 ಮಾರೆಮ್ಮ ತರುವ ತರತರದ ಬೇನೆಗಳು
 ನನ್ನವಿವೆ. ಮುಂದೆ ಬರಲಿರುವ ಸೇನೆಗಳು
 ನನ್ನವೇ ! ಮತ್ತೆನ್ನ ಮೋಡಿಯ ತುತೂರಿ
 ಘೋಷಿಸಲು ಆಗುವದು ಸರಜನ್ಮ ಸೂರಿ !
 ನನಗೆಲ್ಲ ತುತ್ತಾಗಿ, ಸಂಘಟನೆಯಾಗಿ.
 ಹೋಗುವದು ನಿಮ್ಮ ಜಗವೆಲ್ಲ ಬಯಲಾಗಿ !
 ಯಾವ ಕ್ಷಣದಲಿ ನಿನಗೆ ಸಾವೆಂಬುದರಿಯೆ;
 ಇಂತಿರ್ದು ನೀನು ಅರ್ಥಟಿಸುವದು ಸರಿಯೆ ?
 ನನ್ನ ವಾಣಿಯ ಎಣೆ ನುಡಿಯುತಿಹುದು;
 ಅದರಿಂದ ನಿನ್ನಾಟ ನಡೆಯುತಿಹುದು !
 ವಶವಾಗು ನನಗಿಂದು ಇದನೆಲ್ಲ ತಿಳಿದು;
 ಬಾರಯ್ಯ ! ನನ್ನೆಡೆಗೆ ಅಭಿಮಾನವಳಿದು.
 ಆ ಬಳಿಕ ನಿನಗೀವೆ ಸುಖವ ಸಂಪದವ,
 ತೊಳೆ ನನ್ನ ವಾದಗಳ ತ್ಯಜಿಸುತ್ತ ಮದವ !

ವ್ಯಕ್ತಿ:

ಹಾಗಲ್ಲ ಶಕ್ತಿಯೇ ! ಇನಿತು ತೊಂದರೆಯ
 ಸಹಿಸಿ ನುಸುಳಲು ಬೇಕೆ ಈ ನಿನ್ನ ಸೆರೆಯ ?

ಎಲ್ಲ ಅಣುಗಳ ಕೂಡ ಒಂದು ಅಣುವಾಗಿ
ನನ್ನ ಜೀವನವೆಲ್ಲ ನಿನ್ನ ಋಣವಾಗಿ
ನಾನಿರಲು ನಿನ್ನ ವಿಸಿರಿಯೇತಕಹುದು ?
ಕುರಿಯ ಜನ್ಮಕದೆಂತು ಬೇಸರಿಯೊಪುದು ?
ಘುಲಿದ ಸಂಪತ್ತಿಹುದು ಘನತರ ವಿಪತ್ತು
ನಾನಿರಲು ನಿನ್ನ ಕಟ್ಟಾಣತಿಗೆ ತುತ್ತು.

ಶಕ್ತಿ:

ತೀಯಿತೆನಗೇಲವೊ ! ನಿನ್ನ ಒಳಸಂಚು;
ಈ ಕಲ್ಪನೆಯು ಕ್ಷಣಿಕವಿಹ ಮಿಂಚಿನಂಚು !
ನನ್ನ ಸರಿಯದರು ದುರ್ಭಾಗ್ಯರಿರುತಿಹರು;
ನನ್ನ ಸರಿತವರೆಲ್ಲ ಸಿರಿವಂತರಿಹರು;
ನನ್ನ ಪಂಚಿಸುವವರು ಹಂಚಿ ಹೋಗುವರು !
ನಾನು ಕವಿಪುಂಗವನ ಕವಿವಂಧ ಪೋಡ;
ಈ ದುರಾಗ್ರಹವೆಂದಿಗೂ ನಿನಗೆ ಬೇಡ;
ನೀನಿನ್ನು ಅರಿತಿಲ್ಲವೆಲೇ ! ಇದರ ಪಾಡ !
ದಾರಿದ್ರ್ಯದುರಿಯಲ್ಲ ನಾನಿನ್ನ ಸುಡುವೆ.
ಘೋರ ಯಾತನೆಗಳೆಲಿ ನಿನ್ನ ಕೊಳೆಯಿಡುವೆ !
ಸರ್ವಧಾ ಬೇಡಯ್ಯ ! ನಂದೆನ ಪರೀಕ್ಷೆ;
ಸಾಕು ಮಾವಿನ್ನು, ಹಿಡಿ ಈ ನನ್ನ ದೀಕ್ಷೆ !

ವ್ಯಕ್ತಿ:

ಸಿರಿಯೇನು ಹಿರಿದಲ್ಲ ಹೋಗಲವೊ ! ಶಕ್ತಿ !
ಅರಿತೆನಿಡಿಯಾಗೆಂದು ನಿನ್ನೀ ಕುಯುಕ್ತಿ.
ಸಿರಿಯು ಇರಬಹುದು ಇಲ್ಲದೆಯೆ ಇರಬಹುದು;
ಸತ್ಯಜೀವನವೊಂದೆ ತಾ ನಿತ್ಯವಿಹುದು.
ಪೂಣೆಯೋಗದ ಗುರಿಯೆ ಸಿಜವಾದ ಗುರಿಯು;
ಆದಕೆ ಬೆಂಬಲವಾಗಿ ಇಹುದಿಹದ ಸಿರಿಯು.
ಸಿರಿಯ ಸೆರೆಯಾಕಾಗಿ ನಾನಿರಲು ಬಲ್ಲೆ,
ನಿನ್ನ ಸಂಪರ್ಕವಿಲ್ಲದೆ ಇರಲು ಬಲ್ಲೆ !

ಶಕ್ತಿ:

ಅಲ್ಲವೋ ! ಹವೆಯಂತೆ ನಾ ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ !
 ನನಗೆ ಶರಣಾಗದಿಹ ನರಸಂಧ ಪಾಪಿ !
 ನಿನಗಿನ್ನು ಈ ಜಗದ ಅನುಭವವ ಕೊಡುವೆ;
 ಭವ್ಯ ಭವಸಾಗರದಿ ಬಿಡುವೆ ! ನಿನ್ನೀಸು
 ತೋರಿಸುವೆನೆಲೆ ! ಖಂಡಖಂಡಗಳ ಜಿಲುವ,
 ಪ್ರಕೃತಿ ಸೌಂದರ್ಯವನು; ಪಡೆಯನ್ನ ಬಲವ !
 ಮುನ್ನೀರಿನಾಳವನು ನೀನು ಅರಿತಿಲ್ಲ
 ಭಿನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಗಳಲಿ ಇನ್ನು ಬೆರೆತಿಲ್ಲ.
 ನಿನಗೆ ಮೆರೆವಾಂಗ್ಗದೇಶದ ಜಿಲುವ ತೋರಿ
 ಅಲ್ಲಿ ಸಾರುವೆನಂತೆ ನಿನ್ನ ಜಯಭೇರಿ !
 ಆಂಗ್ಗ ನುಡಿಗಿರುವ ಮಾಂಗಲ್ಯವನು ನೋಡಿ
 ಬರುವಿಯಂತೆಲವೊ ! ಮಗು ! ನೀ ಕುಣಿದು ಹಾಡಿ !
 ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನ ಎಲ್ಲ ಮಿರುಗು ಬೆರಗು
 ನೋಡಿದೊಡೆ, ಕಾಣುವದು ತಾಯ ಸೆರಗು.
 ಈ ನಿನ್ನ ಕೂಪದಲಿ ಮೂರು ಚಿಕ್ಕೆಗಳು;
 ಮುಗಿಲ ಮೇಲೋರ್ವವೀ ತೆರದ ರೆಕ್ಕೆಗಳು !

ವ್ಯಕ್ತಿ:

ಬೇಡಯ್ಯ ! ನನಗಾಂಗ್ಗ ನಾಡಿನಾ ಹಾಡು !
 ಸಾಕಿಹುದು ನನಗೆ ಈ ನಮ್ಮ ತಾಯ್ನಾಡು.
 ಪ್ರಕೃತಿದೇವಿಯ ಜಿಲುವು ಎಲ್ಲಕಡೆಗೊಂದೆ;
 ಅದಕಂತೆ ನೀನಾದರೂ ಇಲ್ಲಿ ಬಂದೆ !
 ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅವಳ ವರಕುಸುಮಗಳ ಗಂಧ;
 ಎಲ್ಲಿಯೂ ಅವಳ ಆ ಗುಣ ರೂಪದಂದ !
 ನಾ ತಿರುಗಲಾರೆ ಮನೆ ಮನೆ ನಿನ್ನ ನರಸಿ,
 ಸಾಧಕನೆ ಇರಲು ಎಲ್ಲಿರಲೇನು ಹೇಳು ?
 ಬಾಧೆಯನು ತರಲಾರದವಗಾವ ಗೋಳು.

ಆಕಾಂಕ್ಷೆಗಳಿಗೇನು ಸೀಮೆಯಿದೆಯೆ ?
ಅವಕೆ ವಶವಾದವಗೆ ಶಾಂತಿಯಿದೆಯೆ ?

ಶಕ್ತಿ:

ನಕ್ಷತ್ರದಂತೆ ಹೊಳೆ ಹೊಳೆವಂಥ ಲಲನೆ,
ಅಕ್ಷಯ್ಯವಾಗಿರುವ ಮೃದುಹಾಸವದನೆ,
ಕಂಗೊಳಿವುದವಳಿಂದ ನಿನ್ನ ರಮನೆ !
ಶಾಂತಿಯಹುದವಳೋರ್ವಳೇ ನಿನ್ನ ಮನಕೆ;
ಕಾಂತಿಯಹುದವಳೋರ್ವಳೇ ಈ ನಿನ್ನ ಬನಕೆ;
ನಿನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಯೊರೆದ ನವ ಚೈತ್ರವನಕೆ !
ಆಗಸದ ಕುಂಕುಮರಿಣಿವಿರುವ ರವಿಯು,
ನಿಶೆಯ ನಿತಿಯಲಿ ನಿಂತು ನಟಿಸುತ್ತಿಹ ಕವಿಯು,
ಅವಳೆಂದಿಗೂ ನಿನ್ನ ಜೀವನದ ಸವಿಯು !
ನಿನ್ನಾತುಮಕೆ ಬುದ್ಧಿ ಮನಪ್ರಾಣಗಳಿಗೆ
ಬಂದ ವೇದನೆಯುಸಿರು ನಿನ್ನ ಅರಗಳಿಗೆ !

ವ್ಯಕ್ತಿ:

ಬೇಡ ! ನಿನ್ನುಸಿರಿನಗೆ ಸಾವೆಲ್ಲವೊ ! ಕೇಳು,
ಇಂಥ ಹಂಬಲವೆಲ್ಲ ನನಗೆ ಬರಿಗೋಳು.
ತಾಯ್ ತಂದೆಗಳ ತೊರೆದು ಅವರೊಲವ ತ್ಯಜಿಸಿ
ಹೊಸದಾಗಿ ಒಂದು ಹೊಸ ಸೃಷ್ಟಿಯನೆ ಸೃಜಿಸಿ
ಅವಳನ್ನು ಅದರೊಡತಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ
ಇರಲಾರೆ ನಿಂತಕಟ ! ನಾ ಕಾಡಿ ಬೇಡಿ !
ದೇವ ತಾನಾಗಿತ್ತ ಕುಲತೀರ್ತೋತ್ತಮೆಯು
ಆಗಲಾರಳೆ ನನ್ನ ಐಸಿರಿಯ ರಮೆಯು ?
ನೀನು ರತುನವನಿತ್ತರೂ ಕರುಣಿಸೆನಗೆ
ಅದಕೆ ಸರಿಯಾದುಂಗುರವು ದೊರೆಯದೆನಗೆ.
ನಿನಗೆ ಶರಣೆಂದು ಇಹಸಿರಿಯನ್ನು ತಂದು
ಕಳೆದುಕೊಳ್ಳಲಾರೆನೆಲೆ ! ಒಳತಿರುಳನಿಂದು !

ನನ್ನ ತೃಪ್ತಿಗನುಸರಿಸಿ ನನಗೀವನವನು;
ಉಲ್ಲಂಘಿಸುವದೆಂತು ದೇವನಾಜ್ಞೆಯನು ?

ಶಕ್ತಿ:

ದೇವನೆಲ್ಲಿಯ ದೇವನೆಲೆ ಮೂಢ ಕೇಳು !
ಉಂಧ ನಂಬುಗೆಯಿಂದ ನಿಮ್ಮ ಮನೆ ಹಾಳು.
ನಿನ್ನ ಭಾಗ್ಯವು ನಿನ್ನ ಕೈಯಲಿರುತ್ತಿಹುದು.
ನೀನು ಮಾಡಿದುದನ್ನೆ ವಿಧಿಯು ಮಾಡುವದು.
ಸಮರದಲಿ ಕಾಲ್ತೆಗೆಯಬೇಡೆಲ್ಲವೊ ! ಚೆನ್ನ !
ನಿನ್ನ ಕವಚವೆ ನಾನು; ಬಡೆ ನಿನ್ನ ಬೆನ್ನ !
ಮುಂದರಿವುದಕೆ ನಿನಗೆ ಕನಸುಗಳನೀವೆ,
ಸುರರ ಶಿರದಲಿ ಮೆರೆಯಲಿಚ್ಛಿಸುವ ಹೂವೆ !
ನಿಶೆಯೆ ರಿಕ್ಕೆಗಳಾಗಿ ದಿಶೆಗಳಕ್ಕರಿಯಾಗಿ
ಹಗಲೆ ಹೃದಯದಿ ಬೆಳಗುತ್ತಿಹ ಕರುಣೆಯಾಗಿ
ಸಾಗುವಂತಹ ಜೀವಿಗಳ ದಿವ್ಯದೇಶ
ಮಾನವನ ಪ್ರೇರಣೆಯ ವಿಮಲತೆಯ ಕೋಶ !
ಆ ನಾಡಿನಲಿ ನಿನ್ನ ಕರೆದೊಯ್ಯು ಬಿಡುವೆ;
ಅದರ ಮುಗಿಲಲಿ ತೇಲ್ವ ಕನಸುಗಳ ಕೊಡುವೆ !
ಕಿನ್ನರರ ರಂಭಿಯರ ಕಿನ್ನರಿಯರ,
ಕಿನ್ನರಿಯ ಸುಡಿಸುತ್ತಿಹ ಸುಂದರಿಯರ,
ಚದುರೆಯರು ಕೊಟ್ಟ ಮದಿರೆಯ ಕುಡಿದು ಕುಣಿದು
ಕನಸುಗುದುರೆಗಳನ್ನು ಓಡಿಸುತ್ತ ದಣಿದು
ಲೀಲಾವಿಲೋಲರಿಹ ಎಳೆಯ ಬಾಲಕರ,
ಕೋಲುನವಿಲಾಟಗಳಲಿಹ ಬಾಲಕಿಯರ,
ಕುಂದದಲೆ ಕಂದದಲೆ ಮೆರೆವ ಕುಸುಮಗಳ,
ಸಂದದಲೆ ಬೆಳಗುತ್ತಿಹ ಅಂದ ಜ್ಯೋತಿಗಳ
ನಾಡಿಗರಸಾಗಿ ಮಾಡುವೆ ನಿನ್ನ ಚೆನ್ನ !
ನಿನ್ನ ಕವಚವೆ ನಾನು; ಬಡೆ ನಿನ್ನ ಬೆನ್ನ !

ವ್ಯಕ್ತಿ:

ಸಾಕೆನಗೆ ಈ ನಿನ್ನ ಬಣರಗಳೆ ಶಕ್ತಿ !
 ಅರಿತೆನಿಡಿಯಾಗಂದು ನಿನ್ನೀ ಕುಯುಕ್ತಿ !
 ಕನಸುಗಳ ಸಿರಿಯರಸ ನಾನು, ನೀನಲ್ಲ;
 ನನ್ನಾಸೆಗಳನೆಲ್ಲ ದೇವ ತಾ ಬಲ್ಲ !
 ಹಂಬಲಿಸಿ ಕನಸುಗಳ ಜೀವನಕೆ ಸೋತು
 ನಿನ್ನ ಹಿಂಬಾಲಿಸಲು ನೀನೊರೆವ ಮಾತು
 ಸಲ್ಲದದು ! ಈ ಸಾವ ನೋವನ್ನ ಸಹಿಸಿ
 ಕೊಲ್ಲುತಿಹ ಆಶೆಗಳನೆಲ್ಲ ಸಲೆ ದಹಿಸಿ
 ನಾನು ಜೀವಿಸಲು ಕೊಡುವವನಿರುವ ದೇವ !
 ಅವನಿತ್ತ ಒಂದು ಕನಸಿನ ದಿವ್ಯಭಾವ
 ನೀನೀವ ಕನಸುಗಳನೆಲ್ಲ ಮೀರಿದುದು.
 ಏಕಾಂಗಿಯಾಗಿ ಸತ್ಯವನು ಸಾರಿದುದು.
 ತಾಳ್ಮೆಯಂತಹ ಶಕ್ತಿ ಇನ್ನಾವುದಿಲ್ಲ,
 ನಿಜವಸರಿತೆನು ಅಲಿಸೆನು ನಿನ್ನ ಸೆಲ್ಲ !
 ನಾನೆತ್ತಿ ಹಿಡಿಯೆ ಈ ರತ್ನವಿಹ ಕಡೆಯು
 ಆಗುವದು ವಿಶ್ವ ವಿಶ್ವಕ್ಕೆಲ್ಲ ಕೊಡೆಯು !
 ನನ್ನಾತ್ಮದುನ್ನತಿಯು ನನ್ನದಿಹುದು;
 ಕೇಳಿನ್ನು ಶಕ್ತಿ ! ನೀ ಸಾಗಬಹುದು !

× × × ×
 ಕೋಪಗೊಂಡಾ ಶಕ್ತಿ ಅಣಕಿಸುವ ನಗೆಯ
 ನಕ್ಕು ನಿಂತಿತು. ಇದನು ನನ್ನ ಕಡು ಹಗೆಯ
 ಮಾಟದೆನು ಎಂದು ನಾ ಕಳವಳಿಸುವಲ್ಲಿ
 ರೂಪಗೊಂಡಾ ಶಕ್ತಿ ನಿಜರೂಪ ಚೆಲ್ಲ
 ಮಂಜಿನಂತೆಲ್ಲ ದಿಶೆಗಳನು ವ್ಯಾಪಿಸಿತು.
 ಉಷೆಯ ಚಿನ್ನವ ಮುತ್ತಿ ಮತ್ತೆ ಕೋಪಿಸಿತು !
 ದುಗುಡದಲಿ ನಡೆದೆ ನಾನೆನ್ನ ಮನೆಗೆ,
 ಅಕಟ ! ಚಿಂತೆಯು ತಪ್ಪಲಿಲ್ಲ ಕೊನೆಗೆ !

ಭಾಗ ೨

ವ್ಯಕ್ತಿ

ಇಹಲೋಕ ಯುವತಿ; ನನಗಿಹ ಪ್ರಾಣ!
 ಅಚ್ಚ ರಿಯಿದಲೆ ! ಅವಳ ರೂಪ ನಿರ್ಮಾಣ
 ಯಾವ ದೇವನ ಕೃತಿಯೊ ಆ ದೇವನಹುದು
 ಸತ್ಯ ! ನಿತ್ಯವು ನಾನವಗೆ ನಮಿಸಬಹುದು.
 ಅವನಿತ್ತ ಹೂವ ಪರಿಮಳದಂತೆ ಅವನಿತ್ತ
 ಒಂದು ಕನಸಿನ ದಿವ್ಯಭಾವದಂತವನಿತ್ತ
 ಚಿನ್ಮಯಾನಂದಂತೆಯೆ ಇದ್ದಳವಳು.
 ನಿತ್ಯವೂ ಆ ಲಲನೆ ಹೊಳೆಹೊಳೆಯುತ್ತಿಹಳು !
 ಇಂಥ ಲಲನೆಯ ಕೂಡ ಕೆಳೆವಾತನಾಡಿ
 ನಕ್ಕು ನಿಲಲವಳೆನ್ನ ಸಂತಸದಿ ನೋಡಿ
 ನಗುತ ಕೆಲೆಯುತ ಬಂದಳೆನ್ನ ಮನೆಗೆ;
 ನೆಲೆಯಿಲ್ಲದಾನಂದವಾಯಿತೆನಗೆ !
 ಸಾವಿಗಿಹ ಮೇವೆಂದು ಜೀವರಂಗದಿ ಬಂದು
 ಸಹಿಸಲಾರದ ನೋವುಗಳ ಸಹಿಸಿ ಬಲು ನೊಂದು
 ಬಲ್ಲಿನೆಂದಳುತಳುತ ನರಜನ್ಮವೆತ್ತಿ
 ಮೂರು ಮೂವತ್ತು ಕೋಟಿಯ ತೆರಿಗೆ ತೆತ್ತಿ
 ಆಕ್ರೋಶಿಸುತ್ತಿರುವ ಮಾನವನ ಕೋಟಿ,—
 ಎಂತು ಬರುವದು ಇದರ ಉದ್ದಳತೆ ದಾಟಿ
 ಈ ಹೊನ್ನ ಹುಳಕೆ ಆ ಚಿನ್ಮಯ ಜೆಲುವು ?
 ಈ ದ್ವೇಷದೂಷಣೆಗೆ ಆ ಕೃಷ್ಣನೊಲವು ?

ಇಂಥ ಸೊಬಗನು ತಳೆದ ಸುಂದರಿಯರಿಂದಲ್ತೆ?
ಇಂಥ ಸುಕುಮಾರಿಯರ ನಿಜ ಪ್ರೇಮದಿಂದಲ್ತೆ?

ಹೀಗಿರಲು ನನ್ನ ಸ್ವರ್ಗದ ಸಿರಿಯ ಹೊಕ್ಕು
ಅಕಟ! ಬಂದಿತು ಶಕ್ತಿ! ಗಹಗಹಿಸಿ ನಕ್ಕು:
“ಎಲೆನೂಢ! ತಿಳಿಯದಲೆ ನೀನೊಸೆದೆಯಿಂದು!
ಕಣ್ಣೆರೆದು ಕುಳಿತೆ ಸಿಗಲೆಂದು ಪೂರ್ಣೇಂದು!
ಇಂಥ ಚಾರುವಿಚಾರಿಗಳೇನಕರಿಹರು;
ನಿನ್ನಂತೆಯೇ ಅವರು ಕ್ಲೇಶಪಡುತಿಹರು.
ನನಗೆ ಶರಣಾದವರ ಸಾಲ್ಗೆ ಶರಣೆಂದು
ನಿಂದುದರ ಪ್ರತಿಫಲವ ನೀ ಭೋಗಿಸಿಂದು!”
ಹೀಗೆಂದು ಒಂದು ವಿಷವಾಕ್ಯವನು ನುಡಿದು
ಹೋಯಿತೆನ್ನಯ ಪ್ರೇಮದಂಕುರವ ಕಡಿದು.
ಆ ಲಲನೆ ಯಿರುತಿಹಳು; ಇಹುದವಳ ರೂಪ;
ಆದರೀಗವಳನ್ನು ನೋಡುವದು ಪಾಪ!
ಒಮ್ಮೆ ಬಯಕೆಯು ಮನವ ಮಾರಿ ನೋಡಿದರೂ
ಅವಳ ದೈವಿಕ ರೂಪವಳಿಸಿ ಹೋಗಿಹುದು!

ಭಾಗ ೩

ವ್ಯಕ್ತಿ:

ನನಗೆ ಪ್ರಿಯತಮವಾದ ವಸ್ತುಗಳ ತೆಗೆದು
ಮಾಣಿಕ್ಯವನು ಕೋತಿಗೊಗೆವಂತೆ ಒಗೆದು
ನನ್ನ ಸುಖವನ್ನೆಲ್ಲ ವಾಯುವಿಗೆ ತೂರಿ
ಸನ್ನಂತರಂಗವನು ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ತೋರಿ
ನಿಂತಿರುವೆ! ಐತೆದಿಶೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿನ್ನ ಯಾನ!
ಮಾನವನು ನಿನ್ನ ದಧಿಯಲ್ಲಿರುವ ಮೀನ!
ಎಲೆ ಶಕ್ತಿ ! ನಿನಗೆ ಭಾಗ್ಯವನಿತ್ತರಾರು ?
ರಾಜ್ಯಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿದರಾರು ?

ಶಕ್ತಿ:

ನಾಸರಿಯೆ; ಈ ಗೂಢವೆಲ್ಲ ನನಗರಿದು.
ಅದರ ಮರ್ಮವನೊಂದೆ ಮಾತ್ರ ನಾ ಮರೆದು
ಇರುವೆ ಮದ್ದಾನೆ, ಇಂದ್ರನ ಲೋಕದಾನೆ !
ನನ್ನನ್ನು ಪ್ರಶ್ನಿಸುವರಾರಿಹರು ತಾನೆ ?
ನಾನು ಕಾಲೆತ್ತಿದೊಡೆ ಪದುಮಗಳು ಉಡುಗಿ,
ನಾನು ಕಣ್ಣೆತ್ತಿದೊಡೆ ತಾರೆಗಳು ನಡುಗಿ
ಜಲದಲ್ಲಿ ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಅಡಗುವವು '
ಕರುಣೆ ತೋರೆಂದೆನಗೆ ಮೊರೆಯನಿಡುತಿಹವು.
ನನ್ನೆದುರು ಮೈಮಣಿಯದಂಧವನು ನೀನು
ಈ ನನ್ನ ಹಿರಿಯತನವನು ಮರೆತೆಯೇನು ?

ಅಲ್ಲವೋ ! ನೀನು ಮದ್ದಾನೆ; ಇದು ಸರಿಯೆ
 ಆದರದಕೋವ- ಮಾವುತನಿರುವದರಿಯೆ !
 ಅವನ ಅಂಕುಶಕೆ ನೀ ಗೆಯ್ವ ಚೇತ್ಕಾರ
 ಅವನ ದರ್ಶನದಿ ನಿನಗಾಗುವ ವಿಕಾರ
 ನೀನು ತುಳಿಯುತ ಬಂದ ಯಾವ ಪದುಮಗಳೂ
 ಅನುಭವಿಸವೆಂದಿಗೂ, ಯಾವ ಕುಸುಮಗಳು !
 ನಿನಗೆ ಈ ಅಮಿತಶಕ್ತಿಯನಿತ್ತು ದೇವ
 ನಮ್ಮೆಲ್ಲರಿಗೆ ಜನ್ಮಗಳನಿತ್ತು ಕಾವ !
 ನಮ್ಮ ದೂರನು ಕೇಳಿ ಈ ನಮ್ಮ ಜನಕ
 ನಿನ್ನ ದಂಡಿಸಲಿಲ್ಲ ತಾ ಬರುವತನಕ
 ಎಲೆ ಶಕ್ತಿ ನಿನಗೆ ಚಲ್ಲಾಟ ! ಕುಣಿದಾಡು;
 ನಿನಗೆ ಮನಬಂದಂತೆಯೇ ರಾಜ್ಯಮಾಡು !
 ಆದರೀ ನಿನ್ನ ಒಣ ಒಯ್ಯಾರದೊನವು
 ಅಳಿಸದಿರಲೆಂದಿಗೂ ನಾ ಕೊಡುವ ನೆನವು.
 ಮರೆಯದಿರು ನಾನೊರೆಯಲಿರುವೊಂದು ಮಾತು;
 ಅದು ನಾಳೆ ನಿನ್ನ ರಾಜ್ಯದ ಧೂಮಕೇತು
 ನಿರಪರಾಧಿಗಳನ್ನು ನಿಸತ್ತಪ್ಪರಾಗಿ
 ಮಾಡಿಟ್ಟ ಈ ನಿನ್ನ ಶವವನ್ನು, ಕಾಗಿ
 ಮುಟ್ಟದೆ ! ಧಾರಣಿಯೊಳಿಲ್ಲ ನೀ ಹೋಗಿ
 ಮುಗ್ಧ ಮನುಜರ ದಗ್ಧರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ
 ನೀತಿವಂತರನೆಲ್ಲ ಮಿತಿಮೀರಿ ಕಾಡಿ
 ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ನಿನ್ನ ಒಡೆತನ ಒಡಕುತನವು !
 ನಿನ್ನ ಪೌರುಷ ಬರಿಯ ಬಾಯ್ಬಡಕತನವು !
 ಪೃಥಿವಿಯಲಿ ಪ್ರತಿ ಜೀವ, ಪ್ರತಿ ಪ್ರಾಣದಲ್ಲಿ
 ದೊರಕಬಹುದೆ ! ನಿನಗೆ ದೇವಾಂಶವಲ್ಲ.
 ಇಂಥದೊಂದಿಡಿಯ ಸಮುದಾಯವನೆ ಸುಟ್ಟು

ಆಳಲೆಳಿಸಿದ ನಿನ್ನ ವಾತಕಿಯ ಹುಟ್ಟು
 ದೇವದೇವಗೆ ತಿಳಿಯದಂತಿರುವ ಗುಟ್ಟು!
 ಎಲೆ ಶಕ್ತಿ ! ಆಳಿನ್ನು, ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾಳು;
 ದೂರಿಲ್ಲ ಆಗುವದು ನಿನ್ನ ಮನೆ ಹಾಳು !

x

x

x

x

ಈ ನನ್ನ ನುಡಿ ಕೇಳಿ ಯಾವ ಭಾಷೆಯನು
 ಮಾತನಾಡುವನಿವನ ರೂಪರೇಷೆಯನು
 ನೋಡಿಕೊಳಿರೆಂದು ತನ್ನಾಳುಗಳಿಗುಸುರಿ
 ಮುಂದೆ ಹೋಯಿತು ಶಕ್ತಿ ಕಂಗಳನು ಕೆದರಿ !
 ಮಿತ್ತಿಯಿದೆಯೆ ಬಲಿತವರ ಕುಡುಕತನಕೆ ?
 ಕೊನೆಯಿದೆಯೆ ನುರಿತವರ ಕೆಡಕುತನಕೆ ?

ಕಲೋಪಾಸಕ

**"Imagination is the body of *Thought*
Be it for thee to find its harness out."**

ಕಲೋಪಾಸಕ

(ನೊದಲು ಮಾತು)

ಕಲೋಪಾಸಕನ ಜೀವಿತದ ಇತ್ಯರ್ಥವೇನೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ನನ್ನನ್ನು ಅನೇಕ ವರ್ಷಗಳಿಂದ ಕೆಣಕುತ್ತಿತ್ತು. ಅವನ ಆಂತರಿಕ ಜೀವನದ ಪ್ರಗತಿಯು ಕಲಾಸೇವೆಯಿಂದ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗಾಗಬಹುದು? ಅಲ್ಲದೆ ಅಸಂಖ್ಯಾತ ಕವಿಗಳು ಕೃತಿಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವಾಗ ಹೊಸ ಕವಿಯು ಬರೆಯುವ ಅಗತ್ಯವೆಲ್ಲಿದೆ? ಇವೆರಡು ನನ್ನ ಜೀವಿತದ ಕೂಟಪ್ರಶ್ನೆಗಳಾಗಿದ್ದವು.

೧೯೩೨ ನೆ ಇಸ್ವಿಯ ಡಿಸೆಂಬರ್ ೨೭ನೆಯ ತಾರೀಖಿನ ಸಮಾಚಾರದ ನನಗೊಂದು ಕನಸು ಬಿದ್ದಿತು. ಆ ಕನಸಿನ ದ್ವಾರವಾಗಿ ಒಂದು ಶ್ರುತಿಯು ಬಂದು ಮುಟ್ಟಿತು !

“Imagination is the body of *Thought*;

Be it for thee to find its harness out.”

ಈ ಶ್ರುತಿಯಿಂದ ದೊರೆತ ಆನಂದದಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಕೂಟಪ್ರಶ್ನೆಗಳೆರಡೂ ಮುಳುಗಿ ಹೋದವು.

“ಅದ್ಯ ಭಾವನೆಯ ವಾಹನವೇ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿ; ಈ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿಯೆಂಬ ಕುದುರೆಯನ್ನೇರಲೆಂದು ಪಲ್ಲಣವನ್ನು - ಶಬ್ದಸಾಮಗ್ರಿಯನ್ನು - ದೊರಕಿಸು” ಎಂದು ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ಒಬ್ಬ ಆಂಗ್ಲ ಭಾಷಾವಿಶಾರದರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಇದರರ್ಥವನ್ನು ಮಾಡಲು, ಕಲಾಸೇವೆಯು ಆನಂದವೂ ದೈವವೂ ಕೂಡಿಯೇ ಇರಬಹುದೆಂಬ ಶೃದ್ಧಿಯು ನನ್ನಲ್ಲಿ ಉತ್ಪನ್ನವಾಯಿತು. ಆದರೆ ಕವಿತೆಯನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ನನ್ನನ್ನು ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಹಿಡಿದ

ಅರ್ಥವು ಇನ್ನೊಂದು: “ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿಯು **ಆದ್ಯಭಾವನೆಯ** ಶರೀರವು ಮಾತ್ರ. ಲ ಆದ್ಯಭಾವನೆಯೊಡನೆ ನಿನಗೆ ಬೆರೆಯಲು ಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ಆ ಭಾವನೆಗೆ ಪಲ್ಲಣಮತಿದ್ದ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿಯೆಂಬ ಶರೀರವನ್ನು ನೀನು ಬದಿಗೆ ಸರಿಸು.” ಕಲ್ಪನೆಯ ಕಾಮನ ಬಿಲ್ಲು ಸವೆದಾಗ ಮಾತ್ರ ಸತ್ಯಪ್ರಕಾಶವು ದೊರೆತೀತು; ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಸವೆಸುವದೆಂದರೆ ಅದನ್ನು ಕಲೋಪಾಸನೆಯಲ್ಲಿ ಯೋಜಿಸಲೇಬೇಕು. ಹೀಗಾಗಿ ಕಲೋಪಾಸಕನ ಜೀವನಕ್ಕೂ ಆಂತರಿಕ ಪ್ರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ಥಾನವಿದೆ. ಮಾನವನು ಅನುಭಾವಿಯಾಗುವದಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲು ಕಲೋಪಾಸಕನ ಸ್ಥಿತಿಯೊಳಗಿಂದ ಹಾಯ್ದು ಹೋಗಬೇಕೆಂಬ ಭಾವನೆಯು ನನಗೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ತಂದಿತು.

ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಕಾಮ್ಯರೂಪವಾಗಿ ಹೊರಹೊಮ್ಮಿಸದೆ ಮನಸ್ಸು ಶಾಂತ ವಾಗುವ ಲಕ್ಷಣವು ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಮೂರು ನಾಲ್ಕು ದಿವಸ ಗಳಲ್ಲಿಯೇ ‘**ಕಲೋಪಾಸಕ**’ವನ್ನು ಬರೆದು ಮುಗಿಸಿದೆನು. ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಕಥೆಯು ನಾನು ಕಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲ; ನಾನು ಅಸಹಾಯನಾಗಿ ಬರೆಯುತ್ತ ಹೋದ ಹಾಗೆ ತಾನಾಗಿಯೇ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡದ್ದು. ನನಗೆ ಬಂದ ಹೊಸ ಅನಿಸಿಕೆ- ತಿಳುವಳಿಕೆಗಳ ವ್ಯಾಪ್ತಿಯ ನಿರೂಪಣೆಯು ಸಮಾಪ್ತವಾಗುವ ತನಕ ತಾನಾಗಿಯೇ ಬೆಳೆದು ಬಂದಿತು. ಕವಿತೆಯನ್ನು ಬರೆದ ಮೇಲೆ ಇಲ್ಲಿ ಕಲೋಪಾಸಕನ ನಾಲ್ಕು ಸ್ಥಿತಿಗಳು ವರ್ಣಿತವಾಗಿವೆಯೆಂದು ನನಗೆ ಹೊಳೆದಿತು.

(೧) ಕಲೋಪಾಸಕನಾಗದೆ ಅವನ ವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸ ಬೇಕೆಂಬ ಹವಣಿಕೆ.

(೨) ನಿಜವಾದ ಕಲೋಪಾಸನೆ. (೩) ಮುಂದಿನ ಮಾರ್ಗದ ಶೋಧನೆ.

(೪) ಕಲೋಪಾಸಕನು ಅನುಭಾವಿಯಾಗುವದು.

ಕಲೋಪಾಸಕನು ಮೂರನೆಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಅವನು ಮಾಡುವ ಸಂಚಾರವನ್ನು ವರ್ಣಿಸುವಲ್ಲಿ ನನಗೆ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಶೆಲ್ಲಿ ಕವಿಯ ‘ಎಶ್ವಾಸ್ವರ್’ ಎಂಬ ಕವನದ ನೆನಪಾಯಿತು. ಈ ನೆನಪಿನ ಪರಿಣಾಮವು

నన్న కవితేయ ముందిన భాగద రజనేయ మేలే ఎష్టర మట్టిగా యితో నాను హేళలారే. శీల్య నాయకనూ కలీపాసకనంతే దేశాటనవన్న బిళిసువను. ఒందు నదియ దండేయ మేలే మలగి దాగ అవనిగూ దివ్యానుభవవు బరువదు. కాశ్మీరద అడవియల్లి ఒందు నదియ దండేయ హత్తిర అవనూ తిరి హోగువను. తిరుగు వాగ తన్న ధ్యేయదోడనే ఐక్యవాగువేనేంబ సంతోషవు అవనల్లియూ కండు బరువదు. ఆదరూ నన్నన్న ప్రిరిసిద తత్వద హాగు అదన్న ఒళగొండ కథీయ హోళహే బేరేయేందు ఓదుగరిగి హోళీయదిరలారదు. రజనాక్రమవు సహ మూలతః భిన్నవాగిదే; తిరి హోద కలీపాసకన జీవవే ఈ కవితేయన్న హేళుత్తలిదే.

నాను హేళ బయసిద మాతుగళగి శీలియు అష్టోందు ఒగ్గి బరలిల్ల. మూరు నాల్కు దినగళ భరదల్లి భావవు తనగి గొత్తి ద్దష్ట శబ్దగళన్న తూరికొండితు. శీలియల్లి కాణబకుదాద ఎల్ల వ్యేషమ్యగళగి నానీ హోణిగారను.

పుణే
౧౦-౧౧-౨౪ }

వినాయక

ಕಲೋವಾಸಕ

(ಒಂದು ಕಬ್ಬಿಗರ ಕೈಪಿಡಿ)

ಕೇಳಿರೈ ನನ್ನ ಬಾಳ್ವಿಕೆಯ ಐತಿಹ್ಯವನು !
ನಿಮಗೆಲ್ಲ ತಿಳಿ ಹೇಳಿ ಬಳಲುತ್ತಿಹ ಮಾನವ್ಯ-
ಕರಿದಾದ ದಾರಿಯೊಂದಿರುವ ಗೂಢವ ತಿಳಿಸಿ
ನಿಮ್ಮ ಯಮಯಾತ್ರನೆಯ ಕಳೆಯಬೇಕೆಂದಿರುವೆ.
ನಾನಿಂದು ಮುಕ್ತಜೀವಿಯೆ ಆಹುದು. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ-
ವಿತ್ತ ಮಾಧುರ್ಯವನು ಸವಿಯುತ್ತ ದೇಹವನು
ಪುಡಿಗೊಳಿಸಿದದಟನಿಹೆ. ಮನವನ್ನು, ಬುದ್ಧಿಯನು,
ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿರ್ಕೆಯನು ಕಳೆದುಕೊಂಡಿರುವೆನಗೆ
ಮೇರೆಯಿಲ್ಲದ ಬಾಳ ಹೊನ್ನ ಕಣಿ ಲಭಿಸಿದುದು.
ಮುನ್ನೊಂದು ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಮಿಸುಗುತ್ತಿಹ ಮಿಣುಕುಗಳು,-
ಈಗ ತಾರೆಗಳಾಚೆ ನೆಲೆಸಿರುವ ರಾಜ್ಯದಲಿ
ನಲಿಯುವೆನು; ಪದ್ಮಾದಿಗೋಲಗಳನೊಳಕೊಂಡ
ಸ್ಥಾನಬ್ರಹ್ಮದ ಸುರಭಿವಾತದೊಳು ಉಸಿರಿದುವೆ !
ಮುನ್ನೊಮ್ಮೆ ಬಿಕ್ಕಸವು ಮಿಗುವ, ಕರ್ಕಶವಿರುವ
ಜೀರುದನಿಯಲಿ ಸುಡಿವ ಪರಿಪಾಠವನು ಮರೆತು
ಇಂದು ನುಣ್ಣಿನಿಯಾಗಿ ತಿರುಗುವೆನು. ಒಳ್ಳುಡಿಯ
ಸಾರವನು ಪಡಿನುಡಿಯುತಿಹರೆಲ್ಲ ಮಾರುತರು
ಮತ್ತಾ ವಿಹಂಗಮಗಳು !

ಆಯಸವದಿನಿತಿಲ್ಲ; ಕೋಟಲೆಯ ಕುರುಹಿಲ್ಲ;
 ಧರಣಿಯೊಳು ಹಬ್ಬುಗೆಯ ಹೊಂದಿರುವ ಹೊಯ್ಯಾಲಿ-
 ತನದ ಸೋಂಕಿಸಿತಿಲ್ಲ; ಕೊರಗಿಲ್ಲ; ಮರವಿಲ್ಲ.
 ಗಿರಿನಿರ್ಘರದ ತೆರದಿ ಸ್ವಚ್ಛಂದವಿರುತ್ತಿಹೆನು !
 ಏಳು ಸುತ್ತಿನ ಕೋಟಿ ಹಬ್ಬಾಗಲವ ತೆರೆದು
 ಬರವಾಡಿಕೊಂಡಿಹುದು; ಕೊರತೆಯಾವುದಕ್ಕಿಲ್ಲ.
 ಆನಂದದಲಿ ಬಯಕೆ ಸುಳಿವುದುಂಟೆ ?

ನಾನಾರು ತೀಯಬೇಕೆಂದು ಕಾತರರಾಗಿ
 ದುಡುಕಬರಿ ನೀವೆಲ್ಲ. ಹಿಂದೆ ರಾಮನು ಕೂರ್ತು
 ಪೃಥ್ವಿಯೊಂದೊಂದು ಹೂವಿನೊಳು ದೇಂಟಿನೊಳು
 ಕಂಪಂತೆ ಭ್ರಾಂತರಾಗಿರುತ್ತ ಮೋಹಿಸಬಹುದು.
 ನಾನು ಪಕಳೆಯ ದ್ವುತಿಯು, ಮೊಸ ಕಾಲಕಿಹ ಬಸಗೆ,
 ಪ್ರಾಚೀನವೆಂಬ ಪ್ರಾಚೀ ಸುಂದರಿಯ ನಗೆಯು !
 ನನಗಿರುವ ಮರ್ತ್ಯರೂಪವನಳಿಸಿ ರೂಪರಾ-
 ಲಿಯನು ತಳೆದಿಹೆನಿಂದು. ಇಂತೀ ಪವಾಡವನು
 ಎಸಗಿದಸುಕ್ರಮಗಳನು ನೆನೆಯುತ್ತಿಹೆನು.
 ನಿಮ್ಮಂತೆ ಮಾಸಿಸನು ನಾನಾಗಿ ಜನಿಸಿದೆನು.
 ನಿಮ್ಮಂಥ ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳೆನ್ನ ಸಲುವಿದರು.
 ನಿಮ್ಮಂತೆ ಅಕ್ಕ-ತಂಗಿಯರೊಲವ ಬಯಸಿದೆನು.
 ನಿಮ್ಮಂತೆ ಪಕ್ಕವಿಲ್ಲದ ಹಕ್ಕಿ,-ಹಾರಿದೆನು.
 ಶೈಲವದ ಸ್ವರ್ಣಸ್ವಪ್ನದಿ ಮುಳುಗು ಹಾಕಿದೆನು.
 ತಾರುಣ್ಯದಂತರಿಕ್ಕದ ಮೊಗವ ತೋರಿದೆನು.
 ಅಳವಿಲ್ಲದಿಹ ಪ್ರತಿಭೆ, ಪ್ರಖರವಾಗಿಹ ತೇಜ
 ಮಿಡಿಯಾಗಿ ಸನ್ನೆದೆಯೊಳಂಕುರಿಸಿದವು. ಗಗನ-
 ಸಂಚಾರಿಯಾದೆನ್ನ ಭಾವಗಳು ದಿಕ್ಕುಗಳ
 ಪಕ್ಕದಲಿ ಬೇರ್ವಿಟ್ಟು ಮರವಾಗಿ ತೋರಿದವು.
 ಕವಿಗಳಿಗೆ ಕವಿಯಾಗಿ ಕವಿಶ್ರೇಷ್ಠರೆಂಬಾರು

ಸೇನಬುವರನು ಸಲಹೆ ನನ್ನ ಹಿರಿಗವಿತೆಗಳ
 ಪೇರೋಲೆಯನು ಬರೆಯಿಸುವ ಬಯಕೆ ಮಿಗಲಾಯ್ತು
 ಪಕ್ಷಿಸಂಕುಲದಂತೆ ಕವಿಯ ನಡೆ-ನುಡಿಯೆಂದು
 ಸರಸರನೆ ಮರಮರಗಳನ್ನೇರಿ ಕುಣಿಕುಣಿದು
 ಕುಕ್ಕಿಲಿದೆನು. ನವಯುಗದಿ ಕವಿಯು ಮುನಿಯಹುದೆಂದು
 ಛೇದಬಿಜಿಗಳ ಬಿಟ್ಟು ಕಾಡುಗಳ ಸುತ್ತರಿದು
 ಪಟ್ಟಣದಿ ಮದುವಣಿಗನಂತೊಮ್ಮೆ ಮುಂಬರಿದು
 ದಿಕ್ಕೆಟ್ಟು ದಿಗ್ಭ್ರಮಿಸಿ ಮುಂದುಗಾಣದೆ ಕಡೆಗೆ
 ದೇಶದುಂದುಭಿಯ ನೆರೆ ನೋಳಿಸಲು ಕಾವ್ಯವದು
 ಬಿಳಿಗಬಹುದೆಂದೆನಿಸಿ ಸೆರೆಯಲ್ಲಿ ತೊಳಲಿದೆನು.
 ನನ್ನ ಶತಕೃತ್ಯಗಳ ಕಂಡ ತಾಯ್ತಂದೆಗಳು
 ಮನದ ಮಲ್ಲಿಗೆಗೊಂಡು ಮೂವಲಿಸಿ ಬಿರುನುಡಿದು
 ಸಂಸಾರಕೆನ್ನ ನಣಿ ಮಾಡಿದರು. ಒರ್ವಳನು,
 ಕನ್ನ ವೇಟವನರಿಯದಿಹ ಕನ್ಯೆಯನು, ತಂದು
 ನನ್ನೊಡನೆ ಮದುವಣಿಯ ಮೇಲೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸುತ್ತ
 “ಮೂರ್ಖರ ಶಿರೋಮಣಿ”ಯ ಬಿರುದುಗಾಣಿಕೆಯಿತ್ತು
 ತಿಳಿಗೇಡಿಯೊಲವೆಂಬ ಬೊಗಸೆ ಸೇಸೆಯ ತೂರಿ
 ಹೊಸತೊಂದು ಚನ್ನದ ವಿವಾಹ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು
 ಕೊನೆಗಾಣಿಸಲು ಮುಂದೆ ನಡೆದರಾಗ !

ಒಮ್ಮೆ ಸಿಡಿಮಿಡಿಗೊಳ್ಳುವೆನು ಮನದಿ; ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ
 ಮನೆಯವಳ ಮೋರೆಯನು ನೋಡಿ ಮಿಡುಕುತ್ತಲಿಹನು.
 “ಕಡೆಗೆ ಪೆಣ್ಣನಿಯ ಕಣಿಯಿಂದ ಕವಿತಾರತ್ನ-
 ವನು ಕಸಿದುಕೊಳಬಹುದು-” ಎಂಬಾ ಮನೋಬಲವು
 ಆಮನು ! ನಮ್ಮವಳ ಬಣ್ಣದ ತಿಮಿಂಗಿಲತಿಮಿರ-
 ದೊಳು ಮುಳುಗು ಕಂಡಿತೆ ! ಪ್ರೇಮಕಲಹಗಳೆಸಗಿ
 ರಸಿಕತೆಯ ಪಡೆಯಬೇಕೆಂಬಾಸೆ ಕಲಹಗಳ
 ಮೇಲವಳಿಗಹ ಪ್ರೇಮದಲಿ ಲಯವ ಹೊಂದಿತದು.

ಬಡತನವ ಹೊಸ್ತಿಲದ ಹೊರಗಿಡಲು ಹೆಣ್ಣಿದರು
 ಪ್ರೌತಿಸಲವು ಕೂಸೊಂದರೊಡನೆ ಹೆಜ್ಜೆಯನಿಕ್ಕಿ
 ಕಳ್ಳತನದಲಿ ಬಂದು ಮನೆಯೊಳಗೆ ವಾಸಿಸಿತು.
 ಆಗ ಕಲೆ-ಕಾವ್ಯಗಳು ಪಾತಾಳಕ್ಕೈದಿದವು;
 ದೂರ ಪರ್ವತಗಳಿಗೆ ಶಿಖರವಿಟ್ಟಿತು ನೋವು!

ಒರ್ವನಿದ್ದನು ಕವಿಯು, ಜ್ಞಾನವೃದ್ಧನು; ಶ್ರೇಷ್ಠ
 ಕವಿತೆಗಳನ್ನೊರೆಯುವನು. ಕಾಡನಂಡಲೆಯೆದೆಯೆ
 ಅಂಡಜನ ಸೃಷ್ಟಿಯ ರಹಸ್ಯವನು ತಿಳಿದಿರುವ
 ಮೊಸರಿಗನು, ಕಬ್ಬಿಗನು. ಅವನು ಒಳಗೆ ಪೊದಮುಟ್ಟು
 ಹೊಲಬುಗಿಡುತಿಹ ನನ್ನ ವೇದನೆಯ ವಿವರಿಸಲು
 ಮುದುಕ ಮುಗುಳ್ಳಗೆ ನಕ್ಕು ಉಸುರಿದನು: “ಎಲೆ ಕುವರ!
 ಇರುವದೆಲ್ಲವ ಭೋಗಿಸುತ್ತ ಮೂರರಬೇಕು.
 ಇದುವೆ ಯೋಗದ ಪರಮ ಸಾಧನೆಯು. ನಿನ್ನ ವಳ
 ಕಾರಿರುಳ ರೂಪವನು ಕಂಡು ಒಲಿಯಲು ಬೇಕು.
 ಮಕ್ಕಳನೆ ಮಾಣಿಕಗಳೆಂದು ಮುತ್ತಿಡಬೇಕು.
 ಬಡತನವೆ ಭಾಗ್ಯವೆಂದೆಣಿಸಬೇಕೆಂತಿರಲು
 ನಿನಗೆ ಲಭಿಸುವದು ದೇವನ ಕರುಣೆ. ಕವಿಹೃದಯ
 ನಿನ್ನ ಸೊತ್ತಾಗುವದು.” ಈ ನಿವೇದನೆಗೇಳಿ
 ಖತಿಗೊಂಡು ಮರುಳಿದನು. ತಾಪವನು ಹಿಂಗಿಸಲು
 ದಾರಿ ತೋರದೆ ಅದನು ವೇದಾಂತವೆಂದು ಪರಿ-
 ಗ್ರಹಿಸುತಿಹ ಬುದ್ಧಿಮಂತಿಕೆಯನ್ನೇಳಿಸಿ, ಮುಂದೆ
 ಮನೆಯಲೆನ್ನಯ ಚಿನ್ನರತಿ ಹಸಿದು ಕಂಗೆಡುವ-
 ದನು ಕಂಡು ಕನಿಕರಿಸಿ, ಕರ್ಗಿ ಕಳೆಗುಂದಿರುವ
 ಸತಿಯ ಮೊಗವನು ನೋಡಿ ಮನದಿ ಕಳವಳವಾಗಿ:-
 “ಕಲೆಯು ಹಾಳಾಗಲಿ; ಕವಿತೆಯು ಸಿಮಿಸಿಗೊಂಡು
 ತಾನೆ ಬಾಯ್ಬಿಡುತಿರಲಿ! ಮೊದಲು ಜೀವಂತವಹ
 ಕವಿತೆಗಳ ರಕ್ಷಿವುದು” ಎಂದು ಸಲೆ ನಿರ್ಧರಿಸಿ

ನಾಡಾಡಿಗಳ ತೊರೆದು ಹುಟ್ಟಿದೊರನು ತ್ಯಜಿಸಿ
ಗುರುತಿನವರಾರಿರದ ಪಟ್ಟಣವನೊಳಸೇರಿ
ಕೀಳುಗೆಯ್ದವನು ಸಹ ಮಾಡಿಯಾದರು ಮುಂದೆ
ಜೀವಿಸಲು ಹಾತೊರೆದು ಯತ್ನಿಸಿದೆನು.

ಪಾಲುಗಾರಳು ತನ್ನ ಅರೆಪಾಲುಗೆಲಸವನು
ಮಾಡಲೆಸಗುವಳಿಗ. ಹಸಿದ ಮಕ್ಕಳನುಣಿಸಿ
ಮಜ್ಜನಂಬುಗಿಸುತ್ತ ಮನೆವಾಕ್ತಿಯನು ನೋಡಿ-
ಕೊಳುತಿಹಳು. ದಣಿದು ಬಂದೆನ್ನ ನಾರೋಗಣೆಯ
ನೀಡಿ ಸಂತೈಸುವಳು. ಬೆಳಗುಬೈಗಿನ ವರೆಗೆ
ಕೇರಿಕೇರಿಯ ತಿರುಗಿ ಧನಿಕರಿರವನು ಕಾದು
ಅವರ ಹೊರೆಯನು ಮೊತ್ತ ದುಡಿಮೆಯಾದಾಯವನು
ಅನ್ನೋದಕಕೆ ಬಳಸಿಕೊಳಲೆಂದು ತರುತಿರಲು
ಮೇಲ್ಪಾಯ್ದು ಬರ್ಪ ಕುವರರ ನೋಡಿ, ಕಳೆದುಂಬು
ನಿಂತಿರುವ ನೀಟುಗಾತಿಯ ಸಗೆಮೊಗವ ಕಂಡು
ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದವು ನನ್ನ ಕಳವಳಗಳು!

ಬಹತನವದೆಂಥ ಸೇಹಿಗನೊ! ಪಾಡುಂಗಾರ-
ನಾಗ ಬಯಸಿದ ನಾನು ರತಿಕಾರನಾಗರಲು
ಜೀವನದೆ ರಸವಾಯ್ತು. ಚಿಂತೆ ಮಾಣ್ಣಿಹುದೆನ್ನ.
ಮೇರೆವರಿಯುವ ಜೆಲುವ ವಾರಿಧಿಯ ತೆರನಾಗಿ
ಕಾಂತಿಪೆತ್ತುದು ಬಾಳು. ಬಿಸಿಲ ತಿರುಗಾಟದಲಿ
ಭುವಿಯ ಭವ್ಯತೆ ತಿರುಳುದುಂಬು ಬೆಸಲಾಗಿರಲು
ಪರಿಕಿಸಿದೆ ಪಾಣ್ಣರನು, ರಸಿಕರನು, ಮತ್ತರನು,
ವಿರಹಿಗಳ, ಯೋಗಿಗಳ, ಕುನಸಿಗರ, ಮಚಕರ,
ಪರರ ದುಡಿಮೆಯ ಸುಂಗಿ ಕೊಬ್ಬುವರ ಅನ್ಯರಪ-
ಯಶದಲ್ಲಿ ಮುಕ್ತಿಯನು ಕಾಂಬುವರ, ಇನ್ನೊರ್ವ
ಬರೆದ ಕವಿತೆಯನೊರೆದು ಮಾನವನು ಗಳಿಸುವರ!
ಬೆರಗುಗೊಂಡೆನು ಇವರ ಮೆಲ್ಲಗಳೆನು ಕಂಡು.

ಅಗ್ಗ ಬಾಳಿನ ಒಗಟು ಪೂರ್ತಿಯಾಯಿತು. ನನ್ನ ಕನಸು ಕೊನರಿತು ಮತ್ತೆ. ಭೂಮಿತಾಯಿಯ ಸುತ್ತರು ಅವಳನ್ನೀಪರಿ ಕ್ಲೇಶಪಡಿಸುತ್ತಿಹುದನು ತಿಳಿದು ಅವಳ ಶಾಲನೆಯಲ್ಲಿ ಲೀನನಾಗಿಯಾದೊಂದು ಭಾಗ್ಯವೆಂದೆಣಿಸಿದೆನು. ಈ ಪರಿವ್ರಾತವಿಂ-
ತಿರ್ಕೆಲದಿ ಹೋರಾಡಿ ಮೂಲಧನವನು ಮರೆವ ಸಾಹಸಕೆ ನೆರೆ ನಕ್ಕು ನೋಂತೆನೆನ್ನಯ ಮನದಿ ಅದರ ಸಂದಾದೀಪವನು ಬೆಳಗಲೆಂದು.

ಪರಿತ್ಯಕ್ತಳಾದ ಕಲೆಯೆಂಬ ರಸ್ತೆಯು ಮತ್ತೆ ಬೇಟವನು ಬೆರೆಸಿದಳು. “ಇನಿತು ದಿನ ವಲ್ಲಯಿಸಿ, ಒಲ್ಲೆನಲು ಬಳಿ ಸುಳಿವ ಬಳಿಕೆವೆಣಾ ! ಎನಗುಸಿರು ಕಷ್ಟವೇಸಿಹುದಿಲ್ಲಿ ?” ಎನಲು ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡಿದಳು. ಮೂಡವೆಟ್ಟದಿ ನಸುಕು ಅಡಿಯಿಡುವ ಮುನ್ನೆದ್ದು ಸಿರಿವಂತರರಸಂಜೆಯಾಸನದಿ ಪವಡಿಸಿರೆ ಸಿಶ್ಯಬ್ಬವಿಹ ಕೇರಿಗಳೊಳು ಧೇನಿಸುವೆನ್ನ ಮನದ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಪದಿನೆಳಲುಗಳ ಕಂಡು ಕಳಕಳಿಸಿದವು ನೂರಾರು ಚಿತ್ರಗಳು. ಉರ್ವಸಿಯ ನಾಚಿಸುವ ಲಲನೆಯರು ಮೇಳವಿಸಿ ಎದ್ದುನ್ನಟಿಯ ತೆರದಿ ಮಾಯವಾದರು. ಮತ್ತೆ ಕಾಳಗದ ಬಂಟರೆನೆ ಕರವಾಳಗಳ ಕೊಡಹಿ ಮೈದೋರಿದರು. ನಂದನದ ನಂದರೆಂದೆನಲು ಅಸಮವಾದೋಜೆಯನು ತಳೆದ ಶಿಶುಗಳು ಕಣ್ಣು ಕುಣಿಕೆಯಲಿ ಕುಣಿದೋಡಿ ನಕ್ಕು ನಲಿದಾಡಿದರು. ಗೋವಳನು ಸಾಕಿ ನಲುಹಿದ ಪ್ರಪಂಚವಿದೆನಲು ಚಿಗರೆ ಸಾರಂಗಗಳು, ಧೇನುಗಳು, ನವಿಲುಗಳು, ಇಂದ್ರನೈರಾವತವು, ವಿಧವಿಧದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಮನದೊಗೆ ಸಂಚರಿಸಿ ಮುಗಿಲೆಡೆಗೆ ಮರುಳಿದವು.

ಸರಸತಿಯ ಪರಿವಾರವಿಳಿದು ಬಂದಿರುವಾಗ
ಗೋರವಂಕ, ಪರವುಟ್ಟ, ಅರಸುಗಿಳಿ, ಟಿವ್ವಕ್ಕಿ,
ಪಾರಿವಾಳಗಳಲ್ಲಿ ಸೊನವಿಸಿದುಗರೆದಿಹವು.
ಚೆಲುವಿಗಿಹ ಸಾಮರ್ಥ್ಯಕಳವಿಲ್ಲವೆಂದೆನಲು
ನಕ್ಷತ್ರರಂಗವನು ಹೊಯ್ದ ನಭಗಳು, ಉಷೆಯ
ಹೊನ್ನೆಗೆಂಪಿನೊಳಿಲ್ಲ ನಾಂದ ದಿಗ್ಗನಿತೆಯರು,
ರಜನಿಯಂಜನದಲ್ಲಿ ತೊಯ್ದು ಬಹ ವನಭೃತರು,
ಹೂವುಗಳ, ಭೂರುಹಗಳೊಡೆಯನಿಹ ಚಂದಿರನು,
ಇಸೈಸಿತೊ ದೃಶ್ಯಗಳು,-ಕೊನೆಗಿವುಗಳೆಲ್ಲವನು
ಉರಿಗಣ್ಣಿನಲಿ ಮೀರಿ ಬಹ ಚಂಡ ಭಾಸ್ಕರನು
ನನ್ನ ಮನದೋಲಗಕೆ ಸುಣ್ಣ-ಒಣ್ಣವನಿಟ್ಟು
ಅನುಪಮಾಲಂಕಾರದಿಂದದನು ಶೃಂಗರಿಸಿ
ಬಗೆದರದು ತಮ್ಮ ಮೊಗಸಾಲೆಯೆಂದು !

ಅಂದು ಮನದುತ್ಸವಕೆ ಎಣೆಯಿಲ್ಲ. ಚಿಂತೆಯಲಿ
ಮುಳುಗಿರುವ ಜೀವನನು ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದಾಡಿಸಿದೆ.
ಉಷೆಯ ಸಮುದಿ ಪೂರ್ವದಿಗ್ಗ್ಧುಲಲಟಾದಲಿ
ಸಲೆ ಸನಾತನ ಬ್ರಹ್ಮ ಬರೆವ ತೇಜೋರೇಷೆ-
ಗಳನ್ನೊಂದು ಕಾಂತಪಟದಳತೆಯಲಿ ಮೂಡಿಸಲು
ನಾನಾದೆ ಕುಸುರಿಗನು, ಚಿತ್ರಕಾರನು, ಒಣ್ಣ-
ಗಳ ಶಿಲ್ಪಿ ! ಒಂದೊಂದೆ ಮನದಲರಳಿಹ ನೋಟ-
ಗಳನು ತೆರೆಯಲಿ ಬರೆದು ತೂಗು ಪಾಕಿರುವದನು
ಮನೆಯ ಮುಂದಲೆಯುತಿಹ ಧಾರಿಪೋಕರು ನೋಡಿ
ಬಿರಳಿಟ್ಟುಕೊಂಡರೆ ! ಅಳಿದಿರುವ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ,
ಮರೆತು ಹೋಗಿಹ ಸ್ವರ್ಗ, ದುರ್ಗಮವಿರುವ ದುರ್ಗ,
ಅಹವಕೆ ಮಲ್ಲರಾಗಿರುವ ಒಲ್ಲರ ಯುದ್ಧ,
ಅಂದಿರುವ ಭೀರ ಸಮುದಾಯಗಳ ಗಾಂಭೀರ್ಯ,-
ಇವುಗಳಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಸಿರಿವನೆಯಾದ ನನ್ನ ಕೆಳ-

ವೀಡನರೆ ನೋಡುವ ಗತಾನುಗತಿಕರ ಲೋಕ-
 ವೆಲ್ಲ ವಿಸ್ಮಯಗೊಳಲು, ಮತ್ತೆ ಗುಬ್ಬಿಯ ಬಾಳು,
 ಗುಬ್ಬಿಮಾನವರು ಪಡೆದಿರುವ ಮಸಣದ ಬಾಳು,
 ಅವರ ಕೂರ್ಮಗಳವರ ದುಗುಡಗಳ ಬಿಂಬಿಸಲು
 ಮೋಹಿಸಿದರುಳಿದವರು. ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ಬಂದು
 ಉದಯಾಸ್ತಗಳ ರಮ್ಯತೆಯ ಬಣ್ಣನೆಯ ನೋಡಿ
 ಮೆಚ್ಚಿ ತಲೆದೂಗಿದರು; ಕಳಪೆಗಳ ತೆನೆಗಳಿಗೆ,
 ಮುಳ್ಳುಗಂಟೆಯ ಹೂವುಗಳಿಗಿರುವ ಸೌಂದರ್ಯ-
 ವನು ಕಂಪು ಬಾಷ್ಪವಾರಿಯ ಸುರಿಸಿ ತೆರಳಿದರು !

ನಗರದೊಳಗಿಂತು ಕಲಕಲವಾಗೆ ದುಷ್ಟವಿಗ-
 ಳೆಲ್ಲ ನೆರೆದರು ಚಿತ್ರಗಳ ಕುಂದನರಸಲೆನೆ.
 ದೀರ್ಘನಿದ್ರಾಲಂಗಿತ ಕುವಿಮರ್ಶಕರೆಲ್ಲ
 ಮೇಲ್ವಾಯ್ದು ಮಕ್ಕಿ ಕಗಳಂತೆ ಬಂದರು. ಒರ್ವ-
 ನಂದನು; “ಕುರೂಪಿ ಭಾರ್ಯೆಯ ಪಕ್ಕದಲಿ ಕುಳಿತು
 ಕಾಮುಕನು ಕಂಡ ಸವಿಗನಸುಗಳು ನೋಡಿರಿವು
 ರಂಭೆಯರ ಚಿತ್ರಗಳು !” ಬಾಣನೋರ್ವನು ನುಡಿದ:
 “ಕಾಣೆರಲ ! ನೀವಿವನ ಹಂಚಿಕೆಯ. ಸೋಮಾರಿ
 ತನ್ನ ನಿತ್ಯದ ದುಡಿಮೆಯುಳಿದು ಚಿತ್ರವ ಬರೆದು
 ಜೀವಿಸಲು ಹವಣಿಸುವ.” ಪೊರನೋರ್ವನ ಮಾತು;
 “ಕೂಲಿ ಬರೆದಿಹ ಚಿತ್ರಗಳನ್ನೇಕೆ ನೋಡುವಿರಿ ?
 ಕಲೆಯ ಶಾಲೆಯಲಿದಕು ಹಿಂದಾದ ಕೆಲಸವಿದೆ.”
 ತೂಣಗೊಂಡಿಹನೋರ್ವ; ಸ್ವಗತಪರ ಭಾಷಣವ
 ಮಾಡಿದನು: “ಜೀವಾಳವಿದೆ ಚಿತ್ರದೇಸಕದಲಿ.
 ಯಾವ ಮಾರ್ಗದ ಕಲೆಯು ? ಅನೆಗವಿಗಳದಲ್ಲ.
 ಕೈಲಾಸದಾಜಿಗಿನ ಜನರು ತಂದಿಹುದಲ್ಲ.
 ಕ್ಷತ್ರಿಯರ ಮೈತ್ರಿಯಿದೆ, ಅದರದ ಮೀರಿಹುದು.
 ಬಿಳಿಜನರ ಶೋಭೆಯಿದೆ; ಅದರನುದೇಶಿಕವು.

ಅರ್ಥವೂಣತೆಯಿಹುದು; ವಂಗ ಭಂಗಿಯದಿಲ್ಲ.
ಇನ್ನು ಮೇಲೆನ್ನ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಬದಲಿಸಬೇಕು.
ಕಲೆಗೊಂದು ಬೇರೆಯಭಿಧಾನವನು ಕಲ್ಪಿಸುತ
ಇದನು ಸೇರಿಸಬೇಕು.” ಎಂದು ಕಳವಳಗೊಂಡ.

ಈ ದಿವ್ಯ ಮಾನವರ ಸಂದಣಿಯ ಸರಿಸುತ್ತ
ವ್ಯಾಕುಲಮಗಸ್ಕನಾಗಿರುವ ವೃದ್ಧನದೊರ್ವ
ಪಳಪಳನೆ ಕಣ್ಣೀರುವುಗುತಿರಲು ಅಶ್ರುಜಲ
ದಿಂದೆನ್ನ ನಾದಗಳ ತೊಳೆದು ಅಭಿವಂದಿಸುತ:—
“ಬಿತ್ರವಾಲೆಯಂತು ದಿಶೆದಿರೆಗೆ ಬೆಳಗಿಸುವ
ನನ್ನ ದೀಕ್ಷಾಚಾರ್ಯ ! ನಿನ್ನ ಕೃತಿಗಳ ನೋಡಿ
ಮೇರೆವರಿವುದು ಭಕ್ತಿ. ಅಜಸ್ಮದವನೊಂದಿ
ಅಮರವಾದೊಂದು ಕೃತಿಯನು ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು.
ನನಗೆ ಸಾಧಿಸಲಿಲ್ಲ. ಬಣ್ಣಗಳ ಸಮ್ಮಿಲನ—
ಮೊಮ್ಮೆ ಕೈಬಿಡುತಿತ್ತು. ಒಮ್ಮೆ ಕುಂಡಕೆ ಕೇಡು—
ಗಾಲ ತಾ ಬರುತಿತ್ತು. ಕಲೆಯೆಂಬ ಲಲನೆಗಿಡ
ನಗೆಮೊಗವ ನಾ ನೋಡಿದವನಲ್ಲ. ಹಿಂದಣದಿ
ಅವಳ ಕುಂತಳವಿಹಾರವ ದೂರ ಕಂಡಿಹನು.
ಆದರೆನ್ನಯ ಕುಶಲ ಕೃತಿಗಳನು ಜನರೆಲ್ಲ
ಕಾವಣದಿ ಕಾದಿಟ್ಟು ಬಿಲೆಗೆ ಕೊಳುವದ ನೋಡಿ
ಜನಸ್ತೋಮಸ್ತುತಿಗೆನ್ನಲಿಹ ಪ್ರತಿಭೆಯನು ಮಾರಿ
ಕಡೆಗೆ ಕಬ್ಬಿಗರೊಡತಿ ತೊರೆವ ಕಾಪುರುಷನಿರೆ
ಮೊರೆಯುವೆನು. ನಿನ್ನ ಕೈವಾಡವನು ತೋರೆನಗೆ,
ತರುಣನಿರೆ ಬರೆವ ದುಷ್ಕೃತಿಯ ಸ್ಮೃತಿಯಿಂದಳಿಸಿ
ಜೀವನದ ಜ್ವಾಲೆಯೆಲ್ಲವನೊಂದರಲಿ ಮುಚ್ಚಿ
ಕೃತಕೃತ್ಯನಾಗುವೆನು” ಎಂದು ಹಲುವಿದನು.

ಮರುಳಿ ವೃದ್ಧನ ಪದಕೆ ವಿನಯದಿ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ
ನಾ ನುಡಿದೆ: “ಅಲ್ಲ ! ನಾ ಕಲೆಯ ಮಾರ್ಮಿಕನಲ್ಲ !

ಅರಿತಿಲ್ಲವದರ ಮೂಲವ ನಾನು. ಚಿತ್ರಗಳು
 ಮೆನದಿ ಸುಳಿಯಲು ಬೇವವದು ರಮಿಸಿಕೊಳಲೆಂದು
 ಅವುಗಳನೆ ಬರೆದಿಹೆನು. ವಿದಿತವಿಹ ವಚನವದು
 ನನಗೊರ್ವ ಕವಿವರನು ಹೇಳಿದುದು; 'ಎಲೆ ! ಕುವರ !
 ಇರುವದೆಲ್ಲವ ಭೋಗಿಸುತ್ತ ಮೀರಿರಬೇಕು.
 ಇದುವೆ ಯೋಗದ ಪರಮ ಸಾಧನೆಯು. ಇಂತಿರಲು
 ನಿನಗೆ ಲಭಿಸುವದು ದೇವನ ಕರುಣೆ. ಕವಿಹೃದಯ
 ನಿನ್ನ ಸೊತ್ತಾಗುವದು.' ನಾನಿದನು ಬಳಿಸದಯೆ
 ಬಳಲಿದೆನು. ಇಷ್ಟವಿರಲಿಂತು ನೀವ ನಡೆಯಬಹು-
 ದೆ"ನೆ ವೃದ್ಧ ಹುಟ್ಟಿದಾಸೆಗೆ ತಿಲಾಂಜಲಿಯಿತ್ತು
 ಮುಂದೆ ದೈವವನರಸಲೆಂದು ಸಾಗಿದನು !

ಆಸಕ್ತನಿರಲಿಂತು ಚಿತ್ರಕಲೆಯುದ್ಯಮದಿ
 ಮತ್ತೆ ಮನೆಯೊಳಗಾಯ್ತು ದುರ್ಭಿಕ್ಷೆ. ಆತ್ಮಜರ
 ಕಿರಿಕಿರಿಯು ಹಿರಿದಾಯ್ತು. ಹಾಲುಬೋಸವನುಂಡ
 ಅವರ ರಸನೆಗೆ ನೀರುಗಂಜಿ ರುಚಿಸದೆ ಹೋಯ್ತು.
 ಮನೆಯವಳು ಚಿತ್ರಗಳ ನರೆಗಣ್ಣಿನಿಂದೊಂದು
 ಸಲ ನೋಡಿ ಸುಮ್ಮನಾದಳು. ಇಂಥ ಸಮಯದೊಳು
 ಪರದನೋರ್ವನು ಬಂದ ವಿಬುಧರೊಡನೊಡಗೂಡಿ.
 ನಾ ಬರೆದ ಚಿತ್ರಗಳ ನೋಡಿ ಶ್ಲಾಘಿಸಿ ರಮಿಸಿ
 ದೀಟವನು ನಿರ್ಣಯಿಸಿ ನನ್ನ ಕುವರರ ಕರೆದು
 ದೀನಾರಗಳ ಕೊಟ್ಟು ಎರಡು ಪಟಗಳನೆತ್ತಿ
 ಇವುಗಳೆಮಗಿರಲೆಂದು ಸೂಚಿಸುವದನು ಕಂಡು
 ಮಂಜು ಮುಸುಕಿತು ನನ್ನ ಬುದ್ಧಿಯನು. ಮನದೊಲವು
 ಮೈದಾಳ್ದ ಚಿತ್ರಗಳು ಪಣ್ಯ ವಸ್ತುಗಳೇನು ?
 ಕಬ್ಬಿಗನ ಮನೆಯಹುದೆ ಪಣ್ಯವಿಕ್ರಯಶಾಲೆ ?
 ಇತ್ತಲೀ ಕುವರರನು ಕರೆದು ದೀನಾರಗಳ
 ಕಸಿದಿಸಿದು ಮುಟ್ಟಿಸುವದೆಂತು ? ತೊಳಲಾಡಿರುವ

ವೃದ್ಧ ಶಿಲ್ಪಿಯ ಗತಿಯ ನೆನೆಸಿ ಮೆಯ್ಯುವೆರಿದ್ದು
ನೊಂದು ಬೆಂದೆನು ಮನದಿ. ಕೊನೆಗೆ, “ಜೀವಂತವಳು
ಚಿತ್ರಗಳ ರಕ್ಷಿಪುದು ಪರಮಧರ್ಮವು” ಎಂಬ
ಮಾತು ಮಿಂಚುತ ಬರಲು ಚಿತ್ರಗಳನೆದುರಿಟ್ಟು
ಕೊನೆನೋಟವನು ನೋಡಿ ಕಣ್ಣುಚ್ಚಿ ಎಬುಧರೆಡೆ
ನೂಕುತವುಗಳಿಗಿಂತು ಎರವಾದೆನು !

ಸತಿಸುತರಿಗಪುದೀಗ ಬಾಳುವೆಯು ಸುಖಮಯವು
ಚಲ್ಲವರಿಯುವ ಕಲೆಯು ತನಿವಣ್ಣುಗಳ ಕೊಡಲು
ಒಂದು ದೃಶ್ಯವು ಪಟದ ಮೇಲೆ ಪರ್ವಳಿಸಲಿ-
ನೊಂದು ಪರಿಧಾಸದೊಳು ಮಸಗಿ ಬರುತಿರೆ, ಮನೆಗೆ
ಸಿರಿವಂತರೈದಿ ತಮ್ಮಕ್ಕರಿನ ಚಿತ್ರವನು
ಕೊಂಡು ಬೀಳ್ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದರಿತ್ತ ಮನಸಿನ ಚಪಲ-
ಪ್ರಾಮೇಯ ಒಗುಮಿಗುತಲಿರೆ, ಅವರ ಮನೆಮಾಡಗಳ-
ನೊಳಸೇರಿ ಚಲ್ಲವಾಡುತ, ರತ್ನಖಚಿತವಿಹ
ಕಟ್ಟಿನೊಳು ಕುಳಿತಿರುವ ನನ್ನ ಕೃತಿಗಳ ನೋಡಿ
ಆನಂದವನು ಹೊಂದಿ ಬಿನ್ನ ಮಾನಸನಾಗಿ
ಮತ್ತೆ ನಿಜ ಗೃಹಕೆಂದು ಮರುಳುತಿಹೆನು.

ಮುಂದೆ ಬಂತೆನಗೆ ಕೊಪ್ಪಿಪ್ರಾಣವಾಗುವ ಸಮಯ.
ನೋವಿನಿಂದೀ ಸುಖಕೆ ಉಯ್ಯಾಲೆಯಾಡಿರುವ
ವಿಧಿಯ ಕೊಲ್ಲಟಗಿತ್ತಿ ತನ್ನ ಕೊಲ್ಲಣಿಗೆಯನು
ನಿಲ್ಲಿಸಿದಳೆಂದುಸಿರುವನಿತರೊಳು ಸಲಿಸಿದಳು
ಮರೆಯಲಾಗದ ತರದ ಬನ್ನ ಗಾಣಿಕೆಯೊಂದ !
ಪಿಡುಗು ಹಬ್ಬಿರುವಂಥ ಪಟ್ಟಣದೊಳಾವ ಮನೆ-
ಯಿಲ್ಲದರ ಹಾವಳಿಯನುಳಿದಿಹುದು; ಧನವಂತ,
ಪುತ್ರವಂತರ ಮನೆಯೊಳುರಿಶೀತವೆಲ್ಲೆಡೆಗೆ.
ನೋಡಿದತ್ತೆಲ್ಲ ಸಾಯುವ ಜನರ ದೊಂದಣಿಯು,
ಉರಿವ ಹೆಣಗಳ ರಾಶಿ. ಮೃತ್ಯುವಿನ ಪರಿವಾರ

ನೆಲೆಯೂರಿತೂರೊಳಗೆ. ಮಕ್ಕಳೊಂದಿಗಳೆನ್ನ
 ಭಿಕ್ಷಿಕಾರ್ತಿಯು ಒಣಗಿಲಂತುರಿದು ತೊಲಗಿದಳು.
 ಅರಿಯಲಾರದ ದೇಶಕಿನ್ನು ಪಯಣವ ಬೆಳೆಸ-
 ಲೇಕಾಂಗಿಯಿಹೆನೆಂದು ಕೊಂಡೊಯ್ದ ಳಾತ್ಮಜರ.
 ಬಳಿಕ ಹಸುಮಕ್ಕಳನು ರಮಣಿಯನು ತಿಂದುಂಡು
 ಕೊಬ್ಬಿರುವ ಘಟಸರ್ಪ,-ಮೃತ್ಯುವೆನ್ನೆಡೆ ಸುಳಿದು
 ಕೊಸರಿತದು. ಪ್ರಜ್ಞೆಯಿಲ್ಲದ ನನ್ನ ಗುಡಿಗಟ್ಟಿ
 ಪ್ರಳಯಸೃತ್ಯವನೆಸಗತೊಡಗಿದವು ಚಿತ್ರಗಳು.
 ಚಿಶ್ಲಾಣವನು ಹಿಡಿದ ನಾಯಕರು ಮುತ್ತಿದರು.
 ನನ್ನ ಕಲೆಯಾಗರದೊಳೆನಿತು ದಿನ ಸೆರೆಸಿಕ್ಕ
 ಜ್ವಲಣದ ಜಟ್ಟಿಗಳು ನಿಂತು ಹೂಂಕರಿಸಿದರು.
 ಮೃತ್ಯುರಾಗವ ಗೆಯ್ಯಲೆಸಗಿದವು ಪಕ್ಷಿಗಳು.
 ಗುಮ್ಮುಗಟ್ಟಿದವಂದು ಬರೆದ ಆಕಾಶಗಳು.
 ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ ತನ್ನ ರೆಂಕೆಗಳನೆತ್ತಿಹ ಗಿಡುಗ
 ಮರಿಪಾರಿವಾಳಗಳ ನುಂಗುತ್ತ ಕಡೆಗೆನ್ನ
 ಗೂಡುಗೊಳಿಸುವರೊಂದೆ ಕಜ್ಜಿವಿರೆ, ಬದುಕಿದೆನು.
 ಏಕೆ ಬದುಕಿದೆನೇನೊ ನಾನರಿಯೆ; ಬದುಕಿದೆನು.
 ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆಗುಂದಿ ಬಿದ್ದಿರುವ ತನಯರಾ
 ಜಪದೇಹಗಳನೊಯ್ದು ಒಮ್ಮೆ ನನ್ನೊಡನಾಡಿ
 ಈಗ ಕಾಡುಗಳೊಡತಿಯಾದವಳ ಬಳಿಗಿರಿಸಿ
 ತನಗೆ ಪ್ರಿಯತಮರಾದವರನು ಕೊಲಬೇಕಾಗಿ
 ಬಂದಿರುವ ಗಿಡಗಾರನಂತೆ ಬಲು ಕನಲಿದೆನು.
 ನಗರದೊಳು ತಿರುಗಿದೆನು. ತಿಂತಿಣಿಸಿ ನಿಂತಿರುವ
 ಜನರಲ್ಲಿ, ಸಿಂಗರಿಸಿದಾಟನೋಟಗಳಿಲ್ಲ.
 ಜೋಲ್ಪ ನಾಯ್ಕಳ ಸಂತೆ ನೆರೆಯುತಿರೆ ಮನೆಗಳಲಿ
 ನರಳಾಟವಿರಿಯುತಿರೆ, ಅಗಲಿದರ ಮೂಕು ಕರೆ-
 ಯೇಳುತಿರೆ,—ಈ ಭಯಂಕರ ದೃಶ್ಯವನು ಕಂಡು

ಸಹಿಸಲಾರದೆ ಮುಬ್ಬುವರಿಯುತಿರೆ ಕಣ್ಣುಗಳು,
ನಿಲ್ಲಲರಿಯದ ನಿಗ್ಗಿಡಿಯ ತೆರದಿ ತೆರಳಿದೆನು.

ಅಲ್ಲಿ ಮನೆಯಲ್ಲೇನು ನಿಸಿ ಸತ್ವ ನಿಕುರಂಬ—
ವಾದಂತೆ ಚಿತ್ರಗಳ ಗುಂಪು ಕಾಣಿಸುತ್ತಿತ್ತು.
ಮಕ್ಕಳನಿದನಿಯಿಲ್ಲ; ಕಾದಲಳ ನಗೆಯಿಲ್ಲ.
ಸರ್ವಜನಪರಿತ್ಯಕ್ತನಾಗಿ ವ್ಯತ್ಯಯರಹಿತ
ಪರಮಾತ್ಮ ಕುಳಿತಂತೆ ನಾನೊರ್ವ ಕುಳಿತಿದೆನು.
ನಾನು ಕಟ್ಟಿದ ಕನಸುಗಳು ಬಿದ್ದು ಬಿಡಿರಿರುವ
ಮನವವಟ್ಟಿಯೊಳಂತೆ ಕುಳಿತು ಯೋಚಿಸುತ್ತಿದೆನು.
ಶೂನ್ಯವಾಯಿತು ಬಗವು; ಶೂನ್ಯವಾಯಿತು ಮನವು;
ಅತಿ ಶೂನ್ಯವಾದವೈ ಮಾನವರ ಮಾಳ್ವಿಗಳು!
ಬಂದುಸಲ ಬಿಮ್ಮನೆಯೆ ಬಿಗಿದೆನ್ನ ಚಿತ್ರಗಳ,
ಬಂದುಸಲ ರಣಗುಟ್ಟುತಿಹ ಮನೆಯ ಸಾಲುಗಳ,—
ಹಾಗೊಮ್ಮೆ ಹೀಗೊಮ್ಮೆ ಇರ್ಕೆಲದಿ ನೋಡುವೆನು.

ಮುಂದೊಮ್ಮೆ, ಪಟ್ಟಣದಿ ಕೇಡುಗಾಲವು ದಾಟಿ
ಶಾಂತಿ ನೆಲೆಸಿಹುದೆಂದು ಸುಖಿಗಳೆಹ ಜನರೆಲ್ಲ
ಹೊಸತಾದ ಕೃತಿಗಳೆವೆಯೇನೆಂದು ಬೆಸಗೊಳಲು
ಬಂದರನುದಿನ ಮನೆಗೆ ವಿಬುಧರೊಡನೊಡಗೂಡಿ.
ಪಡಿಸುದಿವುದೇನವರ್ಗೆ? ನನ್ನ ಸತಿಸುತರೆಲ್ಲ
ತೊಲಗಿದರು. ನೀವ್ ತೆರಳಿರೆಂದು ಬಿರುಸುಡಿಯುವುದೆ?
ದೇಹದಾರ್ಥ್ಯವದಿಲ್ಲ. ಬೇನೆಬಿಡುರೊಲಿಹುದ
ಕಾಣಲಾರಿರ! ಎಂದು ಬಿರುಗುಸುಡಿ ಸುಡಿಯುವದೆ?
ನುಣ್ಣು ಮಾತನು ಸುಡಿದೆ. "ಅಣ್ಣದಿರೆ! ಬಣ್ಣಗಳ
ಬಯಕೆಯದು ಪೂರ್ತಿಯಾಯ್ತೆನಗಿಂದು, ಸತ್ಯವಿದು.
ಈಗದರ ಹಂಬಲವೆ ನನಗಿಲ್ಲ. ಬೇರೊಂದು
ಕಾರ್ಯವಿದೆ ಸನಿಯದಲಿ. ನನ್ನ ಬಿನದವನಿಲ್ಲಿ

ಸಾಗುವಳಿಸಿದ ಕೀರ್ತಿ ಕಡೆಗು ನಿಮಗಿರಲೆಂದು
ಬಿಳ್ಳೊಡೆನರಿತವರನು.

ಸೊಗಸಾದ ಚಿತ್ರಗಳ ಬರೆಯುವದದಿನ್ನಾಗೆ?
ಚಿತ್ರಗಳ ಬರೆವುದಕ್ಕೆ ಸೊಗಸು ಬಹುದೆಲ್ಲಿನ್ನು?
ತಡೆಯಲವೊ! ಮೃತ್ಯು ಬಂದೆದುರು ಬಾಯ್ಬೆರೆದಾಗ
ಮರೆತೆಯಾ ಚಿತ್ರಗಳು ಅಣಕುವಾಡಿದ ಪರಿಯ?
ಇಂತು ಕೆರಳಿತು ಮನವು ಸವಿಗಾರನಾಗಿರುವ
ದಿನವಳಿದು ಸೀಕರಿಗೊಳುವ ಸಮಯ ಬಂದಿತೆನೆ
ಬಣ್ಣಗಳನ್ನಗಳೆಯುವ ಸವಾಂಕುರವೊಂದು
ಮನದಿ ಬಿತ್ತರಿಸಿತ್ತು. ರಸದೇವಿ ನನ್ನೊಡತಿ—
ಯೆಂದು ನಲಿದಾಡಿದೆನು. ಅವಳ ಭ್ರೂವಿಭ್ರಮವ
ಬಣ್ಣಿಸುವ ಬಾಳೆ ಜೀವಿತವೆಂದು ಸೂಗುರಿಸಿ
ಉಳಿದರ ವಿಧಾನಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನಗೆಯಾಡಿದೆನು.
ಈ ಮಹಾದಾಸ್ಯವತಿ ವಿಫಲವಾಗಿಹುದೆಂಬ
ತಿಳಿವು ತಂದಿರುವಿರಿತವನು ತಾಳಲಾರೆನೆಲೆ!
ನನ್ನಿಗಳ ಕೂಸಿನಂತಿರುವ ಕಲೆಯೊಡನಾಡಿ
ಸತ್ಯವನೆ ಮರೆಯುವ ಮಹಾಪಾಪವೆನ್ನದಿದು!
ಹರುಷಕಿಹ ಪರಿಸರಲ್ಲಿಂದು ತೆಗೆದಪ್ಪಿರುವ
ಕಲೆಯು ಜೀವದ ದಾಸಿ. ಕಾಲಗತ್ತಲೆ ಬಂದು
ಕವಿವಾಗ ಕಾಯುವಳೆ? ಎದೆಯೆಲ್ಲ ಕುದಿಗೊಂಡು
ಬಿರಿವಾಗ ನಿಸಹಾಯಿತೆಯಾಕೆ. ಬೇರೊಂದು
ಸೌಖ್ಯ ನೆಲೆಸಿರಬೇಕು. ತೊರೆಯಿದನು. ಸಾಕಿನ್ನು
ರನ್ನದೊಟ್ಟಲದಾಟ; ರನ್ನದೊಪ್ಪಲ ಮೇಲೆ
ಗುರಿಯಿಲ್ಲದಲೆದಾಟ. ಭೂಮಿತಾಯಿಯ ಕಂಡು
ಮರೆಹೊಕ್ಕು ಮನಶಾಂತಿಯನು ಪಡೆಯಬೇಕೆನಲು
ಬಹು ವಿಧದಿ ಚಿಂತಿಸುತ ಜೀವಿಸಿದೆನು.

ಕರ್ರಗಹ ಮೆಯ್ಯ, ಕುಸಿವಂಥ ಕಾಲ್ಕಳ, ಮಂದ—

ಏಹ ನನ್ನ ಕಣ್ಣುಗಳ ನೋಡಿ ಬಲು ಮರುಗಿದೆನು.
 ಮೇಲ್ವಾಯ್ದು ಬಿರುಗಾಳಿ ಸೆಳೆತವನು ಜ್ಞಾಪಿಸುತ್ತ
 ಮಾನವ್ಯದವನತಿಗೆ ತ್ವೇಷಗೊಂಡಿತು ಮನವು.
 ಕಲೆಯಿರಲಿ, ಧನವಿರಲಿ, ಕೊಳುಗುಳದ ಮದವಿರಲಿ,
 ವ್ಯಾಧಿಗಳ ಬಳಲಿಕೆಯು ತಪ್ಪಿಹುದೆ? ಇಂತಿರಲು
 ಮಾನವನಿಗಾವ ಗೌರವವೇನು? ಮೋಸಗಳ
 ತವರಿನಂತಿಹ ದುರ್ಗೆ—ಯಕ್ಷಿಣಿಯು—ಎಲ್ಲರನು
 ಮುನಿಸಿನಿಂದಾಳುತ್ತಿರೆ, ಬಂದ ದುಗುಡವ ಸಹಿಸಿ
 ಸುಖವಿಲ್ಲದಳೆಯುವೆವು, ನೆರವಣಿಗೆಯಿಲ್ಲದಿಹ
 ಸೃಷ್ಟಿಯಿದು ಮಲಿನತೆಯ ಘನಮೂಲವಾಗಿಹುದು.
 ಗಾಳಿದೇರಿನೊಳೀರಿ ಕುಳಿತು ಭುವನೈಕತೆಯ
 ಕಾಣುತ್ತಿಹ ಸರರೆಲ್ಲ ಮತ್ತೆ ಕೆಳಗಿಳಿಯುವರು.
 ಏಹಗಗಳು ಗೂಡುಗೊಳುವವು. ತುಂಬುಜವ್ವನದ
 ರತಿಕಾರರೊಲುಮೆಗಳು ನುಚ್ಚು ನೂರಾಗುವವು.
 ಲಲನೆಯರ ನುಣ್ಣು ದವುಗಳ ಬೆಳಕು ಕಳೆಯುವದು.
 ಕಲೆಯೊಳೆಸೆದಿರುವ ನುಡಿಜಾಣರಿಳಿಯಾಹತದಿ
 ನುಡಿಗೆಟ್ಟು ಕೊಳೆಯುವರು. ಇದುವೆ ರೂಪಿನ ದಾಸ್ಯ.
 ಈ ಮರ್ತ್ಯದೇಹವನು ಬಿಸುಟೊಗೆದು ನಿಂತಿರಲು
 ಧರಣಿಯಾಳಿಕೆ ತಪ್ಪಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಲಭಿಸುವದು.
 ಗಾಳಿದೇರೊಂದೇಕೆ? ಗಾಳಿಯಾಗಲುಬಹುದು.
 ಗಗನದಿಂದಿಳಿಯದಿಹ ಹಕ್ಕಿಯಾಗಿರಬಹುದು.
 ಅಮರವಿಹ ಪ್ರೇಮದುತ್ಸವ ಕುವರರಾವಾಗಿ
 ಜೆಲುವತಿಯ ಕೊನೆವರೆಗು ಕೂರ್ತು ಹೊಂದಿರಬಹುದು.
 ಕುಂದುವರಳಲ್ಲ, ಸೌಸವವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ
 ಆಕಾಶವಾಣಿಯೆನೆ ನುಡಿಯ ಚಮಕಿಸಬಹುದು.
 ಅದಕೆ ರೂಪಿನ ದಾಸ್ಯವಳಿವ ಬಗೆಯೇನೆಂದೆ.
 ಆನಂದ ಪ್ರೀತಿದಾಯಿನಿಯಾದ ಕಲೆಗಿರುವ

ಮೂಲ ತಿರುಳನು ತಿಳಿದು ಮೆಚ್ಚಿ ಬೆರೆಯುವ ರೀತಿ
ಎಲ್ಲ ಕಾಣ್ವುದು, ಎಂದು ಕಾಣ್ವುದೆಂದೆ !

ಇನ್ನಿಲ್ಲಿ ತರವಲ್ಲ ! ಮುಂದೆ ಬಹು ಸಾಧನೆಯ
ರಂಗಸ್ಥಲವನು ಶೋಧಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ನಿಂತಿರುವ—
ದೆಂದು ನೆರೆಹೊರೆಯವರ ತೊರೆದು, ಸಲಹಿದ ನಗರ—
ದಧಿದೇವತೆಯ ನಮಿಸಿ ಸೀಮೆಯನು ದಾಟಿದೆನು.
ಸತಿಸುತರೊಳನೆ ಬಾಳ್ವ ಮನೆಯ ಮೃತ್ಯುವನಷ್ಟು
ಗಂಟಿನಲಿ ಕಟ್ಟಿದೆನು. ಅಗಲ್ಪ ಮನಸ್ಸಿಲ್ಲದಲೆ
ಪೂರ್ವಾಶ್ರಮದ ನಾಲ್ಕು ಕುರುಹುಗಳು ಬೇಕೆಂದು
ಚಿತ್ರಗಳನುಳಿಸಿದೆನು. ಈ ಸಣ್ಣ ಸಂಸಾರ—
ದೊಡನೆ ಪಯಣಿಗನಾಗಿ, ಹುಟ್ಟಿದೂರನು ತ್ಯಜಿಸಿ
ಪಟ್ಟಣಕೆ ಬಂದಂತೆ, ಪಟ್ಟಣವನ್ನೊಸರಿಸಿ
ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದಾಸರೆಯನರಸಲೆಗೈದೆನು !

ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಪರ್ಮಪತ್ತಿಂದು ಮಳೆಬಿಲ್ಲಂತೆ
ನೆರೆ ನಾಚಿ ಕಾಣದಾಗಿರುವ ಕನ್ನಡ ನಾಡ
ಬೀಳ್ಕೊಂಡು, ಮಹರಾಷ್ಟ್ರದೇಶದುರ್ಕೆಯ ನೋಡಿ
ಅದರ ದೊಡ್ಡತೆಯಲವರಳವಾಗಿ ಬಿರೆತಿರುವ
ದಬ್ಬಾಳಿಕೆಯ ಕಂಡು ಕಳವಳಿಸಿ, ತಳಿರಂಬು—
ವಂತೆ ಚಿತ್ತವ ಸೆಳೆವ ಗುರ್ಬಾಂಗನೆಗೊಲಿದು,
ಭಾರತಿಗೆ ತಳಿದೋರಣವ ಕಟ್ಟಲಿಹ ಹಿಂದು—
ನುಟಗಾರನು ಪ್ರೀತಿವಸ್ತುವದೊಡನೆ ಕಂಡು,
ಪುಣ್ಯಪುರುಷರ ಚಿಂತದಾತೆಯಾಗಿಹ ವಂಗ—
ದೇವಿಯಡಿಯಲಿ ನಿಂತು ಧೇನಿಸುತ ಬಾಳಿದೆನು.
ತುಂಗಭದ್ರೆಯ ಹಸಾದವ ಪಡೆದು ಕೃಷ್ಣಗಿಹ
ಸವಿನೀರ ಸವೆಸುತಿಹ ಯೋಗಿಗಳ ನಮಿಸಿದೆನು.
ಗೋದಾವರಿಯ ಚರಣವಾವರೆಯನಾಶ್ರಯಿಸಿ
ಧ್ಯಾನಪರರಾಗಿರುವ ಯತಿಗಳನು ಕೇಳಿದೆನು.

ನರ್ಮದೆಯ ಬದಿಗಿರುವ ವೊದಿನಾಡಿನಲಿ ನಿಂತ
 ಸನ್ಯಾಸಿಗಳನು ಸಲಹುವದೆನುತ ಬೇಡಿದೆನು.
 ತಂಗುವನೆಯಲಿ ತಳುವ ಮುನಿವೇಷಧಾರಿಗಳ-
 ನೀ ಸಮಸ್ಯೆಯ ಬಿಡಿಸಿರೆಂದು ಬಿನ್ನವಿಸಿದೆನು.
 ಎಲ್ಲ ನಿಷ್ಕಲವಾಯಿತೀ ಕರ್ಣರಂಧ್ರಗಳು
 ಪ್ರವಚನಗಳನು ಕೇಳಿ ಒಧಿರತೆಯನೆಯ್ದಿದರು
 ಕಾಣಲಿಲ್ಲವು ಕನಸು; ಮನವೊಂದು ದೂನಿಸಿತು.
 ಕೆಲವರೆಂದರು ತಮ್ಮ ದೇವನವಿದಲೆಂದು.
 ದೇವತ್ಯಾಗೇಚ್ಛೆ ದುಷ್ಕಾಮವೆಂದರು ಕೆಲರು.
 ದುರ್ನಿವವನರಿಯದವರೆಂದರಿಹ ಗೂಢ
 ತಮ್ಮ ಬೋಧನೆಗೆ ದುರ್ವಹವೆಂದು. ತಿಳಿದವರು
 ತಮ್ಮ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನು ಕರುಣಿಸಲು ಬಾರದೆಯೆ
 ಕೊರಗಿದರು. ಇಂತಿರಲು ಜೀವದಾನೆಯನೊಂದ
 ನಿಗ್ರಹಿಸಲರಿಯದೆಯೆ ಮನದೊಳಗೆ ಕನಲಿದೆನು.

ಮನೆಯನೊಂದನು ನೋಡಿ ಒಳಸೇರಲನುದಿನವು
 ಯತ್ನಿಸುತ ಕೊನೆವರೆಗೆ ದಾರಿತೋರದೆ ಬಳಲ್ದ
 ಮನುಜನಂತೆನ್ನ ಪಾಡಾಗಿರಲು ಕಡೆಗೊಮ್ಮೆ
 ಹಿಮಗಿರಿಯ ಪದಗಳಲಿ ದೇಹವರ್ಪಿಸಲೆಂದು
 ಸಂಚರಿಸಿ ಗಂಗೆೋತ್ರಿಯಿಂದವನು ತಲುಪಿದೆನು.
 ಧವಲಗಿರಿಯನು ನೋಡಿ ಬೆವ್ವುಗೊಂಡಿಹ ಮನಕೆ
 ಗಂಗೆೋತ್ರಿಯುದಕವನು ಕಂಡು ಸಂಭ್ರಮವಾಯ್ತು.
 ಆ ನೀರಿಗಿಹ ಮಿನುಗ, ತೀವ್ರತೆಯ, ತೀಕ್ಷ್ಣತೆಯ,
 ಸುಪ್ರಸನ್ನತೆಯ ನೆರೆ ನೋಡಿ ಸಂತಸಗೊಂಡ
 ಜೀವಕೆನಿಸಿತು; ಇಲ್ಲಿ ಜನರ ದುಮದುಮವಿಲ್ಲ;
 ಪ್ರಕೃತಿ ತನ್ನಂತರಂಗವ ತೆರೆದು ನಿಂತಿಹಳು;
 ಹಿಮರಾಜ ಯುಗಯುಗದ ಜ್ಞಾನವನು ಕೊಡಲಿಹನು;
 ಅವನೊಲವು ಸಂತತದಿ ಹರಿಯುತಿದೆ. ಆರ್ಯಕುಲ-

ವಾಚಾರ್ಯ ವುರುಷರಿಗೆ ಜ್ಞಾನದಾನವ ಗೆಯ್ದ
ರಾಮಾಭಿರಾಮೆಯಿವಳಿನಗೆ ಕರುಣಿಸದಿಹಳೆ ?
ಇಲ್ಲಿ ವಿಶ್ರಮಿಸುವದು ವಿಪಿತವದು, ಸತ್ಯವದು.

ಆಗ ಜೋಳಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಕೈಯಿಕ್ಕಿ ನೋಡಿದೆನು.
ನಾಲ್ಕು ಚಿತ್ರಗಳಲ್ಲಿ. ಕಣ್ಣೀರು ಪಳಗಿದವು.
ಸರ್ವಾಸುಪರಿತ್ಯಾಗಕಣಿಗೊಂಡ ನನಗೇಕೆ
ಈ ಚಿತ್ರ, ಈ ಹಾಸ, ಈ ರಾಮಣೀಯಕತೆ ?
ಸೂರ್ಯನಾರಾಯಣನು ನಡುಬಾನೊಳಿಸಗಿದನು—
ಅವನ ಬಿಂಬವು ನೀರ ಮೇಲೆ ಧಳಧಳಿಸಿರಲು.
ನಾಲ್ಕು ಕೃತಿಗಳನಾಗ ನಾಲ್ಕು ಚೆನ್ನಿಗರಂತೆ
ಅವುಗಳೆಲ್ಲವು ಮುದ್ದಾಡಿ ಹೊನಲಿನಲಿಸಿ:
“ತಾಯಿ ! ಗಂಗೆಯೆ ನಿನ್ನ ಸೇವೆಗೆಂದಿರಿಸಿಹೆನು
ವಾತ್ಸಲ್ಯದಣುಗರನು. ಈಡಾಡು, ಕಾಪಾಡು.
ನಿನ್ನಿಂದ ಜನಿಸಿದವು; ನಿನ್ನನ್ನೆ ಸೇರುವವು.
ಹಿಂದೆನ್ನ ಸತಿಸುತರ ಮೃತ್ಯುವಹರಿಸುತಿರೆ
ಮೌನವನು ತಾಳಿದೆನು ಮುಂದುಗಾಣದೆ. ಇಂದು
ಎದೆಯು ಭೇದಿಸಿದರೇನಹುದು ? ಸ್ವೀಕರಿಸಿವನು.
ನಿನ್ನ ಜೊತೆಯಲ್ಲಿರಲು ನನಗಾವ ಭಯವಿಲ್ಲ.”
ಎಂದಂಬಿಯುಡಿಯಲಂಬಿಗರ ಗುರಿಯಿಲ್ಲದಿಹ,
ಹಸುಳರಾಟದಿ ಕೂಡಿ ತೇಲ್ವಿಡುವ, ದೋಣಿಗಳ
ತೆರದಿ ಬಿಟ್ಟೆನು. ಒಡನೆ ತಾಯಿ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದಳು.
ಧಾವಿಸುತ ಚಿತ್ರಗಳು ನಡೆದವೆಲ್ಲಿಗೊ ಮುಂದೆ.
ಈಗಿನಗೆ ತೊಡರ್ಡ ಸಂಸಾರದೆಸಳಡಗಿದವು.
ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೀಗಾದೆ ನಾನೊರ್ವ:-ಸನ್ಯಾಸಿ.

ಈ ತಪ್ಪಲಡಿಯನ್ನು ನನ್ನ ನೆಲೆವೀಡೆಂದು
ತಿರುಗಾಡಿ ತಂದಿರುವ ತನಿವಣ್ಣುಗಳ ತಿಂದು
ಕೊಲ್ಲಿಗಳ ನೋಡುತ್ತ ಕೊನೆಗೊಂದು ರಮ್ಯವಿಹ

ಸ್ಥಾನವನು ನಿರ್ದೇಶಿಸಲಿ ಸಗೆ ಶಯ್ಯೆಯೆನೆ
ತಿಂಗಳಿನ ಬೆಳಕಿನಲಿ ನಗುತ್ತಿದ್ದಳು ತಾಯಿ.
ಆವಳ ಮಂಜುಳ ನಿನದವೆನ್ನ ಕಿವಿವೊಗುತಿತ್ತು.
ಆವಗಲೊ ನಿದ್ರಿಸಿದೆ, ಗೊತ್ತಿಲ್ಲ. ಜುಮ್ಮೆನಲು
ಮೃದುವಿರು, ನಿಮಿರಿ ನಿಂತಿರಲು ತಲೆಗೂದಲವು,
ಈ ಮೂಗು, ಈ ಕಣ್ಣು, ಈ ಬಾಯಿ ಮೇಳವಿಸಿ
ಕಣ್ಣಾಗಿ ನಿಂತಿರಲು, ಒರ್ವ ತೇಜಃಪುಂಜ
ಯತಿವರನು ರಾಜತೇಜವನು ಬೀರುತ ಬಂದ !
ಎಳೆಗೆಂಪು, ಬಿದಿರಾಳು, ಸಸು ಎತ್ತರದ ನಿಲುವು;
ಜಿರಜಿರನೆ ನೇತ್ರಗಳು; ಚಂದಿರನ ಅರಳುಮೊಗ;
ಬಂದು ಬಳಿಯಲಿ ನಿಂತು ಕರ್ಣಗಳ ಹಿಡಿದೆತ್ತಿ
ಸನ್ನ ಕಣ್ಣೆಳಕನೆಲ್ಲವ ತನ್ನ ಕಂಗಳಲಿ
ಸೆಳೆದಿರಿಸಿ ಸಾಯುಜ್ಯಮಂತ್ರಗಳನೊದಿದನು.

ನೂರು ಮೆಲ್ಲಡಿಯಿಟ್ಟ ನೂಪುರದ ಮೆಲ್ಲನಿಯಲಿ
ಕರ್ಣಗಳ ಸೇರುವಂತಾಗಿರಲು ತಡವರಿಸಿ
ಪ್ರಜ್ಞೆ ಬರುವನಿತರೊಳು ಮುಗಿಲೆಡೆಗೆ ಕೈನೀಡಿ
ದಿಶೆಗಳುಲಿವಾಲಿಸುವ ನನ್ನ ರೂಪವ ನೋಡಿ
ನನಗೆ ತುಸು ಭಯವಾಯ್ತು; ದೂರ ಪರ್ವತದಡಿಯ-
ನಾರೊ ಸೇರುವದರಿತು ಮಿತ್ತಿಯಿಲ್ಲದೊಡಿದನು
ಯಾರಿಲ್ಲ; ಧವಲಗಿರಿ; ಚಂದ್ರ; ಗಂಗಾಮಾತೆ;
ನಾನು; ಮತ್ತೆಲ್ಲೆಡೆಗೆ ಗುಣಿಸುತಿಹ ಮಂತ್ರಗಳು !
ತಂಗಾಳಿ ಮೆಲ್ಲಡಿಯನಿಡುತ ಸಾಗುತ್ತಿತ್ತು.
ಉಷೆಯ ಚಿನ್ನಗಳೆನೆಯೆ ಚಂದಿರನ ಕಾಂತಿ ತುಸು
ಕೇದಗಿಯ ಬಳುವೇರಿ ಕಾಲೆಗೆಯುತ್ತಿತ್ತು; ಸಸು-
ಕಿಲ್ಲಿ ಸಸುಕಲ್ಲಿ ನಸುಕೆಲ್ಲೆಡೆಗೆ ನಸುಕೇರಿ
ಬೆಳ್ಳ ಬೆಳಗಾಯಿತ್ತು ಕಡೆಗೊಮ್ಮೆ ! ನದಿಗೋಡಿ,
ತಾಯ ನೊರೆವಾಲ ನೆರೆ ಬಾಯ್ತೆರೆಯು ಸವಿಯುತ್ತಿರೆ,

ನೀರ್ಮುತ್ತುಗಳ ನೋಡಿ ಕಣ್ಣು ಕಣ್ ಕಣ್ ಬಿಡಲು,
 ಆವಳ ನೀರ್ನಿಂತೊಮ್ಮೆ ಈ ನೊಸಲು ಬಿಸಲಾಗಿ
 ಪಾಪಗಳ ಮೊಟ್ಟಿಯಾಗಿರುವ ದೇಹವನದ್ದು -
 ತಾ ಪರಮ ಸಲಿಲದೊಳು, ಉದಿಸುತಿಹ ಭಾಸ್ಕರನ
 ಪಾದಗಳನರ್ಘ್ಯದಿಂ ತೊಳೆದು ಪೂಜೆಯ ಗೆಯ್ಯು
 ಈಚೆ ದಂಡೆಗೆ ಬಂದು ಭುವಿಗೆ ನಮಿಸುತ ಕುಳಿತೆ
 ಧ್ವನಿಸುತಿರಲೊಂದು ಗುರುಮಂತ್ರ ಹೃದಯಾಂತರದಿ:
 "Imagination is the body of Thought
 Be it for thee to find its harness out "

ಸೂಕ್ತವನ್ನು ನಿನ್ನ ಸುತ ಉನ್ನೀಲಿಸುತ ಕುಳಿತೆ.
 ಆಗ ಸರಿಯಿತು ಜ್ಞಾನಪಲ್ಲಟದ ತೆರೆಮರೆಯು.
 "ಮೂಲಸತ್ಯದ ತಿಳಿವು ಎಲ್ಲದರ ಮೂಲವದು.
 ಅದರ ವಾಹನವಾದ ಕಲ್ಪನೆಯನಣಿಗೊಳಿಸು!"
 ಎಂಬ ಮಾತನು ವಿಾರಲಾರದೆಯೆ ನುಡಿಯುತಿಹೆ
 ನಿಮಗಿದರ ಗೂಢವನು, ದೇಹವನು ತ್ಯಜಿಸಿದರು!
 ಮತ್ತೆ ಧ್ಯಾನವ ಬಿಳಿಸಲಾ ಮಂತ್ರವನು ಕುರಿತು
 ಹೊಚ್ಚ ಹೊಸ ಮರಿಗಳಂತಿರುವೆನ್ನ ಭಾವಗಳು
 ರೆಕ್ಕೆಗೊಳುತೆಲ್ಲೆಡೆಗೆ ತಾವೆ ಸಂಚರಿಸಿದವು.
 ಕಲೆಯನತಿ ದೂಷಿಸಿದೆ; ಕಲೆಯನರಿಯದಲಿಂತು
 ಮೂಲವನು ತಿಳಿಯಬಹುದೇನೆಂದು ಮರುಗಿದೆನು.
 ಅಳವಿಲ್ಲದಿಹ ಜಿಲುಪಿನೇಕಮೇವತೆಯದರ
 ಒಹುವಿಧತೆಗಿಹ ಪಂಪು-ಸೊಂಪುಗಳ ಕೂರದಲಿ
 ಕಾಣುವದು ದುಃಸಾಧ್ಯವೆಂದೆನಿಸಿ ರಸದೇವಿ-
 ಯನು: ಚಿತ್ತದೊಳು ನಮಿಸಿ ಅವಳ ಕ್ಷಮೆ ಬೇಡಿದೆನು.
 ಕಾಣ್ಕೆಯನು ತುಂಬ ನೆರೆಯಂತೆ ಬಂದಿಹ ಕಣಸು-
 ಗಳ ಕೂಟವನು ಕರೆದು ಮನ್ನಿಸಿದನರ್ತಿಯಲಿ.
 ಜಲುವತಿಯ ರೂಪುಗಳಿಗಿರುವ ಚಂದವ ತಿಳಿದು

ಅದನೊಂದಿ ಬಾಳ್ವ ಸಮರಸದ ಬಾಳ್ವೆಯು,—ಅದನು
ಕಲೆಯಾಗಿ ಜೀವಂತಗೊಳಿಸಿ ನಿಲಿಸಿದ ಕೂರ್ವೆ
ಸುಮುಹೂರ್ತದೊಳು ಫಲಿಸಿ ಮೂಲಸತ್ಯವು ತಳೆದ
ದೇಹವಾವರಣವದು—ಮಾಯೆ, ಕಲ್ಪನೆಯೆಂಬ
ರನ್ನವಲ್ಲಣ—ಹೋಗಿ, ಆಕೃತಿಯನಡಗಿಸಿಹ
ಜೆಲುವೆಂಬ ಸತ್ಯವನು ಬೆರೆವ ಸಂತಸವುಕ್ಕಿ,
ದೇಹದೀ ಸೆರೆ ಕಳೆವುದೆಂಬ ನಂಬಿಗೆಯೂರಿ
ಕಡೆಗೊಮ್ಮೆ ಶಾಂತಮಾನಸನಾದೆ ಭುವನದೊಳು.

ತಪ್ಪಲಡಿ ಶಯ್ಯೆಯದು; ಗಂಗೆ ಸಲಹುವ ಮಾತೆ;
ಈ ರನ್ನದೊಟ್ಟಲಕೆ ಮುಗಿಲೆ ಮುತ್ತಿನ ಚಂಚು !
ಸಿಕ್ಕಿವಿನ್ನಿದನಸುಗಳ ಬಿದ್ದಣವು ಹಿರಿದಾಯ್ತು.
ಗಿರಿಯಡಿಗೆ, ಮುಗಿಲಡಿಗೆ, ಮನದಡಿಗೆ ಚಿರಶಾಂತಿ.
ಸುತ್ತಲಿಹ ಜೆಲುವೆಲ್ಲ ಜೆಲುವತಿಯ ತಲೆದುಡಿಗೆ,
ಅಲ್ಲಿ ಸಂಚಲಿಸುತಿಹ ಕಡ್ಡಿಯಾನೊಂದೆಂದೆ!
ಹೊಂಗಿರಿಯ ಮೇಲೆ ತೇಜಗಳ ಜೋಗಿರಲಲ್ಲಿ
ಮಳೆಬಿಲ್ಲ ವ್ಯೂಹಗಳಿಗೊಂದು ಬಣ್ಣದ ಮಿಣುಕು
ನಾನೆಂದೆ. ಇನಿತು ದಿನ ಹೇಗೆ ಮರೆತೆನೊ ಕಾಣೆ!
ಭೃಂಗಕೇಲಿಯಲಿ ಸುರಕನ್ಯೆಯರ ನುಣ್ಣರವ,
ತಳೆದೊಂಗಳಲ್ಲಿ ಮುಗಿಲೊಂಪ ತರಹವನೊಂದು,
ಬಯಲಿನೊಳು ಸಿರಿದಾಣವನು, ತಾಣದಲಿ ಬಯಲ—
ನಸುಭವಿಸಿದಾಘ್ರತೆಯು ಮಿಗಿಲಾಯ್ತು. ಹೂವುಗಳ
ಮುತ್ತಿಟ್ಟಿ. ನೀರ ತನಿದಂಪಿನಲಿ ಮನವಾರೆ
ಮುಳುಗಿದೆನು. ತಣ್ಣಿಸಿಲ ತನಿವೇಟವನು ತಳೆದು
ನಿಮಿರಿದೆನು. ಎಶ್ವವನು ತುಂಬಿರುವ ಸತ್ಯವೇ!
ಎಂದು ಕುಣಿದಾಡಿದೆನು, ಕುಲಿಕಿದೆನು, ಗುಡುಗಿದೆನು!

ಸತ್ಯವದು ಕಣ್ಣೊಳಗೆ ಸ್ಥಿರವಾಗಿ ನೆಲಿಸುತಿರೆ
ಒಂದೆ ಬೆಳಕೆಲ್ಲೆಡೆಗೆ ಅರಳಿ ನಿಲ್ಲುತ ಮುಗಿಲಿ—

ನೋಳಗಿಂದ ಸುರಿದಿತ್ತು; ನೀರಿನೆದೆಯನು ತೆರೆದು
 ಸರೆಸವಾಡುತ್ತಲಿತ್ತು; ಗಿರಿಗಳನು ಹೊಂದಿತ್ತು;
 ಹುಲ್ಲು, ಮರ, ಹೂವುಗಳ ನಿರತೆಯಲಿ ತೋರಿತ್ತು.
 ಹೊಟ್ಟೆ;-ಹಸಿವೆನಲ್ಲಿ; ಗಾಳಿಯನು ಸೇವಿಸಿತು.
 ಅವಯವಗಳಲುಗಾಡಲಿಲ್ಲ; ಕುಳಿತಿರುವಲ್ಲಿ
 ಕೂರ್ತದನು ಕೊಳುತಿಹವು; ಉಸಿರು ಮೆಲ್ಲುಲಿದಿತ್ತು.
 ನೀರವತೆ, ಆನಂದ, ಅರ್ಧಪೂರ್ಣತೆ, ಬೆಳಕು.

ಪೂರ್ಣಯೋಗವದಿಂತು ಬಂದು ಮೈಮರೆಸಿರಲು
 ಯಾವ ದಿನವದು ಕಾಣೆ, ಒಮ್ಮೆ ತಾವೆಯೆ ಕಣ್ಣು
 ನೀಟಾಗಿ ತೆರೆದಿಹವು; ಸುತ್ತು ನೆರೆ ನೋಡಿದೆನು.
 ಸಡುಗತ್ತಲಾಗಿತ್ತು; ಚಿಕ್ಕೆಗಳ ತಿಂತಿಣಿಯು
 ಬಾಂದಳವ ಕಿಕ್ಕಿರಿದು ನರೆದಿತ್ತು. ಹಿಮಜಾತೆ
 ಧೈನಿಸುತ ಸಾಗಿಹಳು; ಅವಳನಾಗಸಗಂಗೆ
 ಕರೆಯಲನುವಾಗಿಹಳು. ಎಲ್ಲಿಹೆನೊ ನೆನಪಿಲ್ಲ,
 ಕಡೆಗೊಮ್ಮೆ ಮೌನಗೊಂಡಿರುವ ತಾರಾವಲಯ-
 ವನ್ನೊಡೆದು ಧಾವಿಸುತ ಬಂತೊಂದು ದಿವ್ಯಪ್ರಭೆ.
 ಎಲ್ಲ ಬೆಳಕಿಗೆ, ಎಲ್ಲ ಇರುವಿಕೆಗೆ, ಗರುವಿಕೆಗೆ
 ಮೂಲಕಾರಣವಾದ ಹಿರಿ ಬೆಳಕು ನಿರಿಮುಗಿಲಿ-
 ನಂತೆ ಇಳಿಯುತ ಬಂತು. ಅದರೋಜೆಗಳಿಸಿದವು
 ತಾರೆಗಳು. ಬಾನಿಳಿಯ ಗಂಗೆಯರು ಸಂಗಮಿಸಿ
 ಶೋಭಿಸಿದರದರ ನಗೆಯಾಗುತ್ತ. ಬೇರೊಂದ-
 ದಾವುದುಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ: ನಾನು, ನೀಳ್ಳೆಳಕೊಂದು.
 ಆ ಜೀವಚುಂಬಕವ ಕಂಡೊಡನೆ ಸಂಭ್ರಮನಿ
 ಮನವೆಂಬ ರನ್ನವಟ್ಟಿಗೆಯೊಡೆದು ಮೃತ್ತಿಕೆಯ
 ಮೇಲ್ಮಾಡವನು ತೆರೆದು ಕಿಡಿಯೊಂದು ನೆಗೆದಂತೆ
 ಅಂಗುಲಿಯ ಸಖದುದ್ದ ಕುಡಿದೀಪ ಮಸುಳ್ಳಂತೆ
 ಮುಗಿದು ಹೋದೆನು ಲೀನನಾಗಿ ತನಿವೆಳಕಿನೊಳು.

ದೇಹವದು ನೆಲಕುರಳಿ ನದಿಯ ನೀರೊಳು ಮುಳುಗಿ
ಕಣಕಣದಿ ಪುಣ್ಯವನು ಹೊಂದಿತ್ತು. ಮನ, ಬುದ್ಧಿ,
ಇಂದ್ರಿಯಗಳೆಂದಿಗೋ ಭೋಗಿಸಿದ್ದುವು ಲಯವ.

ಇಂತು ಕಥೆ ಮುಗಿದಿತು. ಎನ್ನ ನಾಲಿಸಲಿನ್ನು
ಮನವಿರಲು ಮರೆಪೋಗುವದಾ ವಿಹಗಗಳ ದನಿಯ,
ಇನಿಯರಿನಿವಾತುಗಳ, ಸಂಜಿಮುಂಜಾವುಗಳ,
ತನಿವಣ್ಣದೈಸಿರಿಯ, ಎದೆಯೊಲವ, ಈ ಧರೆಯ !

ತಾಯವ್ವನ ಸಮಾಧಿ

ತಾಯವ್ವನ ಸಮಾಧಿ

(ಮೊದಲುಮಾತು)

ಈ ಕವಿತೆಯ ಮೂಲವು ನನ್ನ ಪತ್ನಿಯ ಒಂದು ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿದೆ. ವಿಧ ವಿಧವಾಗಿ ಪಲ್ಲಟಗೊಂಡಿದ್ದರೂ ಆ ಸ್ವಪ್ನವಸ್ತುವು ಎರಡನೆಯ ಹಾಗೂ ಮೂರನೆಯ ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಚಿತ್ರವನ್ನು ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಲೆಂದು ಉಳಿದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ನಾನು ಹೆಣೆದುಕೊಂಡೆನು.

ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದುದೆಂದರೆ “ಮರದ ಒಳಮೈಯ್ಯಿಂದ ಬಂದ ಆ ಊರವವೇ” ಸರಿ. ಭಾವನೆಯಲ್ಲಿ-ವಿಶ್ವಾಸದಲ್ಲಿ - ಶಕ್ತಿಯಿದ್ದುದಾದರೆ ಅದು ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಹೊಂದಲೇಬೇಕು. ಯಾವ ಭಾವನೆಯೇ ಇರಲಿ, ಅದು ಬಲವಂತವಾಗಬೇಕಾದರೆ ಅದರ ಬುಡದಲ್ಲಿ ದೃಢವಾದ ವಿಶ್ವಾಸಬೇಕು. ತಾಯವ್ವನ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾನು ಕಾಣಬಯಸಿದ್ದು ಈ ತೆರನಾದ ವಿಶ್ವಾಸ; ಅದರ ಫಲವಾಗಿ ಬರುವ ದರ್ಶನ.

ಆದರೆ ಈ ಸನ್ನಿವೇಶವನ್ನು ಚಿತ್ರಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿಚಾರಿಸಿದಾಗ ಅದಕ್ಕೊಂದು ಕಥೆಯ ಕುಂದಣವು ಅವಶ್ಯವೆನಿಸಿತು. ಕೂಸು ಗಿಳಿಯಾಗಿದ್ದ ಕಥೆ, ಇಲ್ಲವೆ ಇನ್ನೊಂದು ರೂಪವಿಶೇಷವನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಕಥೆ, ಇವೇ ಮುಂತಾದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿದ್ದ ನನಗೆ ಇದನ್ನೊಂದು ಬಾಸಪದ ಕಥೆಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದೆಂದು ಹೊಳೆಯಿತು. ಇಂತು ಮೊದಲು ಮಾಡಿ ನಾನು ತಾಯವ್ವನ ಕಥೆಯನ್ನು ರಚಿಸಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದೆನು. ಆದರೆ ‘ಮರದ ಒಳಮೈಯ್ಯಿಂದ ಬಂದ ಆ ಊರವ’ಕ್ಕೆ ಮೊದಲಿನಿಂದ ಮೋಹಿಸಿದ್ದ ನನ್ನ ಕಲ್ಪನಾಶಕ್ತಿಯು ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಗೊಂಡಂತೆ ತೋರ

ಲಿಲ್ಲ. ಕವಿತೆಯು ನಿಜವಾಗಿ ಮೂರನೆಯ ಭಾಗದಿಂದ ಸುರುವಾಗಿರುವ ದೆಂದೇ ನನ್ನ ಭಾವನೆ. ಮೊದಲಿನ ಪದ್ಯಗಳನ್ನು ಈ ಕಾವ್ಯದ ಹಿನ್ನೆಲೆಂದು (Back ground) ಮಾತ್ರ ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದು.

ಮೂರನೆಯ ಭಾಗವನ್ನು ಬರೆದಾಗ ನನ್ನನ್ನು ಸೆಳೆದ ಭಾವನೆಯಿಂದ ಜಡುಗಡೆ ಹೊಂದಿದೆನು. ಆದರೆ ತಾಯವ್ವನ ಕಥೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸುವದೂ ನನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಯು ಪಡೆಯಲೆಳಸಿದ ಸಮಗ್ರತೆಗೆ ಅವಶ್ಯವಾದ ಮಾತು. ಅವಳ ಭಾವನೆಯು ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಫಲದಾಯಕವಾದಾಗ ಅವಳ ಜೀವ ನವೂ ಏಲೇಷವಾಗಿ ಮಾರ್ಪಾಟು ಹೊಂದಿರಬಹುದೆಂದು ನಂಬಿದ ನನ್ನ ಕಲ್ಪನೆಯು ಆ ಬಾಳುವೆಯ ಹೊಸತನವನ್ನು ನಾಲ್ಕನೆಯ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಯಥಾವತ್ತಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಲು ಹವಣಿಸಿತು. ಒಂದು ಅದ್ಭುತವನ್ನು ಕಂಡು ಆ ಅನುಭವದೊಂದಿಗೆ ಬೆರೆತ ಜೀವನದ ಸಾಮಾನ್ಯತೆಯು ತುಸುವಾದರೂ ಸರಿದೇ ಸರಿಯುವದು. ಕೊನೆಯ ಭಾಗವು ಒಂದು ಉತ್ಪ್ರೇಕ್ಷೆ, ಒಂದು ಅಲಂಕಾರ.

ಪುಣೆ
೧೦-೧೧-೩೪ }

ವಿನಾಯಕ

ತಾಯವ್ವನ ಸಮಾಧಿ

೦

ಒಂದೂರು; ಆ ಊರಿ-
ನೊಂದು ಮನೆಯೊಳಗಿತ್ತು
ಗಂಡ ಪೆಂಡತಿಯೊಂದು ಸುಲಿದ ಜೀಡು.

ಒಂದು ದಿನ ಅವರಿಗಿರು-
ವೊಂದೆ ಮಗು ತೀರಿತ್ತು.
ಏಳೆರೊಳಗಿರಲಿಲ್ಲ, ಬಂತು ಕೇಡು.

ಎದ್ದು ಉನ್ನಾದಿನಿಯು
ಮುಂದೆ ಕುವರನ ಶವವ
ಎತ್ತಿಕೊಂಡೊಯ್ಯಾಳೊ ಬಸದ ಬಳಿಗೆ !
ಎಲ್ಲ ಹರಹಿದ ತಲೆಯು;
ಎಲ್ಲೆಯಿರಿಯದ ಸೆರಗು;
ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಮೆಯ್ಯು ಪಿರಿತಿಹುದು ಚಳಿಗೆ !

“ಜಾಜಿಮಲ್ಲಿಗೆಯಂಥ
ರಾಜಸುತನನು ಪಡೆದೆ.
ಪೀಠವಂಕುರಿಸದಲೆ ಅಳಿವುದುಂಟೆ ?
ಪ್ರಜೆಗಳನು ಕೊಲುವಂಥ
ಸೈಜ ನಿಯಮಗಳನ್ನು
ಸೃಜಿಸುತರೆ ದೇವನಲಿ ನ್ಯಾಯವುಂಟೆ ?”

“ನೆರೆದವರು ನೀವೆಲ್ಲ
 ಕೆರದಿ ಸ್ಪರ್ಶಿಸಿ ನೋಡಿ !
 ಮರೆತಿಲ್ಲ ಮಗುವಿನ್ನು ತನ್ನ ನಗೆಯ.
 ಈ ಮುದ್ದು ಕುವರನಿಗೆ
 ಯಾ ಮರಣ ಬರಬಹುದು ?
 ಆ ಮರಣ ಕಡಡಿಸಿಹುದೆನ್ನ ಬಗೆಯ !”

“ಸತಿಯನುಳುಹಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು
 ಸುತನ ಬಿಸುಟಿದ ಪತಿಯೆ !
 ಇದು ಯಾವ ನಗೆಗೇಡು ! ಎಂಥ ಕೇಡು !
 ನಿಮ್ಮ ಮನೆ ತೊರೆದೆನಿದೊ !
 ಎತ್ತಿಕೊಂಡೆನು ಮಗುವ;
 ನಿಮ್ಮ ನಟನೆಯ ಕೋಪಕಿದುವೆ ಸೇಡು !

ಮಲಗಿತೇಕೀ ಕೂಸು ?
 ಅಲುಗಿರಲಿ ಇನ್ನೀಸು;
 ಕಾಲಂದುಗೆಯು ಇಲ್ಲದಿದ್ದ ಕೂಸು !
 ನನಗಿರಲಿ-ಇನ್ನೀಸು
 ದಿನವಿರಲಿ ಈ ಸೊಗಸು !
 ಕೂಸಿರಲು ಇನ್ನೇಕೆ ಹಾಸು ಬೀಸು !”

“ತೋಳೆ ತೊಟ್ಟಿಲವೆಂದೆ;
 ಅದಕೆ ಮಲಗಿದೆ ಜಾಣ !
 ತೋಳೆ ಕೈತಾಳವಿದೆ. ಎದ್ದು ಕೇಳು !
 ಮೊಲೆದುಂಬಿರುವ ಹಾಲು
 ನಿನಗಾಗಿ ಸುರಿಯುತ್ತಿದೆ;
 ಅಲ್ಲ ! ಹೊಯ್ತಾಲ್ಲ ! ಎದ್ದು ಎಳು !”

“ಇನ್ನು ನಿದ್ರೆಯೊಳಿಹನು;
ಬನ್ನ ಗೊಳಿಸಲು ಬೇಕು
ಚೆನ್ನಿಗನ; ಅಂದರೆಚ್ಚ ರಗೊಳುವನು !
ಮರದ ರೆಂಬೆಯಲಿರಿಸಿ
ಅರಿಯದೊಲು ಸಾಗಿದರೆ
ಮರುಜಣವೆ ಅರಮರವು ಮುಗಿದಳುವನು !”

“ಇದೊ ! ಹರಿದೆ ಸೀರೆಯನು !
ಕೊಂಬೆಗಿದ ಕಟ್ಟುವೆನು-
ಎದೆಯ ಮಾಣಿಕ್ಯವನು, ಕರುಳ ಸೊದೆಯ ;
ಕೊಂಬೆಗಳ ಗೂಡಿನಲಿ
ಇಂಬಾಗಿ ಇರಿಸಿಹೆನು;
ನಂಬುವಿಯೊ ಇಲ್ಲವೋ ಈ ಪ್ರಮದೆಯ ?”

“ಹುಚ್ಚೆದ್ದು ಕಿತ್ತೋಡಿ
ಕಚ್ಚಿ ತುಟಿಯಲಿ ತುಟಿಯ
ಮುಚ್ಚು ಮರೆಯಿಲ್ಲದಲಿ ಮುತ್ತಿಡುವೆನು.
ಬಚ್ಚಿಟ್ಟು ಎದೆಯಲಿದೆ,
ಅಚ್ಚೊತ್ತಿ ಮೊಗದಿ ಮೊಗ,
ಎಚ್ಚರಿಯೆ ಕತ್ತಿನಲಿ ಕತ್ತಿಡುವೆನು.”

ಹೀಗಂದು ಸಾಗಿದಳು
ಮಗುವಿರಿಸಿ ಮರದಲ್ಲಿ
ಮರುಳಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ಕರೆಯಲೊಡನೆ !
ಶವದ ಕರೆ ಕೇಳಿಸದು;
ಶವ ಕೂಡ ಕಾಣಿಸದು,-
ಮರುಮರುಳಿ ನೋಡುತ್ತಿರೆ ಮೌನವದನೆ !

ಓಡಿ ಬಂದಳು ತಿರುಗಿ.
 ಸೋಡಿದರೆ ಮಗುವಿಲ್ಲ !
 ಹಾಡಿಕೊಂಡಳು ತದ್ವತ್ ಕಾಕೆ ವನದಿ.
 ಇಸಿದಾದ ದನಿಯೊಂದು
 ಮರದಲ್ಲ ಕೇಳಿ ಬರೆ
 ನವ ಶಾಂತಿಯಂಕುರಿಸಿತವಳ ಮನದಿ !

೨

“ಮರದ ಒಳಮೈಯಿಂದ ಬಂದ ಊರವವು
 ಭೈರವನ ನಾಟ್ಯವಲ್ಲ.
 ನನ್ನ ಪ್ರಾಣದ ಗಿಳಿಯು ಅಲ್ಲಿಂದ ನುಡಿಯುತ್ತಿರೆ
 ಅದು ಏನು ಜೋಡ್ಯವಲ್ಲ.”

“ಕನ್ನವುರವನು ನುಂಗಿ ಕಿವಿಯೆ ಹೊನ್ನಾದಂತೆ
 ತರುವಿಗರೆ ಬಸಿರು ಬಯಕೆ,
 ನನ್ನ ಹಸುಳನ ಧರಿಸಿ ಶ್ರೀಮಂತವಾಗಿಹುದು:
 ಹಸಿರೆ ತೇರುಡಿಗೆಯದಕೆ.”

“ಕೇಳಿದೇನಡ್ಡು ರಿಯು ! ಎಲೆ ಎಲೆಯು ಕರೆಯುತ್ತಿದೆ
 ‘ಎಲೆಲೆ ! ತಾಯ್ ! ನಿಲ್ಲು ! ನಿಲ್ಲು !
 ನೀ ಕೂತ ತಳಿರಾಗಿ ಭಳಿರೆಂದು ಬರುತಿಹೆನು ?’
 ಇದು ನನ್ನ ಕೂಸ ಸೊಲ್ಲು !”

“ಪ್ರಾಸಕನು ಪ್ರಾಸವಿರುವಂತೆ ಕೂಸದು, ತಾಯೆ !
 ಗಳಿಗೆಯಾಟವು ಎಂದಿಗೂ !
 ಜೀವಮಂತ್ರಾಕ್ಷರದ ತೆರದಿ ಈ ತಳಿರಾಟ
 ಹೊಸತಿಹುದು ಎಂದೆಂದಿಗೂ !”

“ಎಲೆ ಎಲೆಯು ನಗುತ್ತಿಹುದು; ಎಲೆ ಎಲೆಯು ಅಳುತ್ತಿಹುದು:-
ನನ್ನ ಉಗನಳುವು ನಗುವು.
ಅಹಹ ! ಚೀತನೆಗೊಂಡು ಮತ್ತೆ ಧಾವಿಸಿ ಬಂತೊ
ನನ್ನ ತಾಯ್ತನದ ಸೊಗವು !”

೩

“ಉದ್ಧರಿಸಿ ಉದ್ಧಾರವಾಗುವಂತಹ ಮಹಿಮೆ
ಬಂತು ನಿನಗೆನ್ನ ಮಗು, ವಿದ್ಯಾಧರಾ !
ಇದ್ದೊಬ್ಬ ಕುವರನನು ಕಳಕೊಂಡ ಹಳವಂಡ
ಬಯಲಾಯ್ತು ನಿನ್ನ ಬರವಿಗೆ ಸೋದರಾ !”

“ಪರ್ಣೋಪವೀತವದು ಗಾನ ಹೊರಹೊಮ್ಮುತ್ತಿರೆ
ಕರ್ಣೋಪಕರ್ಣವಾಗಿರದೆ ತಾನು ?
ನೂರೊಂದು ಗಿಳಿವಿಂಡು, ಕೋಕಿಲದ ಎಳೆವಿಂಡು,-
ಇವನೆಲ್ಲ ಮೇಲ್ಗಟ್ಟಿ ಬಾರದೇನು ?”

“ಎಲೆಯ ಹಿಂದಕೆ ನಕ್ಕು ಮುಂದೆ ಹೆಜ್ಜೆಯನಿಕ್ಕು;
ಪೊಗ್ಗಿಯೆದೆಯಾಗುತ್ತ ಮೊಗವ ತೋರು !
ಸುಮನೋವಿಕಾಸದಲಿ ಮೃದುಹಾಸ ಸಿಕ್ಕಿರಲಿ;
ಸುಗ್ಗಿಯೆದಿನಾಡಿನಲಿ ಕಂಪುಬೀರು !”

“ಮನಸಿಜ-ವಸಂತರನು ಗೆಳೆಯರನು ಮಾಡಿಕೊಳು;
ನಿನ್ನ ಮುದ್ದುಗಳೆಲ್ಲ ಮಧುರವಿರಲಿ.
ಬಸದೇವಿಯರ ಕಂಡು ಮನ್ನಣೆಯನಿತ್ತು ಬಾ;
ನಿನ್ನ ಮಾತುಗಳೆಲ್ಲ ಚೆದುರವಿರಲಿ !”

“ಈ ಹೆಮ್ಮರವ ಕಿತ್ತು ಮನೆಯ ತೋಟದಲಿಟ್ಟು
ದಿನವು ದಸಿಯಾಲಿಸುತ ನಲಿಯಲೇನೆ ?
ಅವರಿಗೀ ಪಾರಿಚಾತದ ಕತೆಯನುಸುರುತ್ತ
ಸಖಿಯರೊಡನೆಯೆ ಕಾಲ ಕಳೆಯಲೇನೆ ?”

“ಮರವು ಬಲ್ಲಿನ್ನು ತಿದೆ; ಎಲೆಗಳನು ಕಂಪಿಸುತ
ಬಂಡನೆಚ್ಚಿಸುವಂತೆ ರೋದಿಸುವವು.
ಗಾಳಿಪಂಡಿತನಲ್ಲಿ ಕಲಿತು ಬಂದವರಂತೆ
ಮತ್ತೆ ಹಲಕೆಲವನ್ನು ವಾದಿಸುವವು.”

“ಎಲ್ಲೆ ಸುತನಲ್ಲಿ ಮನೆ; ಲತೆಯಂತೆ ಬೆಳೆದಿಲ್ಲಿ
ನಿಲ್ಲಬಹುದಿರಲೀರ್ವರೊಂದೆ ಗುಟ್ಟು.
ಅವನ ಹೂಗಣಿಗೆನ್ನ ಕುಸುಮಗಳ ಪೊನೆ ಮಾಡಿ
ಹೂವ ತಲೆದುಡಿಗೆಯಲಿ ಕೈಯ್ಯನಿಟ್ಟು.”

“ ‘ಆ’ ಎಂದು ‘ಊ’ ಎಂದು ಮರವಂದು ಎಲೆಯಂದು
ನೆಲಗಾಳಿಯಂದಂದು ಇರಲು ದುಂದು,-
‘ಮಗುವೆ! ಜೋ! ಜೋ!’ ಎಂದು ಜಾಯಂದು ಮೆಯ್ಯಂದು
ತೆರಳಬಹುದಮ್ಮಯ್ಯ ! ಜೀವವಂದು !,

೪

ಎನಿತೊ ದಿನಗಳು ಬಂದು
ವನವಾಸ ಕಳೆದಿಹವು.
ಬನದಲಿಹಳಾ ತಾಯಿ ಸುತನ ಬಳಿಗೆ.
ಮಲ್ಲಿಗೆಯ ಮೆಯ್ಯವಳು
ಎಲ್ಲೆಯರಿತಿಹ ಸೆರಗ
ಮೆಲ್ಲನಿರಿಸುತ ನಡುಗದಿಹಳು ಚಳಿಗೆ !

ಪತಿ ಬಂದು ಯಾಚಿಸಿದ;
ಊರರಸ ಸೂಚಿಸಿದ;
ನೆರೆದ ಯೋಷಿತೆಯರತಿ ಯೋಚಿಸಿದರು.

ಮರವನೀಪರಿ ನೋಡಿ
ಏನು ಪಡೆದಿಹಳೇನೊ !
ಊರವರು ಬಂದು ಆಲೋಚಿಸಿದರು.

ಮೆಲ್ಲನೆಂದಳು ತಾಯಿ:
“ಇಲ್ಲಿಹುದು ಸ್ವಸಿವಾಸ;
ಇಲ್ಲಿಹುದು ನನ್ನೆದೆಯು ತೆರೆದ ನಾಡು.
ಹುಚ್ಚೆಲ್ಲ, ಕಿಚ್ಚೆಲ್ಲ,
ಹೆಚ್ಚೇನು ಹೇಳುವದು ?
ನೆಚ್ಚುವದು. ದೇಶಕಿಶ್ಲಾವ ಕೇಡು.”

“ಕಂದಮೂಲಗಳನ್ನು
ತಿಂದು ತೇಗುವೆನಿಲ್ಲಿ.
ಮಂದಿ ತಂದಿಹುದನೇನೆಂದು ತಿಂಬೆ ?
ಋತುವಿಗೊಂದೆಲೆಯಂತೆ
ಬಡಿಸಿ ತಂದಿಡಬಹುದು;
ಅದು ನಿಮ್ಮ ಮಮತೆಯ ಪ್ರಸಾದವೆಂಬೆ !”

ಮಂದಿಸುತ ಕಳುಹಿದಳು
ಗಂಡನನು, ಹಿರಿಯರನು
ಉಂಡುಟ್ಟು ಬಾಳ್ವದೆನೆ ಬಿನ್ನವಿಸುತ;
ಊರವರ ಬೀಳ್ಕೊಂಡು
ಮೀರಿ ಬಹ ಪ್ರೀತಿಯನು
ತೋರುತ್ತ ಕಂಗಳಲಿ, ಸಂತವಿಸುತ :

ಬಾಳಿದಳು ಮಾತಾಯಿ;
 ಆಳಿದಳು ಬಸವನ್ನು;
 ಆಳಿದಳು ಜನತೆಯಾ ಸುಮನವನ್ನು !
 ಆ ಮರದ ಬದಿಗೊಮ್ಮೆ
 ಸುಳಿದೆಯಾದೊಡೆ, ಪಥಿಕ !
 ಹೇ ! ದೇವ ! ನಿನಗೊಂದು ಸಮನವೆನ್ನು !

೫

ಪಾರಿಚಾತದಡಿಯಲಿ
 ಇಹುದದೋ ಸಮಾಧಿಯು !
 ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ತಿಳಿಯಲು
 ಇಹುದೆ ನಿನಗೆ ಅವಧಿಯು ?

ಅಲ್ಲಿ ಹಕ್ಕಿ ನುಡಿವುವು
 ಕುಳಿತು ಮರದ ಕೊಂಬಿಗೆ;
 ಗಾನ ಮುಡುಪಿದೆನುವವು
 ನಮ್ಮ ನಾಡಿನಂಬಿಗೆ.

ಅಲ್ಲಿ ಪಾರಿಚಾತವು
 ಸುರಿಸಿ ಸುಮನವೃಷ್ಟಿಯ,
 ನುಡಿವುದಿಲ್ಲಿ ಫಲಿಸಿತು
 ಫಲವು ದಿವ್ಯ ದೃಷ್ಟಿಯ.

ಅಲ್ಲಿ ಮಲ್ಲಿಕಾಲತೆ
 ತಳಿರಗುಡಿಯನ್ನೇರಿಸಿ
 ಸುತ್ತುತಿಹುದು ಮರವಸು
 ತನ್ನ ಮುಗುಳನರಳಿಸಿ.

ಒಯ್ಯನಲ್ಲಿ ಸುಳಿಯುವ
ಗಂಧವಹರು ಆಡುತ
ಕಂಡು ಆ ಸುಗಂಧಿಯ
ನಿಂತೆ ಇಹರು ನೋಡುತ.

ಅಲ್ಲಿ ಸೂರ್ಯ ಚಂದ್ರರು
ತಮ್ಮ ನಿತ್ಯ ಯಾತ್ರೆಯ
ನಿಲ್ಲಿಸುತ್ತ ಕಾಣ್ವರು
ದಿನವು ಆ ಪವಿತ್ರೆಯ !

ಪಾರಿಜಾತದಡಿಯಲಿ
ಇಹುದದೋ ! ಸಮಾಧಿಯು.
ಅಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ತಿಳಿಯಲು
ಇಹುದೆ ನಿನಗೆ ಅವಧಿಯು ?

